

LUSTGÅRDEN

GUNNAR HALLSTRÖM

DENDROLOGI och PARKVÅRD
ÅRSSKRIFT 1928

LUSTGÅRDEN

ÅRSSKRIFT

FÖR

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH
PARKVÅRD

ÅRG. 9, 1928.

EXP. & KASSA: VANADISVÄGEN 43, STOCKHOLM 6.
TEL. 844 33.

REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE NILS SYLVÉN
KLICHÉERNA FRÅN A.-B. MALMÖ GRAFISKA AN-
STALT, MALMÖ, OCH GROHMANN & EICHELBERGS
ZINKOGRAFISKA KONSTANSTALT, STOCKHOLM
TRYCKERI: NYA TRYCKERIBOLAGET, STOCKHOLM

1928

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Försättsplanscher:

1. Linné-boken vid Ingasäter i Sätters s:n, Västergötland.
2. Rånna. Corps de logiet från trädgårdssidan.
3. Blombacka. Utsikt från corps de logiet över rosengården och spegeldammen.
4. Hellekis. Corps de logiet sett från allén.
5. Råbäck från gårdssidan.
6. Ö. Kinneskogen. Interiör från den virkesrikaste delen av Vristulvsbeståndet.
7. Borrud, rosengården.
8. »Klättrande» måbärsbuske (*Ribes alpinum*) i Skara seminarieträdgård.

Uppsatser:

Trädgårdarna vid Hellekis och Råbäck. Av SVEN A. HERMELIN	1—28
Borruds säteri. Av E. VON HOFSTEN	29—35
Seminariträdgårdens i Skara samling träd och buskar. Av EMIL ALMQVIST	36—48
Några ord om Skaraborgs läns träd och buskar. Av A. HÜL- PHERS	49—76
På dendrologfärd i Norra Västergötland. Föreningens för Dendrologi och Parkvård åttonde sommarexkursion. Av NILS SYLVÉN	77—117

Smärre uppsatser och meddelanden:

- Märkvärdigare träd i norra Bohuslän. Av JOHN LINDNER. S. 118—125.
— En vacker slöja av häggspinnmalen. Av JOHN LINDNER. S. 126. — En
ovanlig flygsandsbindare. Av TORSTEN LAGERBERG. S. 127—128.

Litteratur:

Sveriges Natur. Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift. Årg. 19. 1928. Ref. av N. SYLVÉN. S. 129—130. — Svenska Turistföreningens årsskrift. 1928. Ref. av N. SYLVÉN. S. 130. — NILS SONESSON: Husmoderns Trädgårdsbok. Ref. av R. S. 130—132. — TAGE HJERN: Om rosor på friland. Ref. av R. S. 132—133. — AXEL HOLZHAUSEN: Lättodlade sommarblommor för var mans trädgård. Ref. av R. S. 133—134. — JENS ØSTERGAARD: Tegninger og Beskrivelse til Kolonihaveanlæg og Kolonihavers Anlæggelse og tilplantning. C. NIELSEN: Kolonihavehuset. Ref. av R. S. 134. — N. KLOUGART: Gødningslære for Gartneri og Havebrug. Ref. av R. S. 135. — KUPHALDT, G.: Die Praxis der angewandten Dendrologie in Park und Garten. Ref. av N. SYLVÉN. S. 135—137. — ERNST GRAF SILVA TAROUCA und CAMILLO SCHNEIDER: Kulturhandbücher für Gartenfreunde. Ref. av SVEN A. HERMELIN. S. 137—138.

Förteckning över under år 1927 utkommen litteratur rörande dendrologi och parkvård. Av HELLEN AMÉEN-MALMSTRÖM	139—164
Föreningen för Dendrologi och Parkvård	165—169
Föreningens för Dendrologi och Parkvård styrelse 1928	170
Artförteckning	171—177

Linné-boken vid Ingasäter i Sätters s:n, Västergötland.

Foto: LUDV. ERICSON juni 1928.

Råuna. Corps de logiet från trädgårdssidan.

Foto: LUDV. ERICSON juni 1928.

PL. 3.

Blombacka. Utsikt från corps de logiet över rosengården och spegeldammen.

Foto: OSCAR HALLDIN.

PL. 4.

Hellekis. Corps de logiet sett från allén.

PL. 5.

Råbäck från gårdssidan.

Ö. Kinneskogen. Interiör från den virkesrikaste delen av Vristulvsbeståndet.
Foto: E. W. CARSTENS.

Borrud, rosengården.

Foto: OSCAR HALLDIN.

PL. 8.

»Klättrande» måbärsbuske (*Ribes alpinum*) i Skara seminarieträdgård.

Foto: EMIL ALMQVIST.

Fig. 1. Hellekis' huvudbyggnad, sedd från allén.

TRÄDGÅRDARNA VID HELLEKIS OCH RÅBÄCK.

En kritisk beskrivning ur trädgårdsarkitektonisk synpunkt.

AV SVEN A. HERMELIN.

Vid Föreningens för Dendrologi och Parkvård exkursion i Västergötland sommaren 1927 fick undertecknad i uppdrag att i »Lustgården» beskriva trädgårdarna vid Hellekis och Råbäck. Det framhölls som ett önskemål, att i denna beskrivning en viss trädgårdsestetisk kritik utövades för att om möjligt vidga intresset för trädgårdsarkitektoniska problem och giva trädgårdarnas ägare vissa uppslag till lösning av invecklade frågor.

Att valet föll just på dessa båda trädgårdar får i första hand skrivas på slumpens konto, men så tillvida är det synnerligen lyckligt, som båda trädgårdarna under tidernas lopp genomgått många förändringar och icke kunna sägas vara en komposition av en hand eller karakteristiska för en viss tidsuppfattning. Det rör

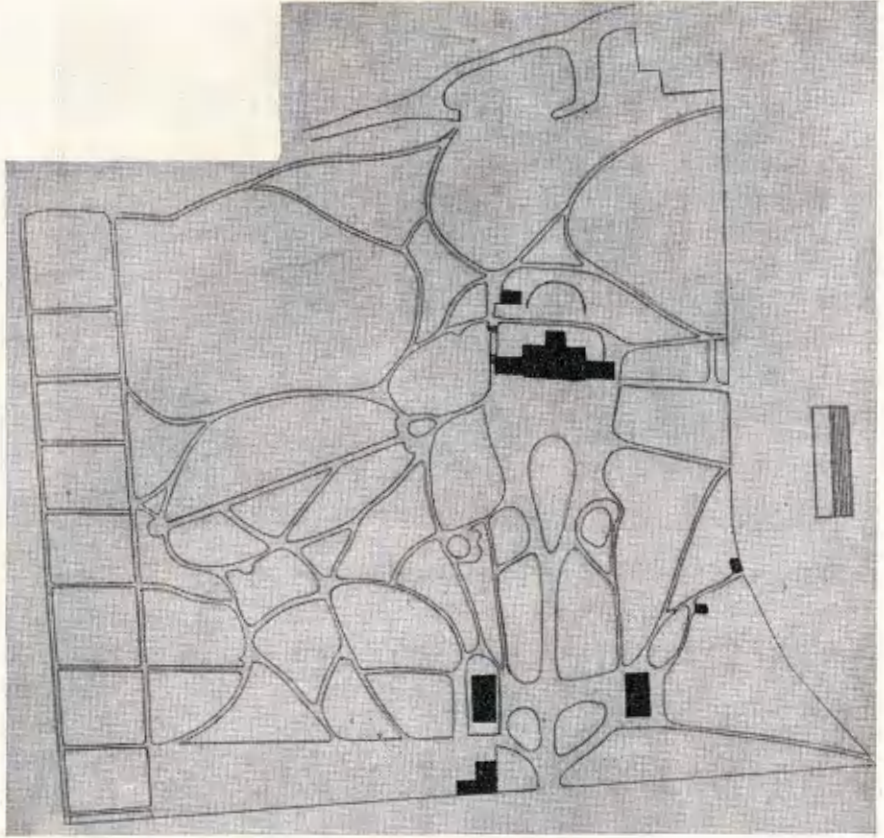

Fig. 2. Karta över Hellekis' trädgård före omläggningarna.

sig nämligen här om en mängd detaljer, som från olika tider länkats samman och utgöra trädgårdarna i deras nuvarande skick.

Det är givetvis svårt, för att icke säga omöjligt, att på ett sätt, som tillfredsställer alla olika smakriktningar, skilja sig från den uppgift förf. åtagit sig. Han är fullt medveten om att denna »kritiska beskrivning» skulle kunna giva upphov till de mest skiftande uttalanden från personer med andra åsikter. Detta ligger ju i sakens natur. Inom alla grenar av konsten råda ju olika uppfattningar, och varför skulle det icke vara så även inom trädgårdskonsten? Denna konstgren är så nyligen återupptäckt, att vi lyckligtvis ännu icke fått någon allmänt vedertagen trädgårdstyp

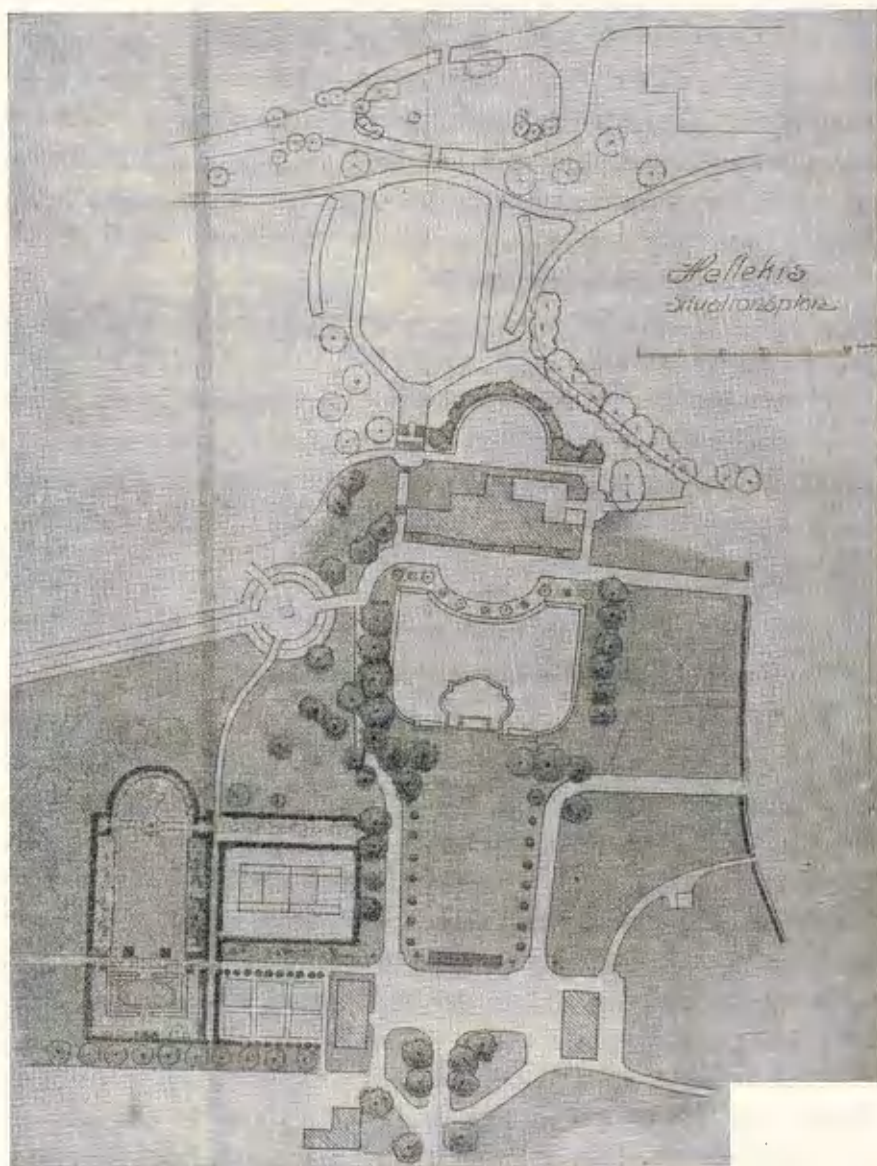

Fig. 3. Förslag till omläggning av Hellekis' trädgård av I. G. CLASON 1918.

— någon »normaltyp» —, som man måste hålla sig till, för att ett projekt skall gillas av allmänheten, utan denna konststarts utövare ha förhållandevis fria tyglar och kunna sätta sin personliga särprägel på sina alster. I avsaknad av en dylik konventionell trädgårdstyp är det emellertid dubbelt svårt att bedöma en trädgård från allmänna synpunkter, och må det därför förlåtas författaren, om efterföljande beskrivning verkar ensidig. Huvudsaken är ju emellertid, att intresset för dessa frågor väckes.

Några synpunkter beträffande prydnadsträdgårdens huvuduppgifter, som dock torde vara gemensamma för alla, som befatta sig med trädgårdskonst, äro:

- 1) att den på ett harmoniskt och värdigt sätt inramar och framhäver den arkitekturskapelse, den omgiver, samt
- 2) att den under så lång tid av året som möjligt är ägaren och hans familj en kär uppehållsort för vederkvickelse och familjeliv.

Trädgården vid Hellekis.

Uppkörseln och gårdsplanen.

När man från stora landsvägen tar av till Hellekis, färdas man genom en mäktig allé, som sakta sluttar ned mot gården. Allén slutar 120 meter från corps de logiset, och vid dess mynning ligga tvenne flyglar. Vägen fortsätter, kantad av gräsplaner, tills den 60 meter från byggnaden grenar sig kring en päronformad gräsplan av 40 meters längd. I ungefärlig linje med flyglarna och byggnadens gavlar befinna sig en rad gamla lövträd: askar, lönnar, lindar, popplar och kastanjer, varav en del hava uppnått anseelig ålder och storlek.

Tack vare dessa uppstår en mäktig lövsal, som avdelas i tvenne rum därigenom att några åldriga lönnar kulissartat avskilja den egentliga gårdsplanen från den övriga anläggningen. Själva gårdsplanen, som är 50 × 50 meter, ger ett ovanligt starkt intryck av rum. Härtill bidraga icke endast de mäktiga lövväggarna utan även de jordslänter, varpå träden växa. Planen

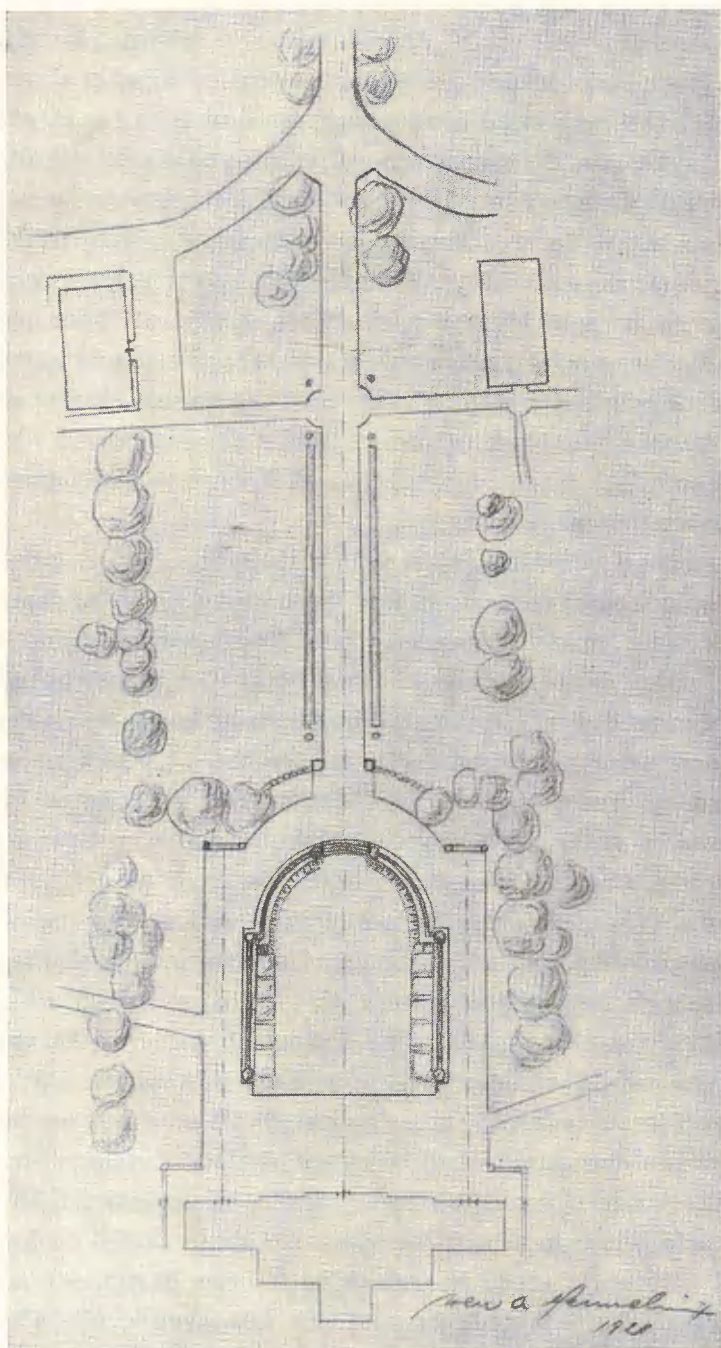

Fig. 4. Förslag till ändring av gårdsplanen vid Hellekis av förf. 1928.

ligger nämligen lägre än den omgivande nivån. Beträffande de vertikala linjerna besitter detta parti ett mycket stort skönhetsvärde. Det enda man härutinnan kan anmärka på är, att, som av fig. 1 synes, de kulissartat anordnade lönnarna blivit väl stora och skymma byggnaden. Detta är dock lätt avhjälpt genom ett avlägsnande av de överhängande grenarna. Dessa träd hava tidigare varit skurna vid c:a 4 meters höjd över marken och verkade då endast som låga väggar, vilket gjorde, att hela området mellan flyglarna och byggnaden framstod som ett enda stort rum. Vore trädbeståndet i denna skiljevägg komplett, skulle anläggningen kanske vinna på att dessa träd åter skuros ned i sin ursprungliga höjd. Gårdsplanen bleve då ljusare och luftigare, utan att rumsverkan bleve lidande.

Beträffande de horisontella linjerna, d. v. s. gångarnas och gräsplanernas, vore en annan lösning önskvärd, ty dessa harmoniera icke med byggnadens och lövväggarnas rena linjer. Främst gäller detta naturligtvis den svagt välvda, päronformade gräsplanen med dess klippta stamhagtornsbuskar, som stycka sönder bilden av byggnadens mittparti (se fig. 1). Redan år 1918 uppgjorde professor I. G. CLASON det förslag till frågans lösning, som framgår av fig. 3. Enligt detta skulle själva mittpartiet helt befrias från vägar och i stället bestå av en övre och en nedre gräsplan. Den nedre skulle försänkas under den nuvarande gårdsplanens nivå, och nedanför den terrassmur, som skulle skilja den övre och den nedre planen åt, skulle en sirligt utformad bassäng läggas. Vägen till corps de logiset skulle redan vid flyglarna taga av till vänster och löpa längs den västra trädradens yttersida för att sedan svänga upp parallellt med byggnadens fasad, varifrån den direkt skulle föra till stallet. Förslaget är onekligen tilltalande och anläggningen skulle, i synnerhet från byggnaden sedd, bliva lugn och förnäm. Att detta projekt icke kommit till utförande torde huvudsakligast bero därpå, att gårdens herre anser, att anläggningen i alltför hög grad skulle förändra karaktär.

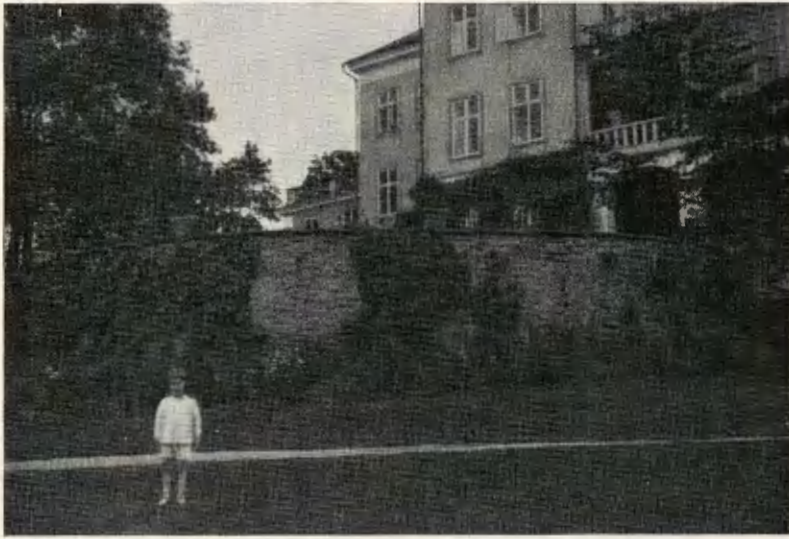

Fig. 5. Terrassen vid Hellekis sedd från väster.

Då man, som tidigare påpekats, icke kan betrakta den nuvarande lösningen av gårdsplansproblemet som tillfredsställande, blev författaren anmodad att upprätta ett nytt förslag till områdets ordnande. Detta framgår av fig. 4. Förslaget går ut på att skapa en värdig och på samma gång intim »inredning» i den stora lövsal, som gårdsplanen utgör. Då denna del av trädgården, tack vare sitt läge framför byggnaden, helt behärskas av denna, och då området kvadratiska form starkt betonas av huvudbyggnadens fasad samt lövväggarna, borde dess indelning vara strängt arkitektonisk. Enligt förf:s förslag sker uppkörseIn till corps de logiset kring en rektangulär gräsplan med halvcirkelformad avslutning. Vägbanan sluttar som förr sakta ned mot byggnaden, under det att gräsplanen göres vågrät. Härigenom uppstår en nivåskillnad mellan vägbanan och gräsplanens bortre del. Denna nivåskillnad markeras utmed planens halvcirkelformade del av en grässlant, vilken i anläggningens huvudaxel genombrutes av en trappa samt utmed dess sidor av en låg terrassmur av kalksten. En närmast vägens innersidor löpande, 1,8 m bred gräs-

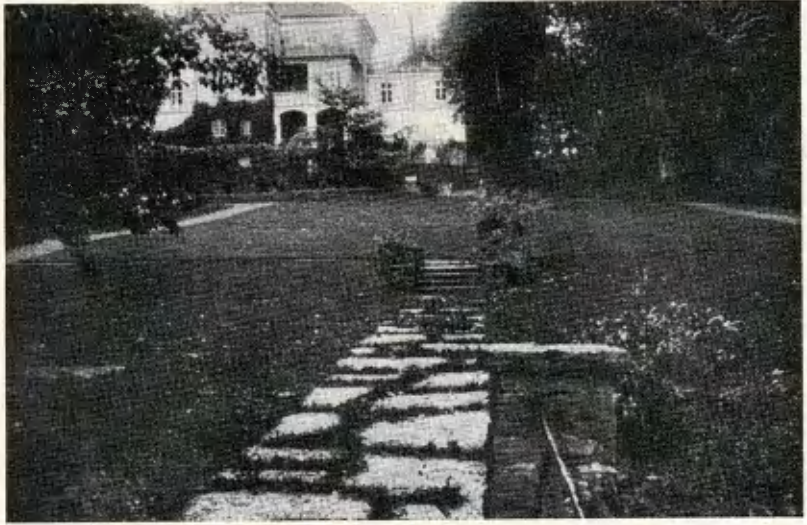

Fig. 6. Det nedanför byggnaden belägna trädgårdspartiet med de gamla trapporna i bakgrunden.

Foto: SVEN A. HERMELIN 1927.

planskant bibehålles i vägens nivå, och å denna planteras en c:a 70 cm hög häck av *Thuja occidentalis fastigiata*. Tack vare denna häckanordning kommer vägen icke att synas från botten-våningen eller från grusplanen framför byggnaden. Längs nederkanten av de båda låga terrassmurarna läggas tvenne breda lister, vilka medelst buxbomshäckar indelas i rutor, vilka fyllas med låga perenna växter, såsom *Nepeta* och *Cerastium* samt polyantharosen Röd h ä t t e på 50 cm stam med rätt stora avstånd mellan stammarna.

Emedan gårdsplanen icke är särdeles stor i förhållande till byggnaden, kan det möjligen anses felaktigt att sönderstycka den på sätt, som ovan nämnts; det kunde möjligen förefalla riktigare att i stället lämna en stor grusplan öppen närmast byggnaden och kanta denna med gräs och blommor. Denna lösning strandar emellertid främst därpå, att anläggningen därigenom komme att verka kal och monoton, samt rent tekniskt därpå, att det vore svårt att framalstra en yppig växtlighet i närheten av de höga träden, vilkas rötter och skugga skulle inverka menligt.

Fig. 7. De gamla trapporna vid Hellekis samt anläggningarna nedanför desamma sedda uppifrån.

Foto: SVEN A. HERMELIN 1927.

Området bakom byggnaden.

Det ovan behandlade, framför byggnaden belägna området är tack vare den rediga stommen — de rektangulära lövsalarna, den vinkelrätt mot byggnadens mittpunkt orienterade allén och byggnadens strängt regelbundna fasad — lätt att ordna på ett tillfredsställande sätt.

Det område däremot, som är beläget bakom byggnaden, har långt ifrån samma goda förutsättningar. För det första är det mycket svårt att till byggnadens arkitektur på denna sida anknyta en regelbunden anläggning, för det andra är terrängen svårbehandlad, och för det tredje upptages den nordöstra delen av detta område av en visserligen mycket vacker, men till synes fullkomligt omotiverad rad med mäktiga kastanjer, som omöjliggör alla anläggningar på halva området. Dessutom är det svårt att på ett tillfredsställande sätt sammanlänka den strängt regelbundna anläggningen på byggnadens framsida med en arkitektonisk trädgårdsanläggning på dess baksida.

Fig. 8. Trapporna vid Hellekis.

Anläggningen består i sitt nuvarande skick av en halvcirkelformad terrass (se fig. 2, 3 och 5), orienterad efter byggnadens mitt, samt nedanför dess västra sida en regelbunden gräsplan, vilkens mittlinje orienterats efter trappan vid byggnadens gavel. Denna plan står alltså icke på något sätt i organisk förbindelse med terrassen och icke heller i egentlig mening med byggnaden. Ty det trappparti, som skulle utgöra anknytningspunkten mellan detta arkitektoniskt utformade parti och den övriga anläggningen, är, som framgår av fig. 7 och 8, mycket lösligt komponerat. Det må vara aldrig så måleriskt och dekorativt som detalj, men i sitt nuvarande skick är det icke av nog stark arkitektonisk verkan för

Fig. 9. Den mäktiga lövgången, som sträcker sig 90 m bort i Hellekis' trädgård.

att kunna behärska centrollinjen i en så stor anläggning som här berörda. Betraktar man noga fig. 7, ser man tydligt, huru trapporna ligga godtyckligt strödda.

Vid noggrant studium kan man se fortsättningen å den med trapporna påbörjade axeln i planen, nämligen en med kalkstensplattor belagd gång, vilken avslutas med en bro över en smal grav, samt tvenne grindstolpar, där den egentliga parken tar slut. Står man nere vid denna lilla bro och låter blicken följa plattgången uppför den trevliga trappan, vilken ligger i slänten mellan tvärgången och det lägre liggande partiet, irriteras man starkt av de orediga trapplinjerna nedom byggnadens västgavel.

På professor CLASONS projekt (fig. 3) synes ett förslag om trappartiets arkitektonisering. Det skulle sättas »stil» på det samma och linjerna rätas ut. Dessutom skulle av den lustiga lilla källan göras en trevlig brunn med en trappa på vardera sidan. Givetvis skulle anläggningen härigenom vinna rätt betydligt.

Man måste ovillkorligen fråga sig: är det rätt att söka göra en regelbunden anläggning av detta område eller på det hela taget området norr och nordväst om byggnaden?

Denna fråga är mycket svår att besvara. — År 1925 upprättade trädgårdsarkitekten ESTER CLAESSON ett förslag till omläggning av vissa delar av trädgården, vilket framgår av planen å fig. 10. Detta förslag skulle emellertid medföra en betydande förändring, i det att tvenne likformade planer skulle läggas bredvid varandra: en på vardera sidan om byggnadens mittlinje. För att den östligaste av dessa på det hela taget skulle kunna ses från byggnaden eller terrassen, fordrades givetvis fällande av den å fig. 3 synliga kastanjeraden å byggnadens nordsida. Detta skulle först och främst medföra, att byggnaden helt blottställdes, icke kanske så mycket för vindar som för blickar, och detta vore på grund av ekonomiavdelningens placering i byggnadens nordöstra del icke önskvärt. För det andra finnes anledning befara, att denna mycket öppna, breda anläggning i avsaknad av djupa perspektiv, utan egentlig avslutning, skulle verka ganska kal och tråkig.

Gångarna, som å planen sätta karaktär på det hela, skulle i realiteten icke verka så starkt, i all synnerhet som området sluttar rätt ojämnt.

Svaret på frågan tyckes alltså bli, att partiet i huvudsak bör bibehållas i sitt nuvarande skick, men att trappartiet bör ordnas. I samband med detta borde det lilla område, som begränsas av byggnadens västra väggar, terrassen och trapporna, kunna terraseras för att mera intimt förenas med dessa. Med rätt enkla medel, vari kalkstensplattor skulle spela en väsentlig roll, skulle härav kunna göras en skuggrik sällskapsplats för heta dagar.

Ännu en lösning vore att helt uppge alla tankar på arkitekto-

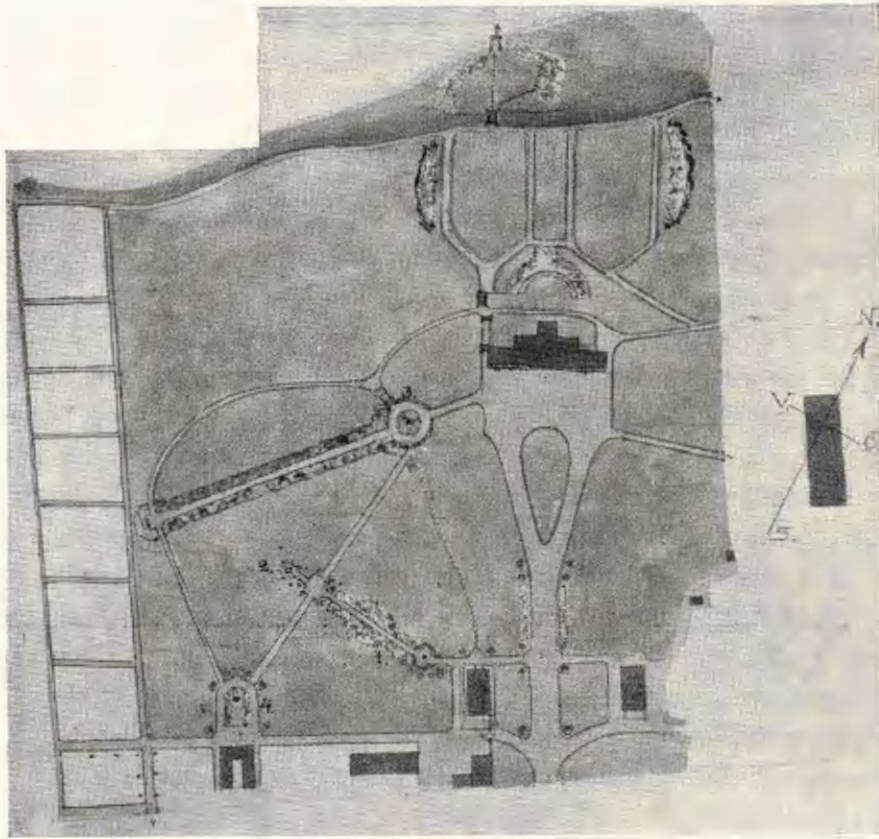

Fig. 10. Förslag till omläggning av Hellekis' park av ESTER CLAESSION 1925.

nisering av området nedom terrassen och i stället för gångar använda sig av oregelbundet och sparsamt framdragna stigar av i gräsplanen nedsänkta kalkstensplattor. Huvudvikten skulle då läggas vid en stor gräsplan utan gränser samt en myckenhet perenna växter, effektivt anordnade efter naturliga principer i planens ytterkanter. Givet är, att man även på denna väg skulle komma till en tillfredsställande lösning.

Den övriga trädgården.

Som av planen å fig. 2 framgår, bestod det väster och sydväst om byggnaden belägna, rätt stora området av en av gångar starkt

uppdelad park av det slag, som under slutet av 1700- och hela 1800-talet merendels anlades i vårt land. Oftast begicks det felet, att man sökte få rum med så många buskar och träd som möjligt, och efter några årtionden hade de flesta öppna gräsplanerna försvunnit, helt beskuggade av de uppväxande träden. Gallringen sköttes dåligt, och träden förlorade sitt karakteristiska utseende genom att de nedre grenarna på grund av bristande ljus föllo av och endast en grön ruska på ett högt skaft blev kvar.

Det är ofta förenat med mycket stora svårigheter att av en dylik gammal park skapa en tilltalande anläggning. Lyckligast torde i de flesta fall vara att på lämpliga platser i parken lägga in några starkt avgränsade, regelbundna trädgårdar — små avgränsade, trevliga rum med exempelvis rosor eller perenna växter. En regelbunden bassäng med näckrosor eller dylikt kan vara det arkitektoniska motiv, som fordras som kärna i kompositionen.

I Hellekis-parken finnes en mycket originell detalj, nämligen en 90 meter lång lövgång eller tätt planterad allé med blandade lövträd (se kartskisserna och fig. 9), vilken från byggnaden räknat sträcker sig i sydvästlig riktning tvärs genom parken och avslutas med en cirkelformad utvidgning. Antalet trädstammar äro c:a 75 på dessa 90 m. Intressant vore att veta, vad som från början avsikten var med denna täta plantering. Egendomligt nog synas inga tydliga märken efter tillbakaskärning av stammarna. Ha träden hållits låga och behandlats som häck eller som lågt valv, var detta mycket länge sedan. Anmärkningsvärt är, att gången icke står i direkt arkitektonisk anslutning till själva gårdsplanen. Dock träffar dess förlängning huvudbyggnadens portal.

I de olika förslag till omläggning av Hellekis-parken, som framkommit under åren, har givetvis denna lövgång bibehållits såsom varande det mest originella och karakteristiska för parken. Vissa svårigheter beträffande anknytningen mellan gårdsplanen och gången ha givetvis uppstått. Omkring 35 meter från gårdsplanen vidga sig trädraderna och inbjuda till anordnandet av en cirkelformad plats.

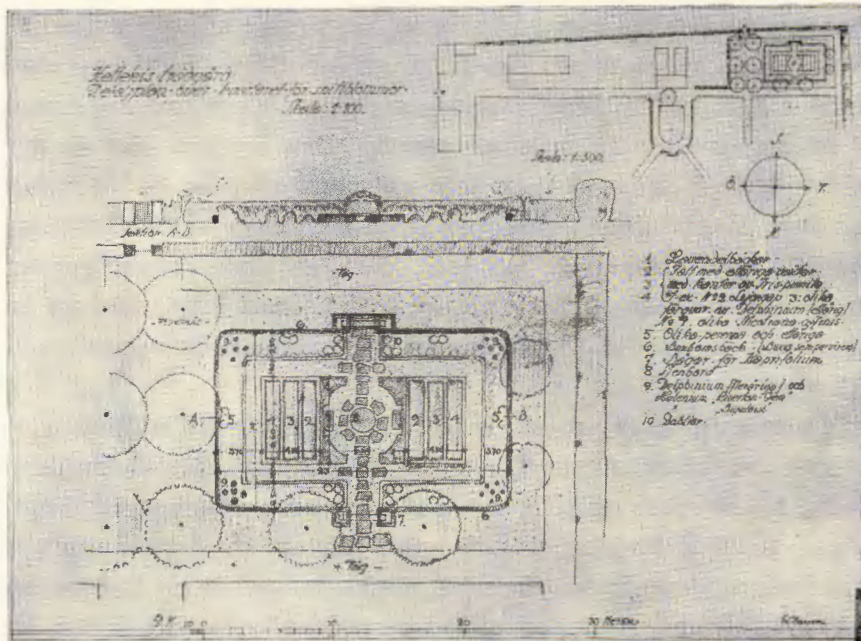

Fig. 11. Detaljbild över blomstergården i Hellekis' trädgård av ESTER CLAESSON.

Enligt det av professor I. G. CLASON gjorda förslaget till omläggning av parken (fig. 3) utformades ovannämnda plats till en stor lövsal, från vilken fyra väggar skulle utgå åt olika håll.

Detta projekt innebär dessutom ett mera genomgripande förslag till omläggning av parken. Enligt detsamma skulle det närmast den sydöstra flygeln belägna parkområdet genom häckar helt avgränsas från den övriga parken. Trenne från varandra skilda rum skulle skapas. I det närmast flygeln belägna skulle köksväxter odlas, i ett annat en av höga häckar omgärdad tennisplan anläggas, och av det tredje skulle göras en ståtlig blomstergård. Denna skulle medelst en gång av kalkstensplattor — som leddes mellan tvenne höga häckar — förbindas med uppkörsvägen.

I det mycket tilltalande förslaget delas blomstergården i tvenne rektangulära avdelningar, varav den ena behärskas av en nedsänkt kalkstensbassäng och genom en plattgång skiljes från den egentliga blomstergården. Gränsen mellan dessa båda av-

delningar understrykes ytterligare av de tvenne klippta pyramidträden, som synas å ritningen. Den egentliga blomstergården tänkes c:a 25 × 40 m stor, omgiven av höga häckar som bakgrund till breda bårder med perenna växter. Den styckas icke sönder av överflödiga gångar, utan dess mittparti utgöres av en jämn gräsplan. Avslutningen mot norr är halvcirkelformad och lämnar plats för en plattbelagd sittplats. Hela kompositionen ger en känsla av effektfull rumsverkan och intima interiörer. Genom en slingrande väg är den förbunden med lövgångens cirkelrunda avslutning.

Detta storslagna projekt kom emellertid icke till utförande.

Det av fröken ESTER CLAESSON år 1925 uppgjorda förslaget (se fig. 10) innebär en helt annan lösning av problemet. Anknytningen mellan lövgången och gårdsplanen överensstämmer i huvudsak med professor CLASONS, dock avsågs här en låg stödmur av kalksten runt den cirkelformade planen vid ändan av lövgången samt en liten gräsplan i planens mitt. Härifrån skulle liksom i föregående förslag förutom lövgången och dess förlängning utdragas tvenne vägar, en åt väster och en åt söder. Den senare skulle leda till en liten blomsteranläggning framför växthuset. Denna väg skulle ungefär på mitten skäras vinkelrätt av en blomstergata, som härifrån skulle leda fram till den sydvästra flygeln. Blomstergatan skulle utgöras av en gräsgång med en rad kalkstensplattor i mitten samt en bred, oregelbunden blomsterbård på vardera sidan. Över denna gång skulle en pergola resas.

Förslaget upptager dessutom en liten trevlig blomstergård i parkens södra hörn, bortom växthuset (se fig. 11). Området, som endast är c:a 20 × 25 meter stort, är på tre sidor omgivet av gamla fruktträd. Det har indelats i sängar, planterade med allehanda blommor, avsedda huvudsakligast för snitt. — Denna anläggning, som blivit utförd, bär en intim och idyllisk prägel. Man tycker bara det är synd, att den blivit placerad så långt bort i trädgården, att den icke gärna kan vara till den ständiga glädje, den är avsedd att vara.

I den vidsträckta naturparken vid Hellekis finnes mycket att se ur vegetationssynpunkt. Yppigheten är enastående; vissa fristående träd eller trädgrupper besitta ett synnerligen stort skönhetsvärde.

Då detta emellertid strängt taget icke ligger inom ramen för denna arkitektoniskt-estetiska beskrivning av trädgårdarna vid Hellekis och Råbäck, vilja vi här ej ingå på någon närmare beskrivning av parken i fråga.

Dock kan här vara på sin plats att som en kuriositet omnämna, att vid trapporna, ledande till den s. k. djurgården ovan Hellekis, finnes en rest sten, »hundstenen». Denna är av vit täljsten och bär överst en rätt illa utskulpterad hund. Stenen anses vara rest av en fröken POSSE över en älsklingshund. Enligt legenden begrovs hunden av kyrkoherden i Västerplana, som därvid lär ha yttrat:

»Av jord är du kommen din rackare,
Jord skall du åter varda din stackare.»

Inskriften å stenen lyder:

»Här
ser Du
vandringsman
en
ofullkomlig afbild
af
Sylvia
som
under en 9-årig obefläckadandel
med all den
fågring, intagningsgåfva
och
behagligheter
som pryda den vackraste
bland hennes slegten
förente den
uppriktigaste — — — (oläsligt)
och
det tacksamma sinne
som
ofta fåfängt sökes
bland människor.
Hvad under då
om
hennes död, som timade
den X sept. år
DCCLXXIV
åstadkommer
öm afsaknad.»

Återblick.

Taga vi en nu en överblick över vad som ovan sagts, finna vi, att trädgården vid Hellekis har många tilltalande motiv, men att ännu mycket skulle kunna göras för åstadkommandet av ett gott helhetsintryck.

Vad främst uppfarten och gårdsplanen beträffar, borde den päronformade gräsplanen, som på intet sätt passar in i det av regelbundna och raka trädrader begränsade gårdsrummet, borttagas och ersättas av en gårdsinteriör, som bättre anpassade sig efter rummets form.

Genom omläggningen av trappartiet ned till den bakom byggnaden belägna delen av trädgården kunde en bättre arkitektonisk anslutning mellan de båda trädgårdspartierna vinnas, och borde därvid det lilla området mellan trapporna, byggnaden och terrassen omdanas och hopkomponeras med det övriga.

Den trevliga lövgången borde på ett tilltalande sätt förbindas med gårdsplansområdet.

Trädgården vid Råbäck.

Området framför byggnaden.

För att från landsvägen komma fram till huvudbyggnaden vid Råbäck måste man, liksom vid Hellekis, färdas nedför en backe. Detta är så till vida en nackdel, som man alltid finner en byggnad mera imponant, om den ligger högt än om den ligger lågt. Visserligen äro karaktärsbyggnaderna på såväl Hellekis som Råbäck genom sin ståtliga arkitektur nog mäktiga att dominera hela sin omgivning och sätta sin särprägel på den omgivande trädgården ändå, men framkörslan till huvudbyggnaden är i ett fall, där byggnaden ligger lägre än vägen, ofta mycket svår att ordna på ett tilltalande sätt.

Råbäcks gårdsplan ligger 4 meter lägre än landsvägen, och avståndet mellan dem är endast c:a 60 meter.

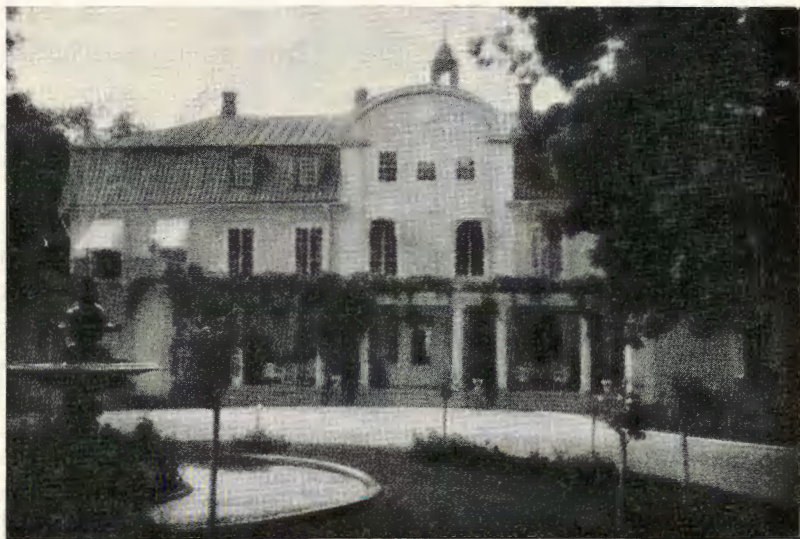

Fig. 12. Gårdsplanen och huvudbyggnaden på Råbäck.

Nedkørseln från landsvägen markeras på ett förnämligt sätt av tvenne flyglar. Mellan lummiga lövträd går vägen ner till gårdsplanen (se fig. 12), där en stor, rund gräsplan med rabatter samt en fontän ligger.

Hela gårdsplanen ger ett intryck av nästan tropisk växtlighet. De mäktiga askarna och kastanjerna bilda väldiga valv med sina lummiga kronor, och klätterväxterna hänga som gröna lianer ned från loggians tak.

Tack vare loggian, som sträcker sig längs hela fasaden mellan de båda utbyggena, smälta byggnaden och trädgården samman på ett mycket behagligt sätt. Denna anordning har för övrigt det goda med sig, att arkitekturens stränghet något mildras och att byggnaden, som kanske skulle verka väl stor i förhållande till det knappt tillmätta gårdsplansområdet, icke verkar så dominerande åt denna sida som åt den andra (jmf. fig. 12 och 16).

Vore karaktärsbyggnaden helt fri från detta mildrande motiv, är fara värt, att det framför densamma belägna området skulle verka än mer hopträngt, än vad nu är fallet. Man kan emellertid

icke värja sig för en känsla av, att man skulle vilja skaffa in mera ljus och luft i denna anläggning. Visserligen ger den en behaglig skugga för morgon- och middagssolen och i viss mån även ett välbehövt skydd för alla blickar från den sommartiden starkt trafikerade vägen, men detta borde kunna ernås på ett annat sätt.

Lyckligast vore troligen, om man på en annan väg ledde in trafiken till corps de logiset och härigenom kunde undvika det något virriga gång- och vägsystemet framför byggnaden. Man möter emellertid härvidlag vissa svårigheter, främst den nödvändiga hänsynen till alla befintliga, ansenligt stora och ofta mycket vackra träd, som finnas i byggnadens omedelbara närhet.

Genom indragande av körtrafiken exempelvis från söder och öster skulle gårdsplanen vidgas och givas en mera regelbunden form och den nuvarande körvägen göras betydligt mera monumental. Man skulle då givetvis även omgestalta partiet kring fontänen.

Står man på gårdsplanen och blickar upp emot landsvägen mellan de båda flyglarna, ser man i centralaxelns förlängning på andra sidan vägen en målerisk trappa i tvenne avdelningar och överst på krönet av den branta backen en mycket originell turkisk kiosk. Tyvärr ha emellertid trädgrenarna numera vuxit ut så mycket över vägen, att man knappast kan se denna från corps de logiset och vice versa.

Terrassen och trädgården nordväst om byggnaden.

Grunden till Råbäcks huvudbyggnad lades år 1525, men byggnaden har sedan dess genomgått många förändringar. Sitt nuvarande utseende fick byggnaden, när den år 1918 ombyggdes efter ritningar av professor I. G. CLASON. I samband med denna ombyggnad anlades en mycket trevlig terrass, belagd med kalkstensplattor, varpå denna trakt är så rik, längs byggnadens hela nordvästra sida. Medelst tvenne kalkstenstrappor förbindes terrassens plan med den lägre liggande trädgården. Över de små vägar, som

RÅBÄCK.

Plan av park intill

Corps de Logis.

Skala 1:400

Trädteckning.

- 10 = cypress
- 11 = cypress
- 12 = cypress
- 13 = cypress
- 14 = cypress
- 15 = cypress
- 16 = cypress
- 17 = cypress
- 18 = cypress
- 19 = cypress
- 20 = cypress
- 21 = cypress
- 22 = cypress
- 23 = cypress
- 24 = cypress
- 25 = cypress
- 26 = cypress
- 27 = cypress
- 28 = cypress
- 29 = cypress
- 30 = cypress
- 31 = cypress
- 32 = cypress
- 33 = cypress
- 34 = cypress
- 35 = cypress
- 36 = cypress
- 37 = cypress
- 38 = cypress
- 39 = cypress
- 40 = cypress
- 41 = cypress
- 42 = cypress
- 43 = cypress
- 44 = cypress
- 45 = cypress
- 46 = cypress
- 47 = cypress
- 48 = cypress
- 49 = cypress
- 50 = cypress
- 51 = cypress
- 52 = cypress
- 53 = cypress
- 54 = cypress
- 55 = cypress
- 56 = cypress
- 57 = cypress
- 58 = cypress
- 59 = cypress
- 60 = cypress
- 61 = cypress
- 62 = cypress
- 63 = cypress
- 64 = cypress
- 65 = cypress
- 66 = cypress
- 67 = cypress
- 68 = cypress
- 69 = cypress
- 70 = cypress
- 71 = cypress
- 72 = cypress
- 73 = cypress
- 74 = cypress
- 75 = cypress
- 76 = cypress
- 77 = cypress
- 78 = cypress
- 79 = cypress
- 80 = cypress
- 81 = cypress
- 82 = cypress
- 83 = cypress
- 84 = cypress
- 85 = cypress
- 86 = cypress
- 87 = cypress
- 88 = cypress
- 89 = cypress
- 90 = cypress
- 91 = cypress
- 92 = cypress
- 93 = cypress
- 94 = cypress
- 95 = cypress
- 96 = cypress
- 97 = cypress
- 98 = cypress
- 99 = cypress
- 100 = cypress

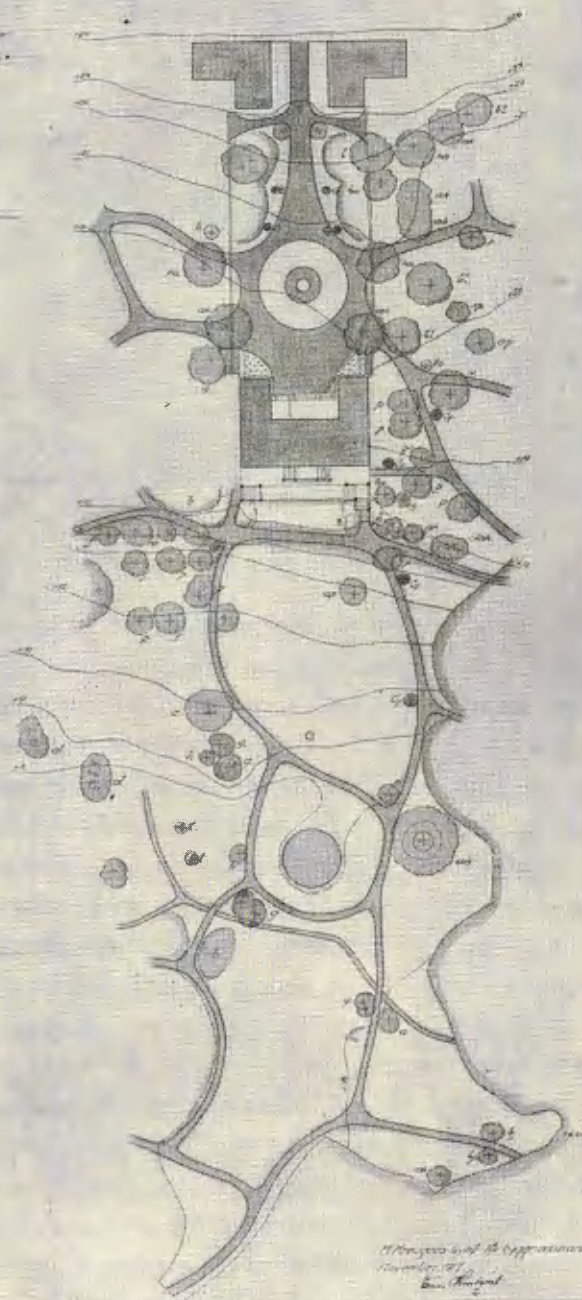

Fig. 13. Karta över trädgården vid Råbäck före omläggningen.

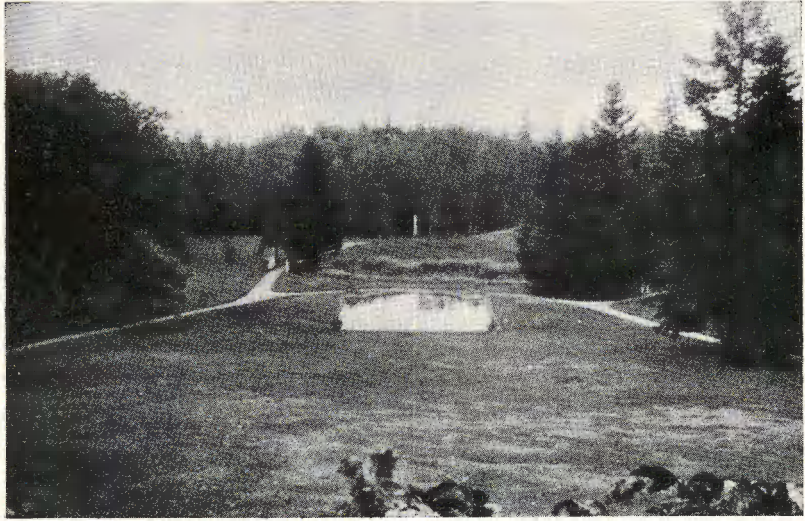

Fig. 14. Utsikten från terrassen vid Råbäck.

Foto: SVEN A. HERMELIN 1927.

gå ut från dessa trappor, hava de på sidorna stående fläderbuskarna bildat låga, lummiga valv.

Står man uppe på terrassen och ser ned över trädgården (jmf. fig. 14), har man en stor, öppen gräsplan framför sig samt i dess nedre del en stor bassäng. Nedom denna bassäng vidtager ett fuktigt, ängsartat parti med massor av fuktighetsälskande perenna växter, såsom olika former av *Lythrum* m. fl. Längst bort avslutas det hela av en dunge med unga björkar samt en vit staty mitt i fonden. På vardera sidan om den stora gräsplanen löpa gångar, som dels mötas nedom bassängen, dels över var sin bro över en liten bäck fortsätta längre ut i parken och förlora sig i dennas gångsystem.

Av bilderna 14 och 16 framgår, att den nuvarande anläggningen icke överensstämmer med den karta över trädgården, som ritades år 1917 (se fig. 13). Den största förändringen ligger däri, att dammens form har ändrats från att hava varit en rund fontän till en rektangulär bassäng med brutna hörn och en halvcirkelformad avslutning. Även har gången, som förut gick strax ovan-

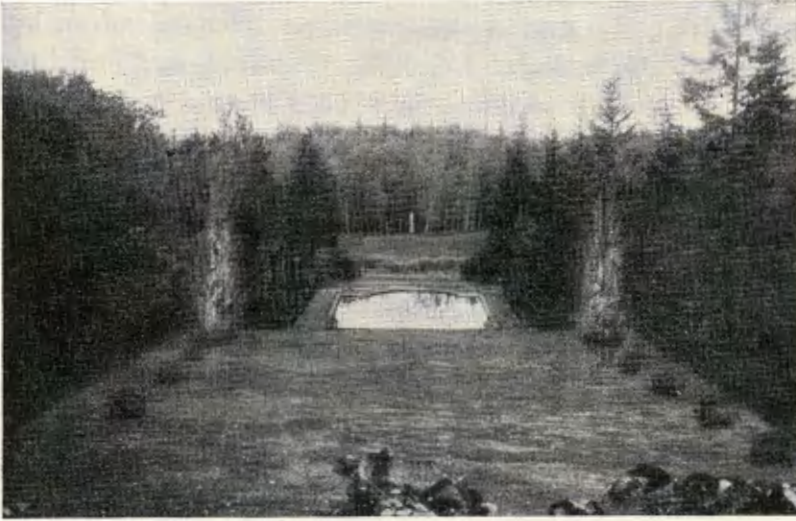

Fig. 15. Stark retuscherig av fig. 14.

för dammen, borttagits. Dessa ändringar kunna enbart betraktas som förbättringar.

Man irriteras emellertid redan vid första blicken på bild 14 av de starkt markerade gångarna. I synnerhet är detta fallet med vägmötena på vardera sidan om dammen. Än mera sönderstyckande verkar detta gångsystem i verkligheten. Dessutom kan framhållas, att den strängt regelbundna dammen saknar det stöd, den behöver för att riktigt kunna passa in i miljön. Den verkar främmande för sin omgivning.

Skulle man genom plantering skapa ett väldigt rum, vari dammen med ängen utgjorde fonden, skulle det hela få en betydligt fastare prägel och på ett intimt sätt förenas med byggnaden.

Författaren har genom stark retuscherig av fig. 14 sökt framställa en bild, fig. 15, som ger ett begrepp om, huru den stora planen genom plantering skulle kunna arkitektoniseras och huru samtidigt fonden genom lämplig inramning bättre skulle komma till sin rätt. För uppnående av god kontrastverkan borde vägarna i huvudsak göras av barrträd, såväl mera högväxande som

lägre. I det nedre partiet skulle möjligen *Rhododendron* kunna förekomma i större skala. I de båda vinklarna skulle med fördel ett ljust, pyramidalt växande barr- eller lövträd kunna placeras fristående. Några meter från de gröna väggarna skulle, med rätt stort avstånd från varandra, kunna planteras några antingen genom sin färg eller sin form dekorativa buskar (se fig. 15). Troligt är nämligen, att den stora salen skulle fordra en inredning av något slag för att icke verka för kal.

Givetvis skulle även kunna inläggas färgstarka blomsterbårder för att bära upp det hela, men nödvändigt vore det ej och dessutom förenat med mycket arbete att hålla dem i stånd. En rad med kalkstensplattor mellan dessa buskar och lövväggarna kunde vara både berättigad och dekorativ.

Genom en dylik begränsning av planen skulle denna del av trädgården vinna högst betydligt även nerifrån sett. Gräsplanen är tyvärr i sin övre del ungefär en meter högre på den sydvästra sidan än på den nordöstra. Härigenom uppstår en störande skevhet mellan byggnadens och terrassens vågräta linjer i jämförelse med det nedom terrassen belägna rosenfältet samt den därtill löpande gångens lutande linjer (se fig. 16).

En planering av detta område i hela dess utsträckning är ett drygt arbete. Om emellertid planen genom skymmande väggar göres smalare (endast något bredare än byggningen), behöver endast det öppna partiet planeras. Arbetena skulle då endast behöva omfatta rosenrabatten, gången och det strax nedom denna belägna området. Härigenom kunde kostnaderna i hög grad nedbringas för ett dylikt arbete.

Se vi mot dammen från den till vänster å fig. 14 synliga bron, finna vi, att den helt försvinner. Det enda, som synes, äro de blomsterurnor, som placerats i hörnen.

Härav framgår, att dammen ligger betydligt högre än det område, varifrån bilden tagits. En dylik placering av vatten bör om möjligt undvikas. I detta fall låg ju redan förut en rund bassäng på samma plats, och detta blev givetvis bestämmande för den nya

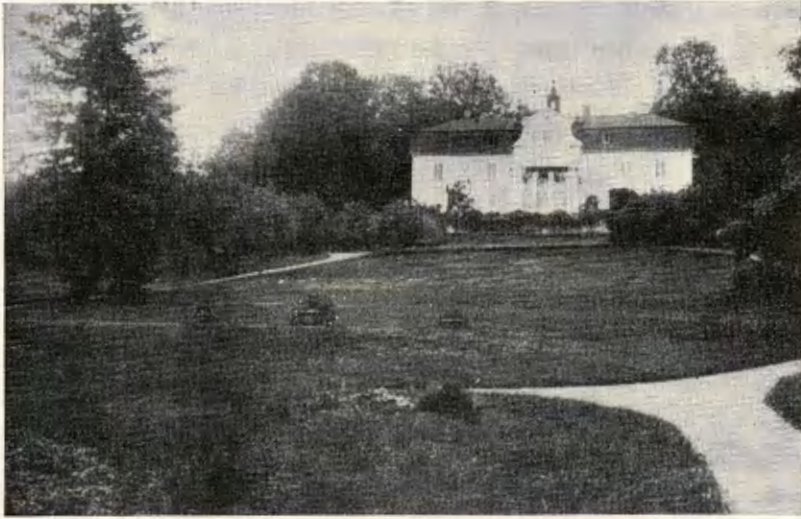

Fig. 16. Råbäcks huvudbyggnad sedd från nedre delen av trädgården.

Foto: SVEN A. HERMELIN 1927.

dammens placering. Man kan emellertid icke värja sig för den tanken, att det varit riktigare att lägga dammen på den lägsta punkten och utnyttja den bäck, som rinner igenom detta område. Här skulle troligen en betydligt större spegeldamm kunnat anläggas för samma kostnad, emedan tätning icke torde varit nödvändig. Den urschaktade jorden skulle med fördel kunnat användas för höjande av för lågt liggande områden, och planteringen i och vid sidorna av en dylik damm hade kunnat göras synnerligen tilltalande.

Den övriga trädgården och parken.

Då trädgårdarna vid Råbäck och Hellekis äro föremål för behandling ur allmän och dendrologisk synpunkt på annan plats i »Lustgården» och författaren har i uppdrag att beskriva dem ur trädgårdsestetisk synpunkt, blir det icke här nödvändigt att närmare ingå på den del av Råbäcksparken, som huvudsakligast är dendrologiskt intressant. Nämnas bör dock, att i parken finnas

många intressanta detaljer, varav den mest originella torde vara den s. k. apostlagrottan. Denna består av en klyfta, som ligger i en sluttning ute i vildparken. Dit ned för en trappa, och längs väggarna äro placerade tolv cylindriska stenar, en för vardera av apostlarna. Denna anordning är typisk för det senare 1700-talets sentimentala smakriktning, och det är av stort intresse, att den finnes i behåll i motsats mot flertalet andra utslag av dessa tiders romantik i våra trädgårdar.

Återblick.

Skulle vi i få ord söka sammanfatta, vilka förändringar av den nu befintliga trädgården vid Råbäck, som skulle kunna höja dess estetiska värde, böra vi i första hand nämna gårdsplanen. Denna kunde genom förenkling av linjeföringen och eventuellt upptagandet av en ny körväg göras mera harmonierande med byggnadens linjer.

Trädgårdssidan skulle både som rum och som ram, å ena sidan för utsikten och å den andra för byggnaden, vinna genom anordnandet av den å fig. 15 uppskisserade planteringen.

Karakteristisk för båda de nu beskrivna Kinnekulle-trädgårdarna och parkerna är den synnerligen frodiga vegetationen av ask, alm, ek och hägg och sådana karaktärsväxter som *Mercurialis perennis*, *Symphytum* och *Impatiens* samt *Lilium martagon* och på sina ställen hela fält av *Allium ursinum*.

Med tanke på denna vegetation och den, som i allmänhet råder på sluttningarna av Kinnekulle, är det intet under, att OLAUS MAGNUS efter sitt besök i dessa trakter på följande drastiska sätt beskriver sina intryck:

»Om en underbar trädgård på Kindaberg i närheten af den urgamla konungaborgen Aranäs i Västgöternas land.

Kindakulle ter sig på afstånd såsom ett svart moln mellan himlafästets vidder.

På toppen af detta berg finner man ett så utsökt behag i hvad det rör blad, örter och olika trädslags frukter (dock ej vindruv), hvilka växa vilda och äro lika sällsynta och ljufliga, som vore de sådda eller planterade, att man svårligen skulle kunna uppleta eller upptäcka en behagligare nejd i Norden. — Dess obeskrifliga ljuflighet mångfaldigas därtill af den samfälda sången af olika fågelarter — dock ej papegojor. — Men högst få människor — och därtill endast äldre, känna denna förtjusande ort. — Och det vore ej heller lämpligt att visa den för den uppslupna ungdomen — på det denna ej till äventyrs med lossnande af den stränga tukstens band, skulle sänka sig i all slags vällust eller rättare sagt orenhet — för att sedan med stor svårighet, — kanske aldrig återvända till ett värdigt lefverne och goda seder.»

Kanske just tack vare denna OLAI MAGNI varning för besök i »denna behagliga nejd med dess obeskrifliga ljuflighet» söker sig en allt större mängd människor, såväl unga som gamla, sommartiden till Kinnekulle för att där njuta av allt skönt, en givmild natur ödslat på denna gudabenådade trakt.

De av »Lustgårdens» läsare, som ämna resa till Kinnekulle, böra icke underlåta att göra ett besök i Hellekis' och Råbäcks trädgårdar och parker. Dessa äro sevärdheter, som man bör ha sett.

Författaren ber om överseende, om han måhända varit väl kritisk; från vederbörandes sida har han fått tillstånd att vara det. Han har härigenom satts i tillfälle att söka intressera »Lustgårdens» läsare för reflexioner över trädgårdskonst och skulle känna sig tillfredsställd, om detta i någon mån lyckades. Har han därtill kunnat giva Hellekis' och Råbäcks ägare något realiserbart uppslag, som kan vara dem till tjänst i deras strävanden att försköna sina trädgårdar, vore det honom en stor glädje.

Erkännas måste, att många svenska trädgårdar ur estetisk synpunkt framstå mindre tilltalande och att deras ägare borde

lägga långt större vikt på att höja deras skönhetsvärden — icke endast genom plantering av vackra blomster utan främst genom att söka komponera samman byggnad och trädgård till ett *helt* — till ett *hem!*

Fig. 17. Kastanjeflor i Hellekis lustgård.

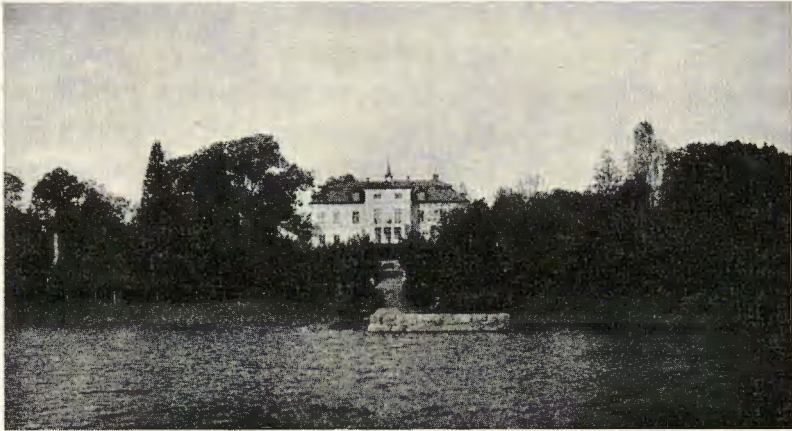

Fig. 1. Borrud från sjösidan.

BORRUDS SÄTERI.

AV E. von HOFSTEN.

Borruds säteri, beläget vid den idylliska sjön Ymsen, en mil från Mariestad, torde sannolikt vara en av Skaraborgs läns äldsta gårdar. I dess ägarelängd skymta länets och landets stormannaätter under gångna århundraden, under 1400-talet POSSE, under 1500-talet TRE ROSOR, under 1600—1700-talen BONDE, sedermera HIERTA, därefter åter POSSE samt MANNERHEIM; KNUT POSSE, en av Sturepartiets trognaste anhängare, riksföreståndarens banerförare i slaget vid Brunkeberg 1473, sedermera riksråd, död år 1500 såsom ståthållare å Viborgs slott; JOHAN TURESSON TRE ROSOR, en av GUSTAV VASAS utmärktaste tjänare, vid konungens kröning slagen till riddare; dennes son GUSTAV JOHANSSON, en av de tre stormän, vilka vid ERIK XIV:s kröning upphöjdes i grevligt stånd, gift med CECILIA STENBOCK, syster till GUSTAV VASAS tredje gemål; JÖNS BONDE, ståthållare över Västergötland; PHILIP BONDE, president i Bergskollegium; LARS HIERTA, generalmajor, en av dem, som under MAGNUS STENBOCK kraftigast bidrog till segern i slaget vid Hälsingborg.

Manbyggnadens ålder och tillkomst kan med ganska stor visshet fastslås. Källarvåningen är byggd av gråsten med valv av tegel, enligt sakkunnigas utsago av medeltida typ, med över tre meter tjocka murar samt ett större rum med välvt tak och öppen, murad spis, antagligen under befästningstiden använd såsom vaktrum. I gårdens på äldre handlingar rika arkiv finnes omnämnt, att JÖNS BONDE (1583—1662) uppfört därstädes en »säteri-byggnad». Bottenvåningen framvisar ock i den nuvarande nedre hallen typiska 1600-tals-valv. I arkivet finnes jämväl förvarad en »geometrisk plan eller grundritning på den högvälborne presidenten Philip Bondes (1633—80) sätesgård Borrö i Fredsbergs gåld», utvisande en kvadratisk borggård med manbyggnaden uppförd å nuvarande plats. Andra våningen anses vara tillkommen under majoren friherre GUSTAF MANNERHEIMS tid (1754—1826), i varje fall i slutet av 1700-talet, varom uppenbarligen vittna de talrika, vackra Mariebergskakelugnarna.

Trädgårdens och corps de logiets nuvarande utseende och inredning äro resultat av generaldirektörens, dåvarande professorn, IVAR TENGBOM, trädgårdsarkitekten G. HALLSTRÖMS i firman Jansson & Hallström samt ägarens gemensamma arbete och intresse. Målet var att, med bibehållande av det gamla herresätets förnämliga prägel, i en tilltalande omgivning anordna ett vackert och bekvämt hem. Beträffande corps de logiets yttre vidtogos inga andra ändringar, än att en ekonomibyggnad tillbyggdes i norr, att det förutvarande taket ersattes med s. k. Mansard-tak och att i söder tillbyggdes en loggia med terrass. Arkitekten HALLSTRÖMS plan för trädgårdens renovering (fig. 2) är icke i allt genomförd. Sålunda äro terrasserna oförändrade, med bibehållen mittelgång, varjämte den enligt skissen i vattnet utbyggda terrassen icke blivit utförd. De enligt planen kanske väl storslagna växthusen vänta alltjämt på utförande.

Corps de logiets läge är synnerligen tilltalande med fri utsikt över sjön Ymsen, i norr över leende stränder med det gamla Bonde-godset Ymsjöholm skymtande i fonden, i öster Hallands-

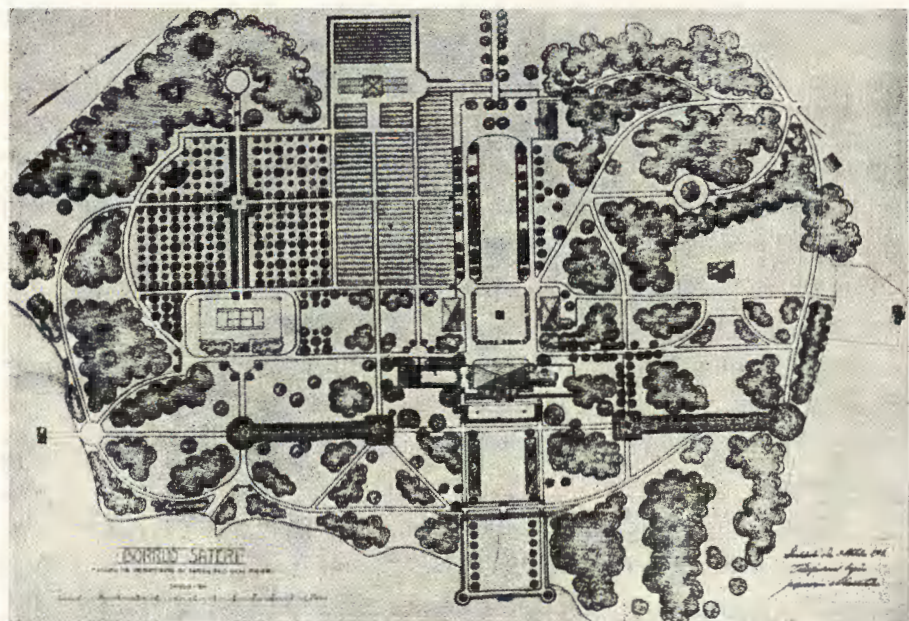

Fig. 2. Borruds säteri. Trädgårdsarkitekt G. HALLSTRÖMS planskiss 1918.

bergs vackra fasad, inbäddad i dess ståtliga park, i söder Ymsens vida vattenyta, begränsad av Billingens blånande höjder. Från väster leder en av björkar och lönnar kantad, cirka 300 meter lång allé fram mot gårdsplanen med dess vida gräsmattor, begränsade av tvenne alléer av åldriga askar, med klippta idegranshäckar (fig. 3). Planen närmast huvudbyggnaden är prydd med smala längor av polyantharosor mellan buxboms-klot. Gårdsplanens rektangulära yta (fig. 4) är begränsad av en med hängpelargonier prydd stenmur, mot gården av låg höjd, men i söder mot den nya fruktträdgården cirka 2 meter hög, en synnerligen lämplig plats alltså för mer ömtåliga spaliertäd: Le Lectier, Doyenne du Comice, Olivier de Serres, Cox's Orange, aprikos. Fruktträdgården i fråga ordnades och planterades år 1920, med cirka 300 träd, vart annat stam och vart annat dvärg, med sedvanliga sorter: av äpplen: Åkerö, Ribston, Gravensteiner, Maglemer,

Signe Tillisch, Hampus, Filippa m. fl., av päron: greve Moltke, Clara Frijs, Esperens, Bonne Louise m. fl. — Den äldre delen av trädgården, belägen norr om corps de logiet, är numera igenlagd, endast prydd med ålderdomliga fruktträd med kruksbärsbuskar växande i stammarnas ihåligheter. Intressant är att finna, att redan på PHILIP BONDES tid var »örtagården» där belägen, såsom tydligen framgår av förut omnämnda »geometriska plan». I arkivet finnes jämväl antecknat, att JÖNS BONDE där anlagt en »örtagård», sannolikt den å nyssnämnda plan angivna. Från denna del av parken leda genom leende ängar vackra promenadvägar fram till ruinen efter den gamla Folkungaborgen Ymseborg, där på sin tid MAGNUS LADULÅS residerade.

Ålderdomliga terrasser pryda sluttningen mellan corps de logiet och stranden (fig. 5 och 6). Deras ålder är svår att fastslå, sannolikt härstamma de från senare hälften av 1700-talet, då förutnämnde baron MANNERHEIM nedlade stora kostnader på gårdens förskönande. Invid terrasserna bemärka vi dels tvenne ståtliga exemplar av *Abies sibirica*, cirka 25 meter höga med 2 m:s omkrets vid brösthöjd och 2½ meter vid roten, och dels några synnerligen ålderdomliga askar, den äldsta 8½ m vid roten och 4,3 m vid brösthöjd.

I omedelbar anslutning till loggian finnes en i olika avsatser anlagd rosen-gård (pl. 7), skyddad mot den här öppna sjösidan av en i kvadratformiga stenar lagd mur. Det har visat sig vanskligt helt ersätta den blomsterprakt, som där härskade före den hårda vintern 1924, vilken så gott som ödelade alla rosenanläggningar norr om Skåne.

Borruds trädgård, med sätesgården i dess mitt, kan sägas uppvisa en blandning av »gammalt och nytt», månghundraåriga minnen och traditioner, omväxlande med senare tiders idéer, kanske ej alltid så stilenlig, dock älskad av oss, som där bygga och bo. — Vi som syssla med »dendrologi och parkvård» äro ju alla ense därom, att intet ger åt sinnet vila och förströelse i så hög

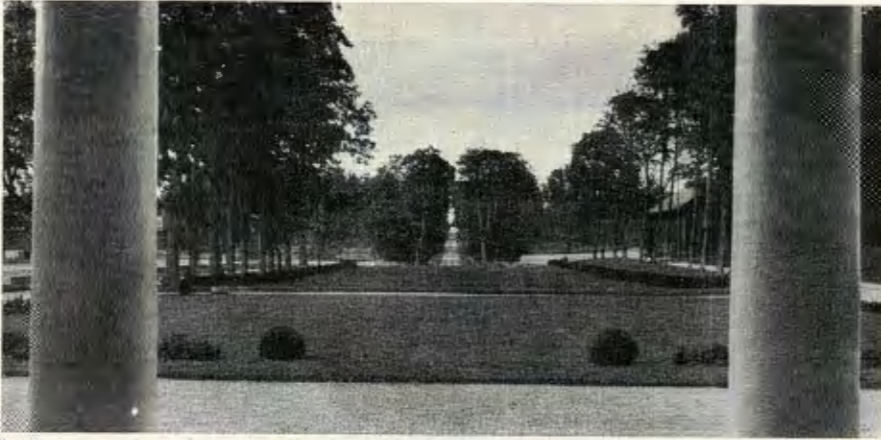

Fig. 3. Borrud. Utsikt från trappan över gårdsplanen och alléen.

Foto: OSCAR HALLDIN.

Fig. 4. Borrud. Utsikten från alléen över gårdsplanen mot corps de logiet.

Fig. 5. Trädgårdsfasaden från nedre terrassen.

Foto: OSCAR HALLDIN.

Fig. 6. Borrud. Huvudbyggnaden från trädgården. Obs. den vackra sibiriska silvergranen t. h.

Foto: OSCAR HALLDIN.

grad som vår strävan att söka av den tacksamma naturen skapa ökade skönhetsvärden. Studiet av gamla herrgårdsarkiv ge också noggsamt vid handen, att våra företrädare å slott och gårdar landet runt varit besjälade av samma intresse.

Fig. 1. Skara seminarieträdgård. Ett av stenpartierna i den botaniska avdelningen.

Foto: EMIL ALMQVIST 1912.

SEMINARIETRÄDGÅRDENS I SKARA SAMLING TRÄD OCH BUSKAR.

AV EMIL ALMQVIST.

Under den studiefärd, som medlemmar av Föreningen för Dendrologi och Parkvård sistförflutna sommar gjorde i Västergötland, besöktes även Skara seminarieträdgård. Som tiden var knapp, blev måhända inte var och en särskilt intresserad dendrolog i tillfälle att uppmärksamma allt, som här finnes, eller att göra iakttagelser över huru flera mera sällan i odling förekommande växter fortkomma på platsen med dess rådande klimatiska och andra förhållanden. Då besöket skedde under den tid, jag hade min semester, och deltagarna alltså på egen hand fingo söka sig tillrätta, har jag trott, att en redogörelse över de planterade växterna samt odlingsresultatet av de mera ömtåliga kunde intressera denna årsskrifts läsare.

Jordmånen i Skara seminarieträdgård är lera med matjordslager av växlande djup (från 10—30 cm). Marken, där flertalet botaniskt intressanta arter återfinnas, lutar mot norr, och växterna mottaga i följd av beskuggning från närstående stora träd långt ifrån det ljus — resp. solljus —, som för åtskilliga torde vara behövt — åtminstone under de sista 6 veckorna av deras växttid — för att tillfyllest mogna sina årsskott. De nordliga och nordostliga vindarna svepa med sin fulla kraft över området, snön ligger kvar på platsen och marken är tjälbunden flera veckor efter det snösmältning skett och jorden tinat upp på de öppna platserna i trädgården och runt omkring staden. Förhållandena äro sålunda långt ifrån gynnsamma för ett gott odlingsresultat, men trädgårdens »botaniska avdelningar», dit flertalet nedan uppräknade växter höra, kommo till stånd ungefär 40 år efter trädgårdens anläggning och ha måst anordnas på de begränsade och mindre lämpliga områden, som stodo till förfogande. Annars odlas och fortkomma rätt bra vid solbelysta sydväggar på skyddade platser inne i staden några av de växter, vilkas införande i trädgården misslyckats just i brist på tillgängliga dylika, t. ex. *Polygonum baldschuanicum* REG., *Clematis patens* MORR. et DCNE. och *Psedera tricuspidata* REHD. (= *Ampelopsis Veitchii* hort.).

Våren 1898, då jag tillträdde min befattning vid seminariet, funnos här — förutom fruktträd och bärbuskar — i parkanläggningen omkring 85 arter och varieteter, alla vid den tiden allmänt odlade. Efter hand har växtsamlingen betydligt ökats, med början från 1906, då den första botaniska avdelningen för svenska växter kom till stånd, nämnda år emellertid på annan plats, än den nu är tillfinnandes. År 1909 gjordes början till anläggningen med »utomsvenska» (utländska) växter, både ört- och vedartade, vilken avdelning, som redan nämnts, tyvärr fått en långt ifrån passande plats.

Anläggningarna räkna f. n. omkring 380 arter och former, därav 45 av barrträd och bortåt 240 av lövfällande eller ständigt gröna lövträd och lövbuskar. I den nedan lämnade förteckningen

Fig. 2. Skara seminarieträdgård; från den botaniska avdelningen.

Foto: EMIL ALMQVIST 1912.

över seminarieträdgårdens träd och buskar äro barrträden ordnade alfabetiskt efter BEISSNER: Nadelholzkunde, de lövbärande vedväxterna namngivna och ordnade i huvudsak efter C. K. SCHNEIDER: Handbuch der Laubholzkunde.

Barrträd:

Abies arizonica MERRIAM, *balsamea* MILL., *cephalonica* LK., *concolor* LDL. & GORDN., *grandis* LDL., *nobilis* LDL., *Nordmanniana* LK., *pectinata* DC., *sibirica* LED., *subalpina* ENGELM., *Veitchii*, CARR. — *Chamaecyparis Lawsoniana* PARL., *pisifera* S. & Z. — *Ginkgo biloba* L. (inflyttas i växthuset om hösten). — *Juniperus communis* L., *sabina* L. (ett gammalt exemplar bortfrös våren 1924). — *Larix europæa* DC., *leptolepis* MURR. — *Picea alba* LK., *Engelmanni* ENGELM.), *excelsa* LK., *nigra* LK., *obovata* LEDEB., *orientalis* LK., *pungens* ENGELM. med f. *argentea* hort. och f. *glauca* hort., sit-

Fig. 3. Skara seminarieträdgård; från den botaniska avdelningen.

Foto: EMIL ALMQVIST 1912.

chensis TRAUTV. & MEY. (ett halvtannat m högt exemplar, som från 3-årig planta utvecklat sig under 8 år, dog även nyssnämnda vår). — *Pinus cembra* L., *contorta* DOUGL. med var. *Murrayana* DOUGL., *laricio* POIR., *pinaster* SOL., *montana* MILL., *silvestris* L., *strobus* L. — *Pseudotsuga Douglasii* CARR. — *Taxus baccata* L., *canadensis* WILLD., *cuspidata* S. & Z. — *Thuya gigantea* NUTT. (kraftiga årsskott nedfrysa årligen mer eller mindre), *occidentalis* L. — *Tsuga canadensis* CARR.

Lövträd och buskar:

Populus nigra L., *monilifera* AIT., *canadensis* AIT., *balsamifera* L., *laurifolia* LED., *tremula* L., *alba* L. — *Salix lucida* MÜHLB., *pentandra* L. (= *lucida* FORB.), *amygdalina* L., *fragilis* L., *alba* L. med f. *vitellina* hort., *daphnoides* VILL., *acutifolia* WILLD., *viminalis* L., *dasyclados* WIMM., *hastata* L., *bicolor* EHRH., *cinerea* L., *silesiaca*

Fig. 4. Skara seminarieträdgård. Fr. vänster: *Juglans cinerea*, *Betula lutea*, *Picea orientalis*, *Betula papyrifera*, *Acer negundo*, *Picea pungens*, *Abies concolor* (högst), *Abies grandis* (lägst), *Abies Veitchii*, *Acer dasycarpum*, *Pinus laricio*.

Foto: EMIL ALMQVIST febr. 1928.

WILLD., *caprea* L., *aurita* L., *repens* L., *purpurea* L. med f. *helix* hort., *rosmarinifolia* GOUAN. (nedfrysande årligen, död våren 1924). *Myrica gale* L. — *Juglans regia* L. (årligen delvis nedfrysande), *cinerea* L. — *Betula alba* L. (och *pubescens* EHRH.), *lutea* MCHX., *nana* L., *papyrifera* MARSH. — *Alnus glutinosa* GÄRTN., *incana* MOENCH. — *Corylus maxima* MILL. (= *tubulosa* W.) f. *atropurpurea* hort. (efter 10 års växt blott 50 cm hög, eljest hårdig), *avellana* L. — *Castanea vesca* L. (övervintras i växthus). — *Carpinus betulus* L. — *Fagus silvatica* L. och f. *atropurpurea* hort. — *Quercus robur* L., *cerris* L., *rubra* L. — *Ulmus montana* L., *campestris* SM. f. *suberosa* WAHLBG. — *Aristolochia macrophylla* LAM. (= *sipho* L'HER.). — *Clematis integrifolia* L. (nya skott utbildas årligen och ersätta fjolårets, som dö), *viticella* L., *vitalba* L. (fullständigt nedfrysande

Fig. 5. Skara seminarieträdgård. Fr. vänster: *Taxus baccata*, *Pinus strobus*, *Pinus cembra*, *Abies concolor*, *Picea Engelmannii*, *Picea pungens* f. *argentea*, *Picea nigra*, *Pinus pinaster*.

Foto: EMIL ALMQVIST febr. 1928.

varje vinter, så länge den stod utsatt för nordan; sedermera planterad vid sydvägg, där skotten delvis överleva vintern, men ej utveckla blommor). — *Berberis vulgaris* L. med f. *atropurpurea* hort., *Thunbergii* DC., *buxifolia* LAM. (dog våren 1924). — *Iberis sempervirens* L. — *Vesicaria utriculata* DC. (under 4 års tid, dels med dels utan granrisbetäckning, vid liv). — *Philadelphus microphyllus* A. GR., *microphyllus* × *coronarius* L. (= *Lemoinei* LEM.), *inodorus* L., *pubescens* LOIS., *pallidus* HAYEK (= *coronarius* L.). — *Deutzia gracilis* S. & Z. (ehuru 20 år gammal icke blommande något år), *scabra* THBG., *Lemoinei* LEM. — *Ribes petræum* WULF., *lacustre* POIR., *grossularia* L. (vild form), *oxyacanthoides* L., *aureum* PURSH., *aureum* × *sanguineum* PURSH. (= *Gordonianum* LEM.; bortfrös tvenne gånger efter inplantering), *sanguineum*

PURSH. (nedfryser årligen starkt och visar sällan blommor), *floridum* L'HER. (= *americanum* MILL.), *nigrum* L. f. *aconitifolium* hort., *alpinum* L. jämte en form med längre grenar än de övriga och klättrande. Se nedan! — *Physocarpus opulifolia* RAF. (= *Spiræa opulifolia* L.). — *Sorbaria sorbifolia* A. BR., *sorbifolia* var. *dubia* HEDL. (= *Spiræa s. & s.* var. *d.*). — *Holodiscus discolor* A. et GR. (= *Spiræa ariæfolia* SM.). — *Stephanandra incisa* ZAB. (nedfryser starkt; har blommat blott några få gånger på 15 års tid). — *Spiræa Thunbergii* SIEB. × *multiflora* ZBL. (= *arguta* ZAB.), *cana* W. K. × *Thunbergii* SIEB., *Henryi* HEMSL., *media* SCHMIDT f. *oblongifolia* BECK. (= *chamædryfolia* L.), *ulmifolia* SCOP., *cantoniensis* LOUR. × *trilobata* L. (= *van Houttei* ZAB.), *trilobata* L., *bella* SIMS. (nedfryser årligen; har blommat en gång på 30 år), *albiflora* MIQ., *japonica* L. med f. *typica* C.S., f. *lævigata* C.S. och f. *atrosanguinea* ZBL. («Anthony Waterer»), *salicifolia* L., med f. *grandiflora* C. KOCH., *salicifolia* L. × *Douglasii* Hook. (= *Billiardii* C.S.), *Billiardii* ? × *corymbosa* (2:ne former, den ena 1,5 m hög, den andra 0,75 m, till habitus eljest överensstämmande), *alba* DUR. — *Rhodotypus kerrioides* S. & Z. och *Kerria japonica* DC. (båda årligen nedfrysande och den förstnämnda blommande endast efter milda vintrar, såsom 1926—27). — *Rubus spectabilis* PURSH., *cæsius* L., *fruticosus* L., *Wahlbergii* ARRH., *odoratus* L., *parviflorus* NUTT. (= *nutkanus* Moq.), *laciniatus* WILLD., *armeniacus* FOCKE (nedfrysande årligen; 1915 låg från mitten av december en meterhög drivna över densamma, ända tills vårvärmen kom på allvar; den följande hösten buro skotten fullt mogna frukter), *idæus* L. × *fruticosus* L. (= »björnhallon»). — *Potentilla fruticosa* L., *davurica* NESTL. × *fruticosa* L. (= *Friedrichsenii* SPÄTH). — *Dryas octopetala* L. — *Rosa gallica*-former, såsom *alba* L. (= *dumetorum* THUILL. × *gallica* L.), *canina* ? × *gallica* (nästan tagglös med glänsande blad och ljust skära, spetsiga knoppar, ömtåliga för regn och fukt, gammal i odling; närbesläktad med *Jundzillii* BESS. ?), *rubrifolia* VILL., *ruginosa* L., *lucida* EHRH., *villosa* L., *canina* L., *cinnamomea* L. med f. *foecundissima* KOCH., *alpina* L., *rugosa* THBG. (antagl. ursprung-

Fig. 6. Skara seminarieträdgård. Fr. vänster: *Fraxinus ornus*, *Quercus cerris*,
Pinus pinaster.

Foto: EMIL ALMQVIST febr. 1928.

liga arten), *rugosa* (odlade former med enkla röda och vita samt fyllda blommor), *pimpinellifolia* L., *lutea* MILL. med f. *bicolor* hort. och f. med fyllda blommor, *Wichuraiana* CREP. (planterad vid plank 1913; levde, så länge den täcktes). [Trädgårdsformer, s. k. »ädla rosor» av nyssnämnda liksom av *gallica* m. fl. arter, odlas här, men utelämnas i detta sammanhang.] — *Prunus triloba* LDL., *serotina* DIPP., *padus* L., *virginiana* L., *spinosa* L., *domestica* L. (vanl. gulplommon), *avium* L., *cerasus* L., *mahaleb* L. — *Pyrus communis* L. och f. *pyraster* WALLR., *malus* L. och f. *mitis* WALLR., *baccata* L. (röd- och gulfruktig). — *Cydonia vulgaris* PERS. (frostöm), *japonica* PERS. med f. *fl. pleno*. — *Sorbus aucuparia* L. med f. *glabrata*

C. Z., *aucuparia* × *scandica* FR. (äkta!), *fennica* FR., *scandica* FR., *aria* CRTZ. — *Amelanchier botryapium* DC. — *Cratægus oxyacantha* L., *monogyna* JACQ. × *oxyacantha*, *nigra* W. K., *coccinea* L. samt 2:ne individ med *sanguineas* NUTT. bladform och av *punctatas* JACQ. fruktstorlek (= *Mespilus*-art × *Cratægus*-art ?). — *Cercidiphyllum japonicum* S. & Z. (ett ex., satt våren 1914, bortfrös våren 1924; 1925 ersatt med nytt, som övervintras i växthus). — *Genista tinctoria* L. med var. *latifolia* DC. toppfrysa). — *Cytisus laburnum* L., *purpureus* SCOP. (årligen skadade av vintern), *elongatus* KIT., *hirsutus* L. — *Sarothamnus scoparius* WIMM. och *Robinia pseudacacia* L. (båda nästan årligen bortfrysande, ibland fortlevande några år; inplanteras på nytt). — *Amorpha fruticosa* L. (nedfrysande; på 20 år ha årsskotten blott tvenne gånger blivit kraftiga nog att blomma). — *Caragana arborescens* LAM., *pubescens* C. KOCH, *pygmæa* DC. Denna sistnämnda jämte *Ulex europæus* L. och *Hedysarum multijugum* MAXIM. prövade några år, döda oaktat täckning; alla 3 på nytt införda sistförflutna vår. — *Ruta graveolens* L. och *Ptelea trifoliata* L. (skotten bortfrysa mer eller mindre olika år hos båda). — *Phellodendron amurense* RUPR. — *Buxus sempervirens* L. (ömtålig och frostsadad vissa vintrar). — *Celastrus scandens* L. (inplanterad 1915, död några år efteråt). — *Ilex aquifolium* L. (först några gånger övervintrad i växthus, har sedan uthärdat 2:ne vintrar under tjock granrisbetäckning, men har slutligen, när täckningen en vinter uteblev, dött ut). — *Evonymus europæa* L., *nana* M. B. — *Staphylea colchica* STEV., *trifolia* L., *pinnata* L. (bortdöda efter hand, ersatta med nya). — *Acer spicatum* LAM., *japonicum* THUNB. (nedfrysande och därför buskformig), *saccharum* MARSH. (= *saccharinum* WANGH.), *dasycarpum* EHRH. (= *saccharinum* L.), *negundo* L., *campestre* L., *platanoides* L., *pseudoplatanus* L. — *Æsculus hippocastanum* L. — *Rhamnus frangula* L., *catharticus* L., *grandifolius* FISCH. — *Ceanothus americanus* L. — *Ampelopsis quinquefolia* MCHX. — *Vitis vinifera* L. (»Smithams druva», i växthus). — *Psedera tricuspidata* REHB. (= *Ampel. Veitchi* hort; försökt vid vägg mot väster liksom

Clematis patens MORR. & DCNE., täckta första vintern, döda på våren. Se i övrigt början av denna redog.). — *Myricaria germanica* DESV. och *Tamarix gallica* L. (flera gånger inplanterade, döda vårarne efter). — *Helianthemum nummularium* DUN. (= *vulgare* GÄRTN.) med f. *polifolium* GROSS., *roseum* LAM. och *grandiflorum* KOCH. — *Tilia parvifolia* EHRH., *intermedia* DC., *ochroleuca* KOCH. — *Daphne mezereum* L. — *Elæagnus argentea* PURSH., *angustifolia* L. (planterad 1914 utvecklade den sig år efter år till en stor, vid buske, vilkens årsskott dock vissa år frostskaadades, tills en kallare vinter (1922) dödade den), *multiflora* THBG. (= *longipes* GR.; nedfryser årligen; mogen frukt avsmakad endast några gånger, senast 1926). — *Hedera helix* L. År 1907 planterades några skott av en murgröna, tagen från bergväggen av Halleberg (vid Lilleskog), invid trädgårdens största ek, växande på en för solen och särskilt de nordliga och ostliga vindarna utsatt plats. Förvintern 1923 hade murgrönsstammarna på ekens nordsida nått 4 meters höjd, på sydsidan blott omkring 2. Eftervintern 1924 togo alla på trädets nord- och nordostsida befintliga stammar och grenar obotlig skada av den stränga och ihållande kölden. På den södra och sydvästra fröso de ned nästan till marken, men ha sedan utsänt nya skott, som f. n. nå 3 m högt. Nämnade vinter bortfrös även fullständigt den gamla murgrönan i »Botan», tillhörande Skara Högre Allm. läroverk, en murgröna, som under flera decennier klättrat uppför en gammal alm, vilkens stam den fullständigt täckte liksom marken nedanför trädet på flera meters vidd. — *Cornus femina* MILL. (för en tynande tillvaro), *amomum* MILL. (= *sericea* L.), *mas* L., *alba* L. med vit- och gulbladiga varieteter, *sibirica* LODD., *sanguinea* L. — *Ledum palustre* L. — *Rhododendron catawbiense* MAXIM., *ferrugineum* L. och *hirsutum* L. (vid flera olika tillfällen anskaffade ex. av de två sistnämnda arterna fortlevde under täckning två till flera år efter varje inplantering, tills en strängare vinter dödade dem; de sista förfröso 1924). — *Vaccinium uliginosum* L., *myrtillus* L. och *vitis idæa* L. — *Calluna vulgaris* SALISB. — *Erica tetralix* L., *carnea* L. — *Teucrium cha-*

mædrys L., *hyssopifolium* SCHREB. — *Salvia officinalis* L. (blott två gånger på 25 år fullständigt förstörd av vintern, oaktat täckning ej förekommer). — *Hyssopus officinalis* L. — *Lavandula spica* L. — *Thymus vulgaris* L. (årligen utsatta nya ex. fortleva emellanåt flera år), *serpyllum* L. (vantrives i saknad av lättare jord såsom »botten» och måste ofta införas på nytt). — *Lycium europæum* L. — *Solanum dulcamara* L. — *Sambucus canadensis* L. (dog 1924, nytt ex. anskaffat), *racemosa* L., *nigra* L. med f. *laciniata* hort. och *fol. aureis marg.* — *Viburnum opulus* L. med f. *sterile* hort. (årsskott nästan årligen frostskaade hos den sistnämnda), *dentatum* L., *prunifolium* L., *lantana* L. — *Lonicera spinosa* JACQ. v. *Alberti* REHD. (blommar ej), *coerulea* L., *Standishii* CARR., *involucrata* BANKS (= *flavescens* LED.), *Ledebouri* ESCHS. (har tagit skada av vintern några gånger och blommar sparsamt), *alpigena* L., *orientalis* LAM., *nigra* L., *tatarica* L., *tatarica* × *Ruprechtiana* REG. (= *nota* ZAB.), *xylosteum* L., *caprifolium* L., *periclymenum* L. — *Symphoricarpus orbiculatus* MOENCH. — *Linnæa borealis* L. (måste ofta med jord tagas på nytt från »naturlig växtplats», då trädgårdens jordmån och växtplatsen (läget) äro otjänliga). — *Diervilla florida* S. & Z. (= *Weigela amabilis* LDL.). — *Leycesteria formosa* WALL. (levde några år efter planteringen, sedan ej införd på nytt). — *Forsythia viridissima* LDL. (årligen starkt nedfrysande, utom vintern 1926—27), *suspensa* VAHL. (vintern 1926—27 skadades icke blomknopparna, utan busken stod sistförflutna vår för andra gången på 15 år i blom). — *Syringa vulgaris* L., *rothomagensis* A. RICH. (= *chinensis* W.), *villosa* VAHL., *josikæa* JACQ., *emodi* WALL., *japonica* DCNE. — *Chionanthus virginica* L. — *Fraxinus excelsior* L. med f. *aurea* hort. och *pendula* hort., *americana* L., *ornus* L. — *Ligustrum vulgare* L., *japonicum* THUNB. (årligen nedfrysande fortlevde det planterade exemplaret i 9 år, tills vintern 1924 dödade det). — *Vinca minor* L. — *Artemisia abrotanum* L.

Sommaren 1923 var i Skara-trakten osedvanligt regnig och kall. Den följande vintern började tidigt, och särskilt eftervintern 1924 utmärkte sig för ovanligt låg temperatur under febru-

ari och mars. En ihållande vind från nord och nordväst gjorde sitt till att obotligt förstöra de mindre väl »mognade» årsskotten hos flera frostömma arter. Vinterns verkningar visade sig också på andra sätt vid begynnande växttid. En hel del både ört- och vedartade växter vaknade icke mer till liv, de örtartade voro då ruttnande, de vedartade förtorkade. Annorlunda var det vintern 1926—27, som följde på den torra och varma sommaren 1926 med dess höga medeltemperatur. Nämnade vinters enda frostperiod av någon betydelse inträffade i okt.—nov. 1926 med lägst — 10°. De egentliga vintermånaderna, jan. och febr., voro ovanligt blida. Jorden var då ingen gång så tjälbunden, att den ej kunde genomstötas med spade. Under nämnda månader omplanterades här flera hundra större och mindre träd och buskar. Ingen enda av de i det föregående omnämnda »ömtåliga» arterna togo denna vinter skada, icke ens *Wistaria chinensis* S. & Z. (ej förut omskriven), som nu första gången på 11 år var utan sitt skyddande glastak.

Vid förökning av *Ribes alpinum* L. genom sättkvistar hösten 1898 tog jag dylika dels av en i trädgården ännu befintlig buske, vilken till växtsättet mycket avviker från de andra här för länge sedan planterade, dels av dessa sistnämnda. Det visade sig efter några års förlopp, att sättkvistarna av den i växtsättet avvikande busken alstrade årsskott, som voro klenare och mera långsträckta än t. o. m. moderväxtens, vilken just skiljer sig från övriga m å b ä r s b u s k a r genom sina veka, bågformigt nedböjda grenar. Av en händelse blevo tvenne av dessa »olikartat växande» m å b ä r b u s k a r planterade vid en uthusvägg — se foton å pl. 8 —, vilken jag först tänkt dölja med vildvin. De satta buskarna visade sig redan från början ha en viss benägenhet att »klättra», vilket växtsätt med åren blivit allt mer framträdande. De började uppfästas vid väggen redan andra året efter planteringen och ha sedan i fortsättningen blivit ytterligare uppfästade årligen eller

med några års mellanrum, tills de själva funnit behövliga fästepunkter genom att klamra sig fast i den gamla gistna brädväggen. I närvarande stund (1927) bekläda dessa buskar fullständigt väggen. Denna, vettande åt öster, är 4,80 meter hög (jfr. spaden å bilden). Vissa grenar nå fullt 0,5 meter över takåsen, och då de, innan de nått densamma, växt i många bukter såväl utåt som åt båda sidorna, är deras längd fullt 6 meter. Grenar av samma längd träffas även på andra ställen vid väggen, där de slingrat sig in i varandra i många krokar.

Tyvärre har jag under det kvartsekel, som m å b ä r s-buskarna klättrat på väggen, försummat att genom sätkvisttagning av densamma och dessas fortsatta odling utröna, huruvida växtsättet blir detsamma, om grenarna få klättra på annat lodrätt stöd, t. ex. ett spjälverk av läkter.

Moderväxten såväl som »den klättrande avkomman» får fullt solljus endast några timmar på förmiddagen under för- och högsommaren. Den förra växer i mager, styv lera, den sistnämnda i mera humusrik, lättare sådan.

Ingenstädes har jag sett någon *Ribes alpinum* av liknande växtsätt som det ovan beskrivna, ej heller i mig tillgänglig litteratur funnit någon sådan omnämnd.

Fig. 1. Ca 200-årig ek vid Kilagården, V. Gerums sn.

NÅGRA ORD OM SKARABORGS LÄNS TRÄD OCH BUSKAR.

AV A. HÜLPHERS.

O mbedd att skriva några ord om Skaraborgs läns träd och buskar, måste jag först som sist framhålla, att länet är relativt fattigt på märkligare planterade träd av utländskt ursprung. Av inhemska trädslag hyser dock länet åtskilliga individ, som vad ålder och storlek beträffar gott kunna mäta sig med samma sorts träd i södra Sverige. Detta gäller främst askar, bokar, ekar och lindar.

Se vi först på länets inhemska lövträd, möter bland dessa eken i relativt betydande mängd. Vackra ekbestånd träffas exempelvis i S. Fågelås socken, å Kinnekulle, Kållandsö, Billingen m. fl. lokaler. Förutom den vanliga sommareken (*Quercus robur*) förekommer inom området även vinterek (*Q. sessiliflora*), funnen på flera lokaler inom Kållands härad (jmf. J. A. O. SKÅRMAN i Svensk Botan. Tidskr. 1927, sid. 196—197).

Asken träffas i stor myckenhet och i ovanligt stora exemplar särskilt på silurisk berggrund ävensom i Vättern-trakterna. Även

Fig. 2. Från bokbeståndet å Surön, Hassle s:n.

Foto: N. SYLVÉN.

på åtskilliga andra platser inom länet anträffas ganska stora exemplar av detta trädslag.

L i n d e n möter endast undantagsvis i större exemplar. Vildväxande förekommer den talrikt på Kinnekulle, Billingen, i Kållands härad etc.

B o k e n är ju inte något speciellt Västgöta-träd och förefinnes inom Skaraborgs län endast undantagsvis beståndsbildande, såsom i Säter, Udenäs och Hassle socknar (fig. 2 och 3), i sistnämnda socken med all sannolikhet verkligt vildväxande (jmf. NILS SYLVÉN i Skogsvårdsfören. Tidskr. 1905, sid. 205—211). I relativt stor mängd planterad finna vi den t. ex. vid Munkeberg nära Hjo.

L ö n n e n är allmänt planterad; som vild uppträder den sällan i större mängd. Odlad är den ett av våra vanligaste parkträd och förekommer ofta i stora exemplar.

Fig. 3. Vacker naturlig bokföryngring i Sveriges nordligaste vilda bokbestånd å Surön i Hassle s:n.

Foto: N. SYLVÉN.

Almen kan i stort sett sägas vara lika vanlig som lönnen. Som vildväxande förekommer den ej sällsynt å silurbergen, där den särskilt på Billingen är beståndsbildande. Större exemplar äro kända från en hel del äldre gårdar.

Björken är ett i Skaraborgs län allmänt förekommande trädslag. Särskilt vackra björkar finnas i trakten av Vättern. Större träd äro sällsynta. På silurisk berggrund förekommer mest glasbjörken, då däremot masurbjörken träffas mera allmänt på sand- och moränjordar. Dvärgbjörken är anträffad på mossar på flera ställen inom länet.

Alen är ganska vanlig, särskilt klubbalen, som allmänt förekommer efter sjö-, å- och bäckstränder, i kärr etc. Gråalen är mera lokaliserad till de östra delarna av länet samt till området kring Vänern. Av klubbalen finnas flerstädes ganska

stora träd, då däremot gråalen oftast bildar mer eller mindre buskartade bestånd. Mellan de båda arterna existera flerstädes hybrider.

Särskilt inom norra delarna av länet är aspen vanlig. Dess varietet *villosa*, utmärkt av på äldre stadium på undersidan svagt silkeshåriga och i kanten fint ludna, som yngre på båda sidor tätt gråludna blad, till följd varav trädet vid lövsprickningen får ett från normalformen tydligt avvikande, gråbrunt utseende, är känd från några lokaler inom länet; på Munkebo gårds ägor i Korsberga socken äro tvenne *villosa*-aspar fridlysta som naturminnesmärke. Den s. k. pyramid- eller rättare pelarspen, ursprungligen känd från Älgårås s:n (fig. 4; jmf. NILS SYLVÉN i Svensk Botan. Tidskr. 1916, sid. 529—535), finnes numera flerstädes planterad, på några platser bildande vackra små bestånd. Liksom den vanliga aspen förökar den sig genom rotskott. — På Falbygden förekommer balsampoppel (*Populus balsamifera*) mångstädes förvildad.

Prunus-släktet kan, vad individantalet beträffar, sägas vara rikt representerat inom länet. Fågelkörset (*Prunus avium*) bildar, särskilt på Billing-sluttningarna riktiga lundar — inom intet annat område i landet lär detta träd förekomma i sådant individantal —; inom hela siluområdet, Vätterntrakterna samt inom Kållands härad är fågelkors ett relativt allmänt trädslag. — Häggen uppträder här och var beståndsbildande, särskilt på fuktigare mark; vackra bestånd förekomma exempelvis å den enligt naturskyddslagen fridlysta strandbranten vid Villa Giacomina i Gärslunda s:n nära Lidköping. — Andra *Prunus*-arter förekomma särskilt på Kinnekulle, där slånbusken (*Prunus spinosa*) är vanlig; denna art är annars sällsynt inom länet.

Salix-släktet är ganska rikt representerat inom området. Särskilt stora träd finnas av skörpilen (*S. fragilis*) i S. Vadsbo härad vid å- och vägkanter. De andra förekommande arterna äro, förutom sälgen (*S. caprea*), sällan trädartade. Alla de vanligaste arterna förefinnas allmänt. Av mera anmärkningsvärda,

Fig. 4. Pyramidaspar vid Högshult i Älgårås s:n.

Foto: N. SYLVÉN april 1908.

i våra nordligare trakter hemmahörande arter, förtjäna särskilt nämnas *S. lapponum* (jmf. J. A. O. SKÅRMAN i Svensk Botan. Tidskr. 1918, sid. 126, och 1924, sid. 214), *S. phyllicifolia* och *S. hastata*, den senare framför allt funnen flerstädes på Falbygden.

Av släktet *Sorbus* äro inom länet både oxeln och rönnen vanliga. Oxeln förekommer såväl vild som planterad, särskilt är detta sistnämnda förhållandet på Falbygden, där den ofta utgör ett karakteristiskt inslag i trädplanteringarna. Rönnen är spridd inom hela länet, men förekommer ingenstädes i någon större myckenhet. — Den inom landet mycket sällsynta hybriden mellan rönn och oxel (*Sorbus aucuparia* $\times$ *suecica*) är känd från Skaraborgs län i mindre, enstaka exemplar; f. *subaucuparia* från Finnerödja s:n (jmf. SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1918, sid. 125—126, och 1924, sid. 210—211) och f. *subsuecica* från Skövde-

trakten. Trenne mindre buskexemplar av hybriden i fråga äro dessutom funna nära Sättra i Udenäs s:n (SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1916, sid. 165).

Äppleträdet förekommer mindre ofta som fullt vilt. De rikaste förekomsterna träffas i silurbergens lövängar; vildaplar möta här ofta av ganska aktningvärda dimensioner.

Päronträdet är som vilt sällsynt och synes såsom sådant oftast uppnå allenast buskform.

Våra hagtorsarter förekomma i huvudsak å silurbergen. Särskilt på Kinnekulle och Billingen träffas de stundom i stora snårliknande bestånd. Vanligen uppträda de i buskform, mera sällan som mindre träd. Följande arter äro i vilt tillstånd anträffade inom länet: *Crataegus calycina*, *C. curvisepala*, *C. monogyna*, *C. oxyacantha* och *C. Palmstruchii*. Den sistnämnda arten är antagligen den sällsyntaste.

På buskar är länet jämförelsevis rikt.

Berberisbusken (*Berberis vulgaris*) är tämligen allmänt förekommande inom silurområdet; på Billingen och Kinnekulle bildar den ofta stora bestånd.

Benkornellen (*Cornus sanguinea*) träffas ävenledes flerstädes inom silurområdet.

Hasseln (*Corylus avellana*) är relativt allmän och flerstädes beståndsbildande, t. ex. i Lidköpingstrakten (Lunnelid), å Kinnekulle (jmf. SVEN G:SON BLOMQVIST i Sv. Botan. Tidskr. 1911) och Billingen m. fl. ställen.

Av släktet *Cotoneaster* förekomma *C. vulgaris* och *C. melanocarpa* sparsamt — särskilt i länets nordligare delar —; *C. melanocarpa* har på Kinnekulle och på Kållandsö (jmf. SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1927, sid. 193, 197) funnits på ett flertal lokaler.

Tibast (*Daphne mezereum*) är en sällan sedd buske. Den förekommer endast mycket sparsamt på enstaka platser inom de norra delarna av länet (jmf. AUG. RUDBERG, Förteckning öfver Västergötlands fanerogamer och kärnkryptogamer, 1902, sid. 81, och SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1916, sid. 123—124).

Samma är förhållandet med ginsten (*Genista tinctoria*), som även den funnits endast på ett par platser i länets norra del. Anmärkningsvärt rika förekomster möta inom Lyrestads s:n, där växten t. o. m. går under namn av »Lyrestads-blomma».

Murgrönan (*Hedera helix*) finnes som vildväxande spridd på flera ställen i länet, såsom Kinnekulle, Halle- och Hunneberg m. fl. platser. På Halleberg sågs för några år sedan ett kolossalt exemplar, som täckte ett område av flera hundra kvm. Det växte i rasmarkerna ovan Lilleskogs station. Murgrönan är i vildväxande tillstånd sällan blommande.

Släktet *Lonicera* är representerat av *L. xylosteum*, som i huvudsak synes tillhöra siluområdet. — Vildväxande är möjligen även *L. periclymenum*, som är funnen på ett enda ställe på Kållandsö (jmf. SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1927, sid. 195—196).

Av *Rhamnus* är *R. frangula* vanlig i fuktiga och beskuggade skogs- och ängsmarker. *R. catharticus* förekommer mest i enstaka individ. Ett individ av anmärkningsvärd storlek är känt från Billingen, Öglunda s:n; Lidsgården — 2 dm:s stamtjocklek vid 10 meters höjd.

Ribes-släktet är representerat av arterna *R. nigrum*, *R. rubrum*, *R. grossularia* samt *R. alpinum*, vilken senare art i huvudsak förekommer i skuggiga lägen å mer eller mindre kalkrik berggrund.

Rosorna äro talrikt representerade och förekomma i ett otal småarter, främst inom siluområdet, där särskilt *R. glauca* och *R. canina* ofta bilda väldiga bestånd; under blomningstiden förete de en synnerligen praktfull anblick.

Släktet *Rubus* representeras inom Skaraborgs län av buskarterna *idæus*, *suberectus*, *plicatus*, *ambifarius* och *cæcius*. Av den allmänna hallonbusken är från Mofalla angiven såsom vildväxande jämväl den gulfruktiga *chlorocarpus*-formen (jmf. RUDBERG 1902, sid. 69). Den av enkla, hjärtlika blad karaktäriserade *R. idæus* *anomalus är känd från enstaka lokaler i norra delen av länet och från trakten av Billingen (jmf. RUDBERG 1902,

Fig. 5. Önnerudseken i Beatebergs s:n. 7 m i stamomkrets vid bröst höjd,
28 m i kron diameter.

Foto: H. SUNDQVIST.

Fig. 6. Jätteek i Sundsmarkens kronopark i Hassle s:n. 6 m i stamomkrets
något nedom brösthöjd.

Foto: N. SYLVÉN.

sid. 69, och SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1924, sid. 220). Även för *R. idæus simplicior* föreligga från området enstaka lokaluppgifter. — *R. suberectus* synes förekomma tämligen spridd över hela området. — *R. plicatus* är sällsynt, funnen på några ställen vid Vänern (jmf. RUDBERG 1902, sid. 69, och SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1927). — *R. ambifarius* anföres av SKÅRMAN (1927) från tvenne lokaler i Otterstads s:n, Kållandsö. — *R. cæsius* förekommer här och där i anslutning till siluområdet. På Mösseberg är även funnen hybrid *R. cæsius* × *idæus*.

Fläderbusken (*Sambucus nigra*) är knappast vildväxande inom länet, men påträffas här och var förvildad på gamla tomter och intill boningshus etc. — Även druvflädern (*S. racemosa*) träffas någon gång förvildad.

Olvonbusken (*Viburnum opulus*) förekommer flerstädes i fuktiga ängar, å bäckstränder etc. tillsammans med andra buskarter. Särskilt vanlig synes den vara på Kinnekulle och Billingen.

Bland buskartade växter, som ej bruka förekomma odlade, märkas, förutom de vanliga skogsrisen, *Andromeda polifolia* här och var å mossmarkerna, *Arctostaphylos uva ursi* flerstädes på sandhedarna, *Empetrum nigrum*, *Erica tetralix* särskilt allmän på mossarna i västra delarna av länet, *Helianthemum chamaecistus* på soliga backar inom siluområdet, *Ledum palustre*, *Myrica gale* i kärr- och mossmarker, å sjöstränder etc., samt *Solanum dulcamara* här och där i fuktigare lägen; *Thymus serpyllum* är tämligen allmän över större delen av området, och från enstaka lokaler är även arten *Th. chamædryd* angiven.

Efter ovanstående korta överblick över de viktigare vildväxande lövträden och lövbuskarna inom Skaraborgs län vill jag härmed övergå till ett omnämnande av några framför andra anmärkningsvärda individ av dylika.

Början göres då med vårt onekligen ståtligaste lövträd, eken. Tyvärr ha överallt de ståtligaste exemplaren undan för undan skövlats, men på flera ställen resa sig ännu kolossala träd,

Fig. 7. Död ekjätte vid Hellekis gård, Kinnekulle. 6,2 m i stamomkrets vid bröst.

Fig. 8. Frisk jättee i Munkängarna på Kinnekulle. 5,9 m i stamomkr. vid bröst.

trotsande seklernas stormar. Större ekar äro av mig kända från följande platser:

Öredal, Hangelösa s:n; 8 m:s stamomkrets vid brösthöjd; mycket vid krona.

Djurgården, Otterstads s:n (se SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1927, sid. 183): 7,7 m vid brösthöjd.

Önnerud, Beatebergs s:n; 7 m vid brösthöjd; 28 m:s kron-diameter. (Fig. 5.)

Näset, Lyrestads s:n: 6,20 m vid brösthöjd; höjd 14 m; kronomkrets 55 m.

Hellekis, Kinnekulle: 6,20 m vid brösthöjd; trädet dött. (Fig. 7.)

Sundsmarkens kronopark, Hassle s:n: 6 m i omkrets något nedom brösthöjd. (Fig. 6.)

Fig. 9. Ek med uppåtriktade grenar från trakten av Hjo.

Hellekis Munkäng: 5,90 m (fig. 8); utom detta träd flera andra stora exemplar.

Ryholm, Beatebergs s:n: 5,8 m; ovanligt hög stam, innanrutten.

Mölltorp, Sätters s:n: 5,67 m; fullkomligt friskt exemplar.

Råbäck, Kinnekulle: den s. k. tusenåriga eken; 5,50 m; trädet nästan fullständigt förtorkat.

Hagen vid Hjo: 5,5 m; gammalt knotigt exemplar.

Stångsäter, Sätters s:n: 5,35 m; ovanligt kraftigt och vackert exemplar.

Karlås, Beatebergs s:n: 5,15 m; vackert och friskt exemplar.

Storeberg, Tådene s:n: 5 m.

Soopens kvarn, Ullervads s:n: 4,75 m; 32 m högt träd.

Hassle prästgård: 4,10 m; ståtligt exemplar.

Ekar med över 3 m:s stamomkrets äro vanliga. Några exemplar från Storeberg, Tådene s:n, uppgivas vara planterade på 1600-talet från ollon, hemförda av LILLIEHÖKAR från 30-åriga kriget.

Ekarna börja ofta torka, när de uppnått en stamomkrets av 3—4 m; även uppstår då gärna innanröta. Alla Kinnekulles större ekar äro försedda med mängder av torra grenar. Ekarna i Billing-trakten, Hjo-socknarna och Beatebergs s:n äro dock mestadels friska.

Eken varierar rätt betydligt till växtsättet. Ibland är stammen låg och knotig, ofta dock hög och jämntjock. Omnämns må särskilt ett mycket vackert men lågväxt exemplar, känt från Tomarps s:n, med en stamhöjd av blott 7,8 m. — Ekens grenar äro oftast mer eller mindre horisontalt utåtriktade, men avvikande typer förekomma med mer eller mindre uppåtriktade grenar; ett vackert exempel på sistnämnda förgreningstyp erbjuder den i fig. 9 avbildade eken från trakten av Hjo. Eken i fråga mäter i omkrets 60 cm ovan marken 4,7 m och grenar sig sedan i tre stammar om 2,10—2,15 m:s omkrets.

Fig. 10. »Vileken» mellan Ottravad och Dimbo.

Foto: E. KYLÉN april 1928.

Om eken finnes från länet en hel del sägner och berättelser. Sålunda omnämner exempelvis veterinär E. KYLÉN i Falköping en sagoomspunnen ek (se fig. 10) av förment hög ålder från trakten mellan Dimbo och Ottravad. Han säger bl. a.: »Eken är låg med av ålder urholkad stam. Den skulle för ett 20-tal år sedan fällas, men det var omöjligt; varken yxa eller såg bet på den. Den upp-gives ha en anseelig ålder och torde väl vara 1000 år. Eken är mycket sagoomspunnen. Tomtar och vättar ha här haft sitt tillhåll och har från platsen hörts fiolspel, enligt folktron exekverad av dessa sagoväsen, som här hade sitt tillhåll. Trädet har i folk-

fantasien spelat en viss roll, kallas på trakten vilek, och torde namnet härleda sig av att folk, kanske mest fästfolk, gärna kuttade bort några stunder under dess lummiga krona, trötta efter vandringen från Ottravad upp mot Dimbo. En sägen är, att den stått sen syndafloden, men det är väl starkt tilltaget.»

Vid Höjentorps kungsgård i Valle härad finnes en ek, benämnd »Kungseken», som enligt sägnen skall hava beskjutits av danskarna, troligen under JOHAN III:s tid. Stammens egendomliga skrovlighet är enligt folkmeningen en följd av beskjutningen.

L i n d e n kan ävenledes inom länet uppnå en betydande storlek, fastän grövre exemplar numera äro sällsynta. En särskilt vacker lind med egendomligt hängande grenar finnes å egendomen Trilleholm nära Mariestad (fig. 11). Trädet är säkerligen mycket gammalt; det är planterat på en höjd, som kallas Kungsbacken. Sägner förmåler, att en kung här skulle vara begravnen. Trädet mäter 355 cm i omkrets vid brösthöjd och är känt som socknens märkligaste träd.

Större lindar äro f. ö. kända från följande platser:

Essgärdet, Husaby s:n: 440 cm vid brösthöjd; kron diameter 18 m.

Hassle prästgård: 430 cm vid brösthöjd; ett mycket ståtligt träd. (Fig. 12.)

Trästena egendom vid Hornborgasjön: 430 cm vid brösthöjd; planterad 1530.

Hellekis, Kinnekulle: 320 cm vid brösthöjd.

Magderud, Beatebergs s:n: 310 cm vid brösthöjd.

Knistads egendom pr Skövde: 280 cm vid brösthöjd.

Ett större praktexemplar uppges av SKÄRMAN (Sv. Botan. Tidskr. 1916, sid. 117) växa nära Tiveds kyrka i Tiveds s:n.

Höjentorps kungsgård i Valle härad har sedan länge varit känd för sina gamla lindar. Ett av de tvenne ännu kvarlevande äldsta exemplaren mäter i stamomkrets vid brösthöjd 325 cm och uppgives vara planterat av konung KARL IX. På ett stenbord, pla-

Fig. 11. Trilleholms-linden utanför Mariestad.

Foto: OSKAR OLSSON.

cerat under en av de gamla Höjentorps-lindarna, skall konung KARL XI hava underskrivit reduktionsakten.

Lindar med en stamokrets upp till 2 m äro ganska vanliga.

En hel del äldre lindar torde vara att hänföra till *T. vulgaris*. *T. platyphylla* är numera den mest planterade arten, men finnes ingenstädes i större exemplar.

Stora almar finner man här och var. En bland de största av mig kända inom länet växer på kyrkoherdebostället i Sjogersta s:n. Den håller i omfång vid brösthöjd 4,77 m och dess höjd uppskattas till c:a 30 m. Gamla personer inom församlingen veta berättat, att ännu för en mansålder sedan en klar källa fanns mellan tvenne av dess rötter, men hava dessa så småningom sammanväxt och dolt källan. Enligt en sägen på platsen skulle planteringsåret vara 1716.

Av andra större almar äro följande av mig uppmätta:

Hellekis, Kinnekulle, vid grindstugan, ett vresigt exemplar med i tjocka klyftor söndersprucken bark, till stammen liknande en gammal kraftig ek; stamokrets vid brösthöjd 460 cm.

Rådene herrgård, Rådene s:n: vackert exemplar, 360 cm vid brösthöjd.

Hellekis: ett exemplar på herrgården, 360 cm vid brösthöjd.

Höjentorps kungsgård: 360 cm vid brösthöjd.

Råbäck, Kinnekulle: 350 cm vid brösthöjd.

Klastorp vid Skövde: ståtligt exemplar, 345 cm vid brösthöjd.

Knistads egendom pr Skövde: 345 cm vid brösthöjd.

Vid Varnhem finnas ävenledes stora exemplar; det största — 680 cm i omkrets nere vid rothalsen — har för åtskilliga år sedan blivit avsågat och är nu till större delen innanruttet.

På Knistads egendom fanns förr en större alm, som vid brösthöjd mätte 540 cm. Detta träd är för länge sedan utgånet.

A Saleby gård i Trevattna s:n fälldes helt nyligen en jättealm, vars stam vid brösthöjd mätte 5 m i omkrets. Dess ålder uppgavs till 300 år. Enligt sägnen var den planterad av ERIK SOOP.

Fig. 12. Jättelinden (*Tilia cordata*) vid Hassle prästgård.

Foto: WERNER LINDHE.

Asken är nog näst eken det mest storvuxna trädet här i länet. Rekordet i ålder åtminstone torde den s. k. Rinkabäcksasken i S. Fogelås s:n inneha. Från »Skaraborgsbygden», sept. 1917, har jag hämtat följande utdrag angående det märkliga trädet: »Det äldsta minnesmärket i S. Fogelås är en ask vid landsvägsgrinden i socknens södra del i närheten av den gamla Brahegården i Rinkabäck. Asken har mot vägsidan blivit hårt anfrätt av seklernas gång och fått en vidöppen ihålighet. Stammen imponerar därför mest genom sin »bredd» och den bildning av tvenne mäktiga stammar, som den erhållit. Från de stympade armarna ha nya skott utvuxit, som utgöra en lummig krona, vittnande om det uråldriga trädet märkliga livskraft. Stammens bredd är vid knähöjd över 4 meter och brösthöjd närmare 2½ meter.» Trädet uppgives ha funnits till redan på 1300-talet. »Rinkabäcks ask» omnämnes »officiellt» 1608, ty vid det då i Krumpekullen hållna tinget skulle skjuts gå så långt som till Rinkabäcks ask. Grevarna Brahe på Visingsö hade alltså fäst sig vid Rinkabäcks ask som ett framträdande landmärke. Vid asken »höllos i äldre tider marknader, säkerligen på 1700-talet och ännu i början av 1800-talet. Att nötboskapspremiering blivit 1917 förlagd till Rinkabäck verkar som en ytterligare påminnelse om det märkvärdiga, som passerat vid eller i närheten av det urgamla naturminnesmärket — Rinkabäcks ask.» I brev från nuvarande innehavaren av Rinkabäck meddelas, att »trädet är ännu vid liv, men torde nog behövas att såga av en del toppar, då det ej är mer än ett skal kvar av stammen. Han mäter vid brösthöjd nära 6 m och vid roten 11 m; dock är nära hälften borta.»

Ett rätt stort antal askar äro av mig uppmätta, några mått på de större exemplaren angivas här nedan:

Ekhammar, Grevbäcks s:n: 635 cm vid brösthöjd, 30 m:s höjd.

Käpplanda vid Skövde: 460 cm vid brösthöjd.

Råbäck, Kinnekulle: 450 cm vid brösthöjd, uppgives vara 125 år.

Hellekis, Kinnekulle: 440 cm vid brösthöjd.

Borrud pr Jula: 430 cm vid brösthöjd, 20 m:s höjd.

Mölltorp, Sätters s:n: 410 cm vid brösthöjd.

Knistads egendom pr Skövde: 405 cm vid brösthöjd.

Av ask förekommer på Rånna i Sätters s:n en egenomlig form med mer eller mindre krusiga, förkrympta, mörka och undertill småludna blad, kvarsittande långt efter sedan andra askar fällt bladen. Exemplet har jag ej sett blomma, trots att åldern torde vara tillräckligt hög. Trädet företer ett ganska egenomligt utseende och gör på nåll ingalunda intryck av att vara en ask och får väl anses vara en monströs form av den vanliga asken.

Av boken äro i länet flera stora exemplar kända. Den i sitt slag mest omtalade är Ingasättersboken, omnämnd i LINNÉS Västgöta-resa 1746. (Jmf. Sveriges Natur 1911, sid. 127—128.) Stammen mäter i omkrets 6 m; dess höjd uppskattas till 24 m. Trädet synes ännu vara i full växtkraft och är utomordentligt imponerande. Det har lämnat en hel massa avkomlingar; ett riktigt vackert bokbestånd har uppväxt i en äng ett stycke från gården.

Andra stora bokar äro kända från följande platser:

Munkeberg, Hjo: stamomkrets 5,65 m (fig. 13).

Vånga prästgård, Vånga s:n: stamomkrets vid brösthöjd 5,60 m; höjden uppskattas till 25 m. Trädet lider av innanröta.

Bölaholms gård: 5 m i omkrets; fullt friskt.

Fig. 13. Jättebok vid Munkeberg, Hjo.
5,65 m i stamomkrets.

Fig. 14. Gammal oxel vid Gullberget i Hassle s:n.

Foto: N. SYLVÉN.

Ekhammar, Grevbäckes s:n: 4,65 m vid brösthöjd.

Villa Giacomina, Gärslunda: 3 m vid brösthöjd.

De största på Kinnekulle förekommande bokarna mäta 260 cm. Den största vildväxande, Hassle-boken, har av SYLVÉN uppmätts till 230 cm:s omkrets vid brösthöjd.

Lönnar finnas i större exemplar på flera ställen. Den största av mig kända lönnen finnes i Finnerödja och

mäter i omkrets vid brösthöjd 475 cm (jmf SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1924, sid. 209). Andra tämligen stora exemplar äro antecknade på följande platser:

Fredsbergs kyrkogård: 375 cm vid brösthöjd, trädet nu till större delen nedblåst.

Hellekis, Kinnekulle: 360 cm vid brösthöjd.

Kårtorp, Kinne-Vedums s:n: 320 cm vid brösthöjd; höjd 18 m; kronomfång 14 m; ett mycket vackert träd.

Brunnsberg, Ullervads s:n: 310 cm vid brösthöjd, planterad 1770.

Skövde kyrkpark: 310 cm vid brösthöjd.

Skövde, Persberg: 290 cm vid brösthöjd.

Oxeln är ett träd, som helt litet uppmärksammas. Större oxlar äro ganska vanliga inom länet. Trädet bildar sällan mera höga och raka stammar utan förgrenar sig oftast redan någon

meter ovan marken (jmf. fig. 14). Kronorna kunna däremot antaga ganska stora dimensioner. De största av mig f. n. kända träden växa på följande platser:

Vrångebäck, S. Fågelås s:n: 320 cm vid brösthöjd med 28 m:s krondiameter.

Skövde, Kåpplunda: 320 cm vid brösthöjd.

Bossgården, Häggums s:n: 315 cm vid brösthöjd.

Beatebergs s:n: 287 cm vid brösthöjd.

Hellekis Munkäng, Kinnekulle: 280 cm vid brösthöjd. Exemplet delar sig 0,8 m ovan jord i tvenne stammar; nedom förgreningsstället mäter trädet 415 cm.

Körsbärsträden äro sällan uppmätta. Av *Prunus avium* finnas på Billingen jätteliknande träd, som utbildat kronor liknande ekens. Exemplar mätande 250 cm i stamomkrets vid brösthöjd äro ganska vanliga. Det största av mig uppmätta exemplaret mäter i omkrets 330 cm, men säkerligen finnas ännu större träd.

Urgamla päronträd av mera s. k. vilda sorter ser man ofta på gamla bondgårdar. I Beatebergs s:n, Ryholm, är ett exemplar uppmätt till 200 cm, vid Mölltorp i Sätters s:n ett gammalt sommarpäronträd till 220 cm. Det största päronträdet torde dock växa i Forshems s:n och mäter i omkrets en meter ovan marken 330 cm.

Av vildaplär äro ej några större träd uppmätta. Ett stort exemplar växer nära Stenstorps järnvägsstation, och torde detta

Fig. 15. Den fridlysta masurbjörken i Larvs s:n. 210 cm i stamomkr. vid brösthöjd.

Fig. 16. Vacker masurbjörk vid V. Ekenäs i Hassle s.n.

Foto: N. SYLVÉN.

Fig. 17. Jätteexemplar av klibbal vid Mörtevik i Hassle s:n.

Foto: N. SYLVÉN.

mäta c:a 2 m i omkrets; det har en synnerligen utbredd krona, som på samma gång är oerhört tät. Ett exemplar från Istrums s:n mäter vid brösthöjd 186 cm.

Av björk påträffas, som redan förut påpekats, relativt sällan mera påfallande jätteträd. En masurbjörk av aktningvärda dimensioner har av mig vid Knistads egendom pr Skövde uppmätts till 275 cm i stamomkrets. En fridlyst masurbjörk i Larvs s:n mäter 210 cm vid brösthöjd; ett på långt håll synligt, ovanligt vackert träd (fig. 15).

Alen finnes här och där i stora exemplar. Jag har endast uppmätt ett par träd. En al vid Hjo mäter vid brösthöjd 410 cm, ett annat träd från Almnäs egendom 230 cm. Den i fig. 17 återgivna alen från Mörtevik i Hassle s:n är uppmätt till 390 cm:s stamomkrets vid brösthöjd. — En egendomlig form av klibbal växer på Svenstorps egendom i Fröjereds s:n med blad liknande ekens: f. *quercifolia*. Dess ålder uppskattas till 80 år — höjd 15 m.

Även av våra vanliga barrträd ser man här och var ganska ansevärdiga exemplar:

Vid Svenstorp i Fröjered växer en tall med helt kort stam, mätande i omkrets 390 cm; trädet har en ekliknande, väldig krona och är närmast en s. k. paraplytall. Liknande tallar äro kända från flera platser inom länet, t. ex. från kyrkoherdeboställets mark i N. Härene s:n. Fotografier av den vackra Härenetallen finnas reproducerade hos NILS SYLVÉN, De svenska skogsträden. I. Barrträden, Sthlm 1916, sid. 266, samt i Sveriges Natur 1924, sid. 159. En annan liknande tall, kallad »Pontatallen», växande i Leksbergs s:n på Haggårdens ägor, är tyvärr nu utgången. Ännu 1897 var tallen fullt frisk och såg enligt RUDBERG ut som en »grönskande kulle». Trädet dog för c:a 20 år sedan. En fotografi av trädet (fig. 18), tagen av fil. kand. GUNNAR NILSSON 1927, förvaras jämte en uppsats om detsamma i Vadsbo museum i Mariestad.

Stora granar finnas givetvis på flera ställen. Endast några få mått äro emellertid av mig kända:

Bjurbäcks ägor, Udenäs s:n: 356 cm vid brösthöjd.

Beatebergs s:n: 300 cm vid brösthöjd.

Enen uppnår inom länet på sina håll en ganska betydande storlek.

Exemplar på 9,5

m:s höjd och 120 c:ms stamomkrets vid brösthöjd äro kända från Hassle socken (jmf. NILS SYLVÉN i Sveriges Natur 1918, sid. 89—93). Från Hova socken, Midskog, känner man trädformade enar, mätande i omkrets 126 cm och 8 m i höjd (SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1924, sid. 208). Vid Otterstads prästgård finnas 10 m höga exemplar (SKÅRMAN i Sv. Botan. Tidskr. 1927, sid. 202). Vid Sjötorp i Lyrestads s:n förekommer en mindre enskog med träd upp till 8,5 m i höjd (fig. 19).

Om främmande lövträd i Skaraborgs län kunna följande anteckningar lämnas:

Acer saccharinum: Skövde kyrkpark: 140 cm vid brösthöjd.

» *pseudoplatanus*: Skövde kyrkpark: 90 cm vid brösthöjd, 15 m hög.

» *campestre*: Hellekis, Kinnekulle: 105 cm i stamomkrets, c:a 15 m hög.

Fig. 18. Den s. k. »Pontatallen» i Leksbergs s:n, Haggården.

Foto: G. NILSSON 20 aug. 1927.

- Aesculus hippocastanum*: Hellekis, Kinnekulle: 430 cm vid brösthöjd.
- » » : Hallandsberg, Trästena s:n, ett synnerligen stort exemplar; 410 cm vid brösthöjd; kronomfång 89 m, grenar nedhängande och rotsläende.
- » » : Råbäck, Kinnekulle: 380 cm vid brösthöjd. — Ett mycket vackert exemplar finnes även på veterinär KARBERGS gård i Lidköping.
- » » × *pavia*: Skövde, 105 cm i stamomkrets.
- Betula nigra*: Skövde; c:a 10 m höga träd.
- Castanea sativa*: Hellekis, Kinnekulle: 90 cm stamomkrets, 8 m hög.
- Cladrastis chinensis*: Hellekis, Kinnekulle: 170 cm stamomkrets, c:a 10 m hög.
- Fagus silvatica* f. *atropurpurea*: Råbäck, Kinnekulle: 230 cm i stamomkrets.
- Juglans regia*: Det största exemplaret finnes vid Råbäck på Kinnekulle och mäter 120 cm ovan marken 4 m i stamomkrets; stammen grenar sig 1,5 m ovan jord i 3 stora grenar. — Exemplar från Hellekis mäta 2 m vid brösthöjd, exemplar från Almnäs i S. Fågelås s:n 210 cm 1 m ovan jord, där trädet börjar att grenas sig.
- Liriodendron tulipifera*: Hellekis: 40 cm vid brösthöjd, 5 m hög.
- Magnolia acuminata*: Hellekis: c:a 6 m hög.
- Morus alba*: Hellekis: c:a 5 m hög.
- Prunus mahaleb*: Törnsäter, Kinnekulle: 120 cm vid brösthöjd.
- Populus alba*: Gammalstorp i Tuns s:n: 6,55 m i omkrets 0,90 m över marken, där trädet delar sig i 5 st. grenar.
- Mariestad: 510 cm vid brösthöjd.
- Populus balsamifera*: Holmestads s:n: 470 cm vid brösthöjd.
- Populus nigra*: Sätuna s:n: 420 cm vid brösthöjd.
- » » : Skara stad: 377 cm vid brösthöjd.
- » » *italica*: Hellekis: 290 cm vid brösthöjd.

Fig. 19. Beståndsbildande trädformig en vid Sjötorp, Näset, i Lyrestads s:n.

Pterocarya fraxinifolia: Munkeberg, Grevbäck: stor buske, c:a 5 m hög och mycket vid.

Quercus palustris: Skövde: c:a 10 m höga exemplar.

Quercus macranthera: Hellekis: 60 cm vid brösthöjd, c:a 8 m hög.

Sorbus aria: Skövde: c:a 100 cm vid brösthöjd, 10 m hög.

Tilia americana: Hellekis: 10 m hög.

» *tomentosa*: Skövde: 175 cm i stamomkrets, c:a 12 m hög.

Ulmus laevis: Hellekis: 140 cm i stamomkrets.

» » : Ryholm, Beatebergs s:n. 290 cm i stamomkrets $\frac{1}{2}$ m ovan marken.

» *foliacea*: Skövde: 150 cm vid brösthöjd.

» » : Villa Giacomina, Gärslunda s:n: 185 cm vid brösthöjd.

» *glabra horizontalis*: 235 cm vid brösthöjd i tvenne vackra exemplar vid Mölltorps egendom i Sätters s:n.

Relativt få utländska barrträd finnas planterade inom Skaraborgs län i större exemplar. Under senare år äro emellertid en hel mängd särskilt *Abies*-, *Picea*- och *Pinus*-arter införda, och tyckas dessa i allmänhet trivas väl. Bland arter, som äro särskilt

odlingsvärda, märkas *Abies concolor*, *A. subalpina*, *A. Veitchii*, *A. sibirica*, *A. balsamea* m. fl. *Abies*-arter. Bland *Picea*: *P. pungens*, *P. omorica*, *P. nigra*, *P. canadensis*, *P. orientalis* och andra. Av *Pinus* må speciellt nämnas *P. cembra*, *P. laricio*, *P. montana*.

Av äldre främmande barrträd ha följande antecknats:

Abies balsamea: Gammalstorp, Tuns s:n: 445 cm vid brösthöjd.

» *sibirica*: Fimmersta, Fägre s:n: 215 cm vid brösthöjd,
23 m hög.

» » : Ryholm, Beatebergs s:n: 140 cm vid brösthöjd.

» *alba*: Knistads egendom, Skövde: 285 cm vid brösthöjd.

» » : Almnäs, S. Fågelås s:n: 260 cm vid brösthöjd.

» *concolor*: Ryholm, Beatebergs s:n: 125 cm vid brösthöjd.

Chamaecyparis Lawsoniana: Storeberg, Tådene s:n: 50-åriga exemplar.

Ginkgo biloba: Hellekis: c:a 5 m hög.

Larix decidua: Ryholm, Beatebergs s:n: 270 cm ovan brösthöjd.

» » : Villa Giacomina, Gärslunda s:n: 275 cm i stamomkrets.

Pinus laricio austriaca: Almnäs, S. Fågelås s:n: 160 cm i stamomkrets.

» *strobis*: Almnäs, S. Fågelås s:n: 255 cm i stamomkrets (exemplaret sjukt).

» » : Villa Giacomina, Gärslunda s:n: 190 cm i stamomkrets.

Thuja occidentalis: Villa Giacomina, Gärslunda s:n: 150 cm i omkrets.

» *gigantea*: L:a Björstorp, Udenäs s:n: 110 cm i stamomkrets, 8 m hög.

Fig. 1. Från rödstenskleven på Kinnekulle.

PÅ DENDROLOGFÄRD I NORRA VÄSTER- GÖTLAND.

FÖRENINGENS FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD ÅTTONDE
SOMMAREXKURSION.

AV NILS SYLVÉN.

Västgötabergets dendrologiska egenart måste ovillkorligen locka de svenska dendrologerna till exkursionsbesök. Sommaren 1927 blev också en sedan ett år tidigare första gången framlagd plan till dendrologfärd i norra Västergötland med besök å Billingen och Kinnekulle förverkligad. Att det av dendrologföreningens nitiske befrämjare, kapten V. RENSTRÖM, närmare utformade programmet av föreningsmedlemmarna omfattats med livligt intresse, blev redan från första början tydligt, då före anmälningstidens utgång något över 60 personer anmält sig som deltagare i exkursionen.

Skövde.

Måndagen den 20 juni, Västgötafärdens första dag, ingick med mulen himmel och snart nog begynnande sakta sommarregn. De i Skövde samlade dendrologerna läto dock ej av regnet avskräcka sig från att redan från första stund utnyttja möjligheterna till dendrologisk förkovran. På

Fig. 2. Från lövängarna å Billingsluttningen vid Rånna.

Foto: LUDV. ERICSON 1928.

brösthöjd 125 cm. Den vanliga lönnen mötte i gamla, sannskyldiga jätteexemplar av ända till 3 m:s omkrets; på en av de största lönnarna observerades en typisk, av lönnens häxkvastsvamp (*Taphrina acerina*) framkallad häxkvast. Sykomorlönnen (*Acer pseudoplatanus*) företräddes av särskilt ett synnerligen vackert exemplar. Så även *Acer saccharinum* (= *dasycarpum*) — i en form med vackert hängande grenar —. *Acer tataricum* mötte upp under vacker trädform. Av *Æsculus rubicunda* (= *hippocastanum* × *pavia*) beundrades ett vackert och välutbildat individ. Som representant för släktet *Betula* märktes bl. a. den nordamerikanska arten *B. nigra*, hög och välväxt. Ett ståtligt exemplar av *Crataegus coccinea* gav redan nu en förkänning av, vilket skönhetsvärde den på

förslag av färdledaren mötte de på hotell Billingen i förväg samlade exkursionsdeltagarna redan en timme före den egentliga starten ganska talrikt upp för att under trädgårdskon-sulent HÜLPHERS' ciceronskap taga Skövde stads planteringar i närmare betraktande. Intresset koncentrerades kring den runt kyrkan till park omvandlade gamla kyrkogården med dess oväntat rika dendrologiska innehåll. Släktet *Acer* företräddes av ett flertal arter, många av dem i sällsynt vackra exemplar. Ett ståtligt träd av navelönn (*Acer campestre*) mätte i stamomkrets vid

hösten här måste representera med sina då grant lysande röda frukter. Några askar av imponerande storlek tilldrogo sig särskild uppmärksamhet. De största trädens betydande dimensioner — framför allt en synnerligen omfångsrik stubbe — förde osökt tankarna långt tillbaka i tiden; med all sannolikhet ha vi i de äldsta träden ännu kvar i livet några av de av LINNÉ i hans år 1747 utgivna Västgötaresa omtalade askarna kring kyrkogården. I LINNÉS kortfattade beskrivning över Skövde beteckna dessa askar det enda skönhetsmomentet: »Skövde var en mycket liten

Fig. 3. Alm-bestånd vid Rånna.

Foto: LUDV. ERICSON 1928.

fläck, belägen på östra sidan om Billingen utan sjö eller någon särdeles situation. Husen voro små, gatorne irregulära och kyrkogården kringfatt med sköna askar.» Några av de största träden stoltsera nu med i dagen gående »rotkronor» av betydande omfång; den mäktigaste stammen uppmättes till 380 cm i stamokrets vid brösthöjd. Ett ståtligt och enligt trädgårdskonsulent HÜLPHERS under normala år rikblommigt guldregnsträd (*Laburnum alpinum*) frapperade i år genom sin nästan fullständiga avsaknad av blomklasar. Såsom en relativ sällsynthet i våra mellansvenska planteringar må särskilt antecknas tvenne ovanligt vackra exemplar av mispel (*Mespilus germanica*). En tämligen högväxt weymothstall (*Pinus strobus*) med törskatetopp — framkallad av

Fig. 4. Den småbladiga asken vid Rånna.
Foto: C. SKOTTSBERG 20 juni 1927.

denna tallarts svurne fiende weymouthstallens blåsrost (*Cronartium ribicola*) visade svårigheten för att icke säga omöjligheten att i längden få fram detta annars så tilltalande trädslag i våra trädplanteringar. Ett stort och ståtligt exemplar av *Prunus avium flore pleno* stod just nu i sin vackraste blomning. Den vackra ekarten *Quercus palustris* var företrädd av ett flertal välformade individ. Tio verkligt eleganta exemplar av pyramidek (*Quercus robur fastigiata*) utgjorde ett vackert inslag i en yngre plantering i ena utkanten av kyrkparken. En del vackert blommande *Rhododendron*-buskar (*Rh. flavum* och *molle*) gjorde sitt till att höja färgglädjen i underbeståndet. Av mindre vanliga *Sorbus*-arter förekommo *S. aria* och *S. americana* i relativt höga och välutbildade individ. Några ovanligt stora och välformade syrener be-tecknades av parkens demon-

strator som några av våra äldsta och största förädlade syrener. Ett sällsynt vackert exemplar av *Tilia tomentosa* bildade med sina undertill silvervita blad ett tilltalande avbrott i parkträdens f. ö. relativt mörka grönska. Som en av parkens sevärigheter förtjänar slutligen också en större lundalm (*Ulmus foliacea*) ett särskilt omnämnande.

Den knappa timme, som stod till vårt förfogande, innan tiden för avfärden från staden — kl. 11 — var inne, räckte ej till för ett mera ingående studium av den dendrologiskt så innehållsrika kyrkparken. Tack vare ett utomordentligt eicersonskap hade vi ju dock på kort tid fått se och lära åtskilligt — mera än vi i regnet någonsin kunnat ana!

Rånna.

Strax efter 11 voro exkursionsdeltagarna tämligen mangrant samlade utanför hotell Billingen och snart vederbörligen instuvade i respektive bilar. Och föreningens med nog så stora förväntningar motsedda Västgötafärd kunde begynna.

På utsatt tid kl. 11,30 f. m. gör bilkortegen halt utanför gårdsplanen vid Rånna (pl. 2; fig. 6), där kapten och fru VICTOR RENSTRÖM stå oss välkomnande till mötes. Som första punkt på Rånna-programmet stod »promenad på sluttningen av Billingen för be-seende av lövängsvegetationen och utsikten över Västgöta-

slätten.» Regnet hade nu saktat av, och även om utsiktsmöjligheterna ännu alltjämt voro minimala, lockade lövängarna oss oemotståndligt till programmets fullföljande. Kapten RENSTRÖM tar nu ledningen och för oss an genom de på ört- och lövträdsarter rika lövängssluttningarna (fig. 2). Genom att fläckvis kalröja marken och fläckvis låta lövträden gå upp i relativt täta bestånd har kapten RENSTRÖM framskapat en såväl praktiskt som estetiskt synnerligen tilltalande hagmark. I lövbestånden dominera ek och vanlig alm (*Ulmus glabra*) med här och där in-

Fig. 5. Detaljbild av Rånna-asken med monströsa småblad.

Foto: C. SKOTTSBERG 20 juni 1927.

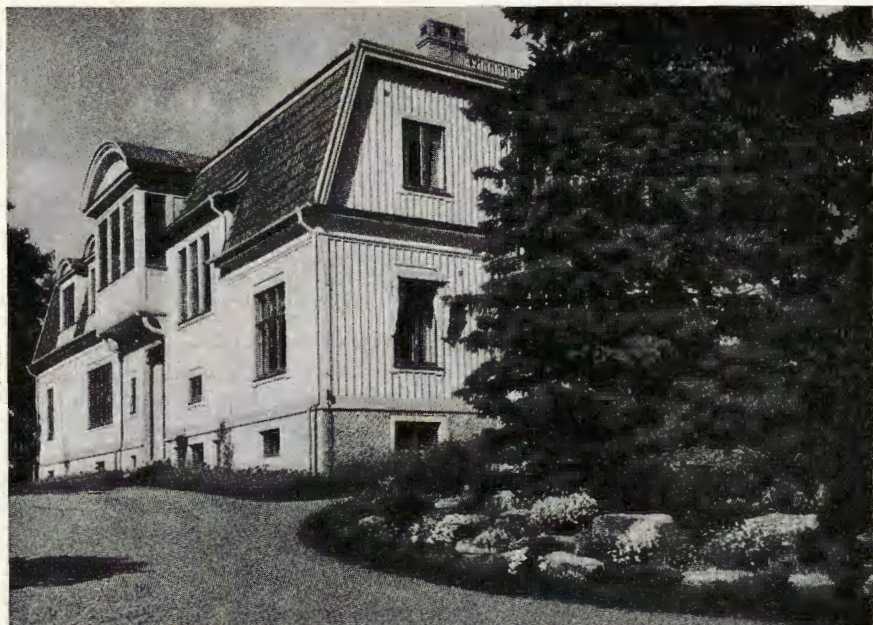

Fig. 6. Rånna; corps-de-logiet med stenbergsanläggningen vid uppfartsvägen.

Foto: LUDV. ERICSON 1928.

sprängd björk, lind, lönn och fågelbärsträd, det senare i såväl rödfruktig som svartfruktig form, den svarta framför den röda utmärkt av något större frukter; som barrträdsinslag märkes snart sagt allestädes granen. Måbär (*Ribes alpinum*), bentry (*Lonicera xylosteum*), hagtorn — ej mindre än 5 arter uppgavos av trädgårdskonsulent HÜLPHERS här vara företrädda i *Cratæus*-floran: *C. calycina*, *curvisepala*, *monogyna*, *oxyacantha* och *Palmstruchii* — och nypon — enligt HÜLPHERS skola ett 50-tal arter av släktet *Rosa* vara kända från Billingen — ingå i buskskiktet under lövträden. Förutom av lövträden och lövbuskarna röjes markens godartade bonitet av en rikedom på kalk- och myllälskande örter; tydligt borga härför bl. a. arter sådana som ramslök (*Allium ursinum*), blå- och vitsippa (*Anemone hepatica* och *nemorosa*) — av den sistnämnda arten insamlades en ovanligt vacker *phyllantha*-form — myskmadra (*Asperula odorata*), tandrot (*Dentaria bulbifera*), lungört (*Pulmonaria officinalis*), vårärt (*Orobus vernus*), skogsviol (*Viola silvestris*) — denna sistnämnda art liksom dess hybrid med lundviolen (*V. riviniana*) ny för trakten! — m. fl. m. fl.; som en om

Fig. 7. Från Rånna fruktträdgårdar; yngre fruktträdsbestånd vid kvarndammen.

Foto: LUDV. ERICSON 1928.

sydligare nejder minnande art må i detta sammanhang även nämnas den från Skånes bokskogar välkända skogsstarren (*Carex silvatica*).

Vid ett skogstorp, omgivet av en naturlig fågelbärslund — genom försäljning av de vilda bären uppgavs torparen här göra sig en icke föraktlig extrainkomst — vända vi och taga återvägen längs en markväg nedanför lövängarna. Genom det nu allt mera lättande regndiset börja vi skymta något av den härifrån under soligare förhållanden underbart vackra och vidsträckt utsikten över den nedanför i öster liggande Västgötaslätten. Framkomna till Rånna taga vi vägen förbi det gamla alunbruket mot Mölltorp. En stunds uppehåll gjordes vid de ännu kvarliggande, mäktiga varphögarna, och uppläste här vår ciceron ur »Västgötaresan» LINNÉs ord om alunbruket och hans i samband därmed lämnade beskrivning av 1700-talets aluntillverkning. Ett vid ägo gränsen mot Mölltorp växande alm-bestånd (fig. 3) blev vändpunkten för vår vandring norrut. Inne på Rånna väntade nu lunchen. Men ännu en dendrologisk märkvärdighet fingo vi före avätandet av denna beskåda: en ask med i sanning underligt monströsa blad, en mig veterligt ännu onamnad form

med mer eller mindre starkt förkrympta småblad, varigenom hela trädet sommartid får ett karakteristiskt avvikande utseende (se fig. 4 och 5).

Kl. 12,30 serverades inne i Rånna-gemaken en splendid lunch. Även om förut intet fattats i fråga om god dendrologstämning, var det dock tydligt, att efter lunchen stämningen än mera stigit. Och då nu solen började på allvar bryta fram genom skyarna, blev glädjen fullkommen. T. o. m. våra försök att från takaltanen på Rånna fånga den vackra och vida utsikten över Västgöta-slätten kröntes nu med en viss framgång!

Före uppbrottet från R. medhunno de mera intresserade exkursionsdeltagarna att som hastigast bese kapten RENSTRÖMS omfattande och välkända fruktträsplanteringar (jmf. fig. 7); ej mindre än 1,600 träd har godsherren här låtit plantera. Berättigad uppmärksamhet tilldrog sig nu också en tilltalande stenbergsanläggning (fig. 6) i trädgårdsslätten vid uppfartsvägen; i vacker samverkan träffades här *Adonis amurensis*, *Arabis albida fl. pl.*, *Acæna microphylla*, *Cerastium Biebersteinii*, *Euphorbia polychroma*, *Phlox repens*, *Saxifraga cotyledon* (i begynnande blomning) och andra *Saxifraga*-arter, *Viola cornuta m. fl.*

Ingasäter.

Kl. 2 sker programenligt uppbrottet från det vackra och gästfria Rånna. Regnet har nu upphört och i strålände sol färdas vi snart fram längs den vackra och på utsikter över den nedanför Billingen liggande slätten rika vägen förbi Mölltorp, Stängesäter och Säters kyrka mot Ingasäter, vårt nästa exkursionsmål. Vi passera härvid genom och utefter Mölltorps vackra lövängar, kanske rent av de vackraste i trakten. Tyvärr medgav ej tiden här något uppehåll, utan fingo vi nöja oss med att från bilarna flyktigt se och konstatera deras naturskönhet. Närmast Mölltorp uppträder almen beståndsbildande. Här och där bildar fågelbärsträd ett i ögonen fallande inslag i lövträdsbestånden. Ej sällsynt förekomma å dessa — liksom å de ofta talrikt bland de andra ädla lövträden insprängda lönnarna — häxkvastar av stundom betydande omfång. Som observerad lokal för såväl fågelbärsträdets som lönnens häxkvastsvamp må särskilt nämnas Stängesäter — en av nutidens lokaler för jämväl den vackra guckuskon (*Cypripedium calceobus*) —.

Strax före 2,30 äro vi framme vid Ingasäter, där ett kort uppehåll göres för beseende av den av LINNÉ i »Västgötaresan» omtalade bokförekomsten. »Bokar stodo 2:ne stycken», säger LINNÉ, »vid vägen i en ekelund jämte Ingasätter, och voro desse de norderste ibland alla bokar

Fig. 8. Två praktexemplar av bok vid Ingasäter; t. h. den näst linnéanen största boken.

Foto: LUDV. ERICSON 1928.

Fig. 9. Från Flämslätts utsiktspunkt.

Foto: E. CEDERPALM 20 juni 1927.

lövängsmarken nedanför. Ännu en 500 m bort från gården kunna vi se de alltjämt karakteristiskt ljusgröna bokkronorna bryta av mot lövängens i övrigt mörkare grönska. Inom området för Ingasäter-parken räkna vi 7 äldre och en mängd yngre bokar i olika åldrar. Den näst linnéanen största boken (fig. 8) mätte i stamomkrets 444 cm, och dess 6 m upp ogrenade stam uppbar en ovanligt vacker, regelbundet och kraftigt utbildad krona. »Vi sågo aldrig en skönare bok, ty den var fullkomlig», säger professor C. SKOTTSBERG om jätteträdet i fråga i ett resebrev till Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning den 22 juni 1927; »den väckte tanken på de förfärligt stora träd, som tropiska resande brukar berätta om, med en osannolik pelare till stam och en krona, som är för hög att mäta, det var den dendrologiska skönheten i dess högsta och ädlaste form.»

Billingen: Flämslätt—Öglunda—Varnhem.

Uppehållet vid Ingasäter måste med nödvändighet göras så kort som möjligt. Dagens färdeväg är lång och programmet omfattande. Längs slutningen av Billingen taga vi nu vägen över Timmersdala och Lerdala

jag sett, om icke de, som växa på Omberget i Östergötland, tävla med dem.» Den ena linnéanen (pl. 1) är ännu i livet, ett verkligt prakt-exemplar, ett väldigt träd om ej mindre än 555 cm:s stamomkrets vid brösthöjd. Den andra — ett tvillingträd — nedhöggs för c:a 20 år sedan och skall enligt uppgift hava lämnat hela 24 famnar ved! Från de gamla Linné-bokarna ha avkomlingar spritt sig såväl i den närmast intill liggande Ingasäter-parken som i

sydväst ut mot Flämslätt. Strax NV. om Ingasäter nå vi för en stund ovan ortocerkalkens område och upp å lerskiffern; kalkens lövängar utbytas nu i lerskifferns mörka och dystra, men växtliga granskogar. Snart stappar vägen åter nedåt och lövträds- och lövbackemarker begynna på nytt bli de förhärskande. Där ortocerkalken går i dagen, blir vegetationen fläckvis nästan alvarliknande och kalkstensbrott och kalkugnar dyka upp i allt tätare rader. Mellan Ingasäter och Timmersdala njuta vi av den vackra och vidsträckta utsikten över den bördiga Vadsbo-slätten norrut med

sjöarna Östen och Ymsen blånande i fjärran. Från höjden ovanför Timmersdala fångade blicken de i soldiset likaledes blånande Lugnåsbjörket och Kinnekulle. Utkomna på stora landsvägen vid Timmersdala följa vi denna åt SV. längs sjön Lången, som nu ger oss den första försmaken av leende Vallehärads-natur — häradet med de 365 sjöarna! Ett ögonblicks uppehåll vid Flämslätts utsiktspunkt befäster hos oss än mera de härliga Vallehärads-intrycken (jmf. fig. 9). Utefter sjöarna Flämsjön och Emten går färden vidare förbi Remningstorp och Eggby till Öglunda. Vid Flämslätt och Remningstorp passera vi genom leende ekbackenatur; särskilt vid sistnämnda ställe observeras en del ekar av verkliga jättedimensioner — en av de här närmast passerade ekarna gällar också som en av traktens största.

Framkomna till Öglunda stiga vi åter ur bilarna, och en timmes tid

Fig. 10. Från Öglunda grotta.

Foto: E. CEDERPALM 20 juni 1927.

Fig. 11. Utsikt över Valle härad från Öglunda utsiktstorn.

Foto: CARL T. LUNDBERG 20 juni 1927.

anslås till bergbestigning och beseende av Öglunda vida berömtade grotta och den storartade utsikten från utsiktstornet uppe på toppen av berget. Under vandringen upp konstatera vi åter vegetationens nära nog knivskarpa växling

efter bergunderlaget: på ortocerkalken leende lövängsnatur — just vid Öglunda ett vackert och relativt vidsträckt, nära nog rent bestånd av fågelbärsträd! — på lerskiffern och på densamma överlagrande trappen (diabasen) ren gran-skog. Uppkomna på höjden ovanför grottan stanna vi i stum beundran inför de naturscenerier, denna erbjuder. Öglunda grotta (jmf. fig. 10) är en av de vackraste av de sprickdalar, som enligt geologerna ursprungligen uppkommit såsom kontraktionssprickor vid diabasens avsvaning och sedan utvidgats dels genom landisens arbete, dels ock genom vittringens och bäckars förenade verksamhet. Är utsikten över grottan i sitt slag storartad, blir kanske dock den enastående vackra utsikten uppifrån utsiktstornet (jmf. fig. 11) ännu mera imponerande. Den leende Vallehärads-naturen med sina som klarblå ögon i solbelysningen glittrande 365 sjöar — störst bland dessa den underbara Hornborgasjön — och med det blånande Kinnekulle som lockande fonddekoration är en syn, som man aldrig glömmer!

Som avslutning på Billing-exkursionen hade på programmet upptagits beseende av Varnhems kloster (fig. 12) och där pågående utgrävningar. »Den gamla klosterkyrkan från 1100-talet med sin medeltidsstämning, sina vackra linjer och sina historiska minnen, som tolkades av den gamle kyrkvaktaren, väl ingående i kyrkans stämningsmättade atmosfär, väckte entusiasm för det kulturhistoriska värde, kyrkan innebär. Denna fick ny näring vid åhörandet av arkitekten HEDÉNS orienterande föredrag över de gjorda klosterutgrävningarna. Här smektes också ögat av de arkitek-

Fig. 12. Varnhems kloster.

toniskt vackra planteringarna med *Sedum* klängande på murarna och *Linaria cymbalaria* spirande i kalkstensspringorna.»¹

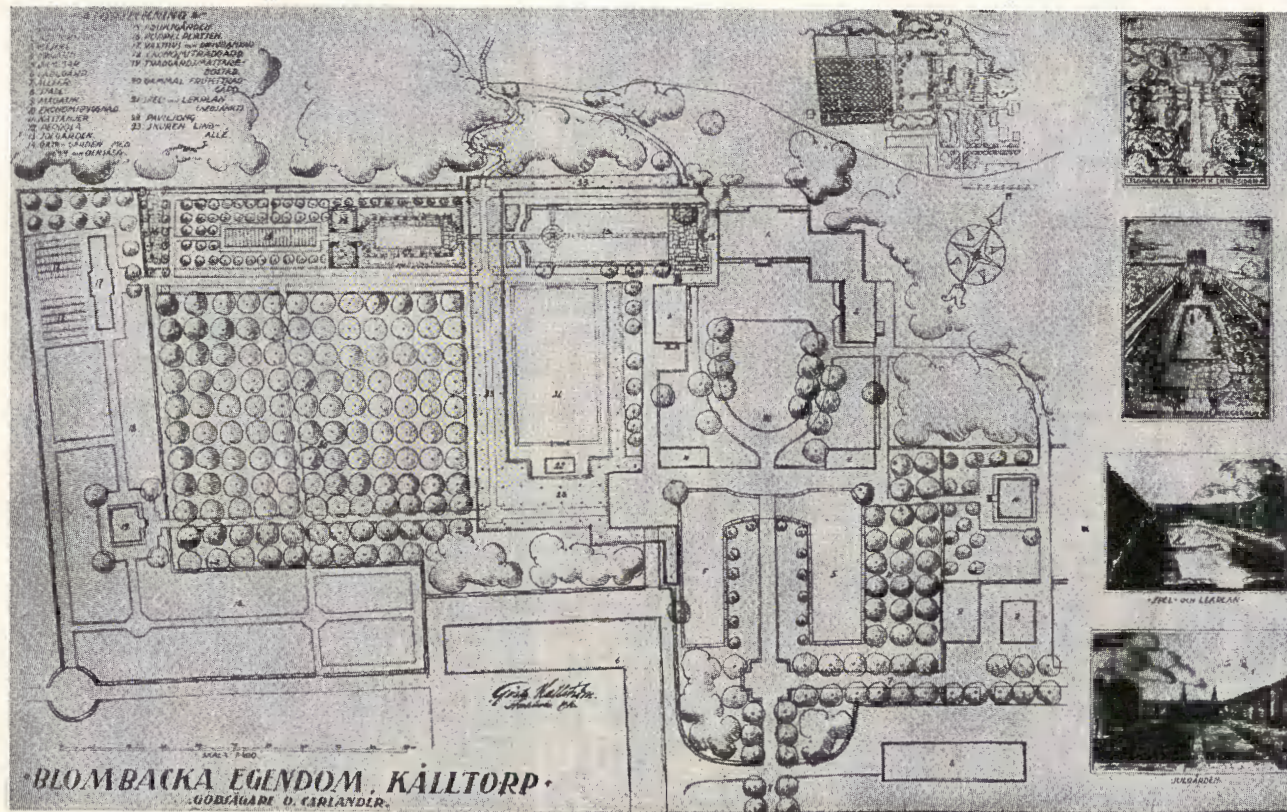
Av dendrologiskt intresse hade varit att något närmare bese de ganska omfattande planteringar, som under det sista halvseket blivit gjorda i anslutning till kyrkogården. Den redan överskridna tiden tillät emellertid ej detta. Vi få nöja oss

Fig. 13. Exkursionsdeltagarna studera utgrävningarna vid Varnhems kloster.

Foto: CARL T. LUNDBERG 20 juni 1927.

¹ Ur M. S—N:s resebrev »Med dendrologer på Västgötafärd». Tidn. för Skaraborgs län den 28 juni 1927.

"Fig. 14." G. HALLSTRÖMS planritning till trädgårdsanläggningarna vid Blombacka.

Fig. 15. Blombacka från allén.

Foto: F. THESSLUND.

Fig. 16. Blombacka; loggian från rosengården.

Foto: F. THESSLUND.

med att blott konstatera lyckade bok- och björk-planteringar i vackra små bestånd samt att på avstånd se en och annan trädjätte av äldre ursprung; som planteringarnas »grand old man» är härvid att särskilt omnämna en mäktig alm med en stamomkrets vid brösthöjd på icke mindre än 550 cm.

Blombacka.

Klockan närmar sig betydligt 7-slaget, när vi — sålunda nära en timme försenade — äntligen äro färdiga för uppbrott från det minnesrika gamla Varnhem. Med god fart ställdes nu färden förbi Prinshaga — där vi från bilarna fingo se en skymt av landets säkerligen största förökningar av den av allt att döma i Västergötland endemiska pyramida-spén! — vidare förbi Axvalla hed och genom Skara till det c. 8 km VSV. om staden vackert belägna herresätet Blombacka, det sista målet för dagens exkursion.

Redan vid uppbrottet från Varnhem hade himlen börjat mulna, och de sista kilometerna hade vi färdats fram under regn. Då vi framkommo till Blombacka (fig. 15), stod regnet som spön i backen och med verklig tacksamhet togo vi därför emot godsägare och fru OLOF CARLANDERS vänliga inbjudan att före rundturen i trädgården inomhus njuta av de där rikligt framdukade förfriskningarna. Längre låta vi dock ej regnet hindra oss att även utomhus njuta av de också där synnerligen lockande anordningarna. »Västergötland säges ej vara särdeles rik på alster av trädgårdsarkitektur, men något finnes och däribland Blombacka», skriver C. S—G i sitt redan förut citerade resebrev till Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. »Genom den kända firman JANSSON & HALLSTRÖM i Stockholm har ägaren skapat en ny och vacker anläggning, som trots det tilltagande regnet väckte allas intresse. Genom sin kalksten har denna del av Västergötland goda möjligheter att göra sig gällande. Och här hade stenen, jämte ligustern som häckväxt, fått uppbygga en till den vackra manbyggnaden väl ansluten lustgård, som nu bara behöver tid på sig för att göra full heder åt skapare och vårdare.» (Jmf. pl. 3 samt fig. 14 och 16.)

Vid 9-tiden på kvällen samlades exkursionsdeltagarna till gemensam middag å stadshotellet i Skara, där övernattningen skedde.

Skara.

Tisdagen den 21 juni ingick med strål-
lande sol och de bästa
löften för den andra ex-
kursionsdagens lockande
färd Skara—Kinnekulle.
Tiden 8,30—11 f. m. var
anslagen till beseende av
Skara domkyrka och
hembygdsmuseum samt
besök i stadens semina-
rieträdgård. Å hem-
bygds museet omhänder-
togos vi på det mest
älskvärda sätt av musei-
intendenten, rektor S.
WELIN, som för den ena
gruppen av exkursions-
deltagare efter den and-
ra med aldrig slappnan-
de intresse demonstre-
rade museets rika skat-
ter. Den största upp-
märksamheten och det

livligaste intresset tilldraga sig — som sig bör — seminarieträdgårdens
oanad innehållsrika anläggningar. »Man kan betvivla», säger prof. SKOTTS-
BERG i sitt resebrev i Göteborgs Handels- & Sjöfartstidn. d. 27. 6. 1927, »att
mänskligheten vet något om Skara seminarieträdgård. Icke för att den kan
eftersträva samma plats i allmänhetens intresse som domkyrkan eller mu-
seet, men den måste dras fram i ljuset. Ty här har en ensam man, träd-
gårdsdirektören EMIL ALMQVIST, skapat någonting för en liten stad anmärk-
ningsvärt: en botanisk trädgård. Han har lyckats ploeka ihop en sådan
mängd av olika arter, att man blir alldeles förbluffad, ja, det finns ett
gebit, där han nästan slår de stora trädgårdarna ur brädet, nämligen den
svenska floran.» Allt är pyntat och fint. Träd, buskar och örter stå där
alla pryddigt etiketterade och de olika avdelningarnas särkaraktär är för
varje särskilt fall noggrant och åskådligt angiven. De olika arterna synas

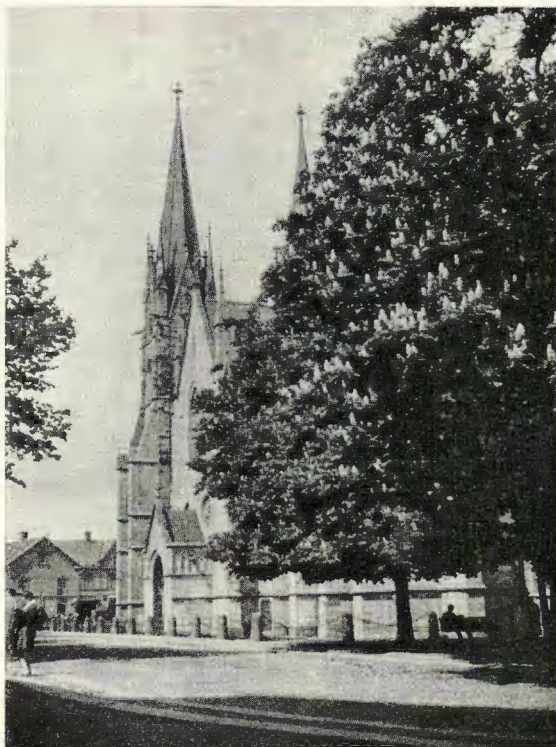

Fig. 17. Skara domkyrka med den gamla
kastanje-lunden.

Foto: E. CEDERPALM 21 juni 1927.

Fig. 18. Från den botaniska avdelningen i Skara seminarie-trädgård.

Foto: C. SKOTTSBERG 21 juni 1927.

i allmänhet ha gått väl till, även om i vissa fall det med nödvändighet något snävt tilltagna utrymmets inflytande på växternas trevnad ger sig tydligt tillkänna. Beklagligtvis kunde direktör ALMQVIST, som för tillfället var borta på semesterresa, ej själv föra oss omkring i sin lustgård; som ersättning härför har han välvilligt nog i det föregående av denna årsskrift (sid. 36—48) givit oss en skildring av sin innehållsrika trädgårdsskapelse.

Mariedal.

Efter att kl. 11 f. m. ha samlats till lunch å Skara stadshotell äro vi kl. 12 ånyo redo till start. Det är det gamla Sparre-godset Mariedal, färden nu närmast gäller.

»Av Västergötlands många herresäten ha få i så hög grad bevarat den prägel, svunna tider givit deras karaktärsbyggnader som Mariedal. Byggt 1666 av en av sin tids märkligaste män, den om Sveriges andliga odling så högt förtjänte greve MAGNUS GABRIEL DE LA GARDIE giver oss Mariedals slott så väl till det yttre som det inre ännu prov på den betydande slottsbyggnadskonst, som under 1600-talets senare hälft utvecklade sig i vårt land. Dess byggmästare var ingen annan än JEAN DE LA VALLÉ. År 1888 genomgick det visserligen en grundlig restaurering, men denna lät

endast det gamla och förfallna åter komma till heders igen och inkräktade ej på byggnadens historiska karaktär. Den tvärtom accentuerade dess medfödda förnäma och stilfulla hållning. Mariedal har därför sin givna plats i den svenska byggnadskonstens historia.»¹

Ej blott slottet utan även trädgårdsanläggningarna på Mariedal ha förnämliga anor. En gammal »Charta öfver Belägenheten af Säteriet Mariaedahl — — — författad År 1798» (fig. 20) ger oss en föreställning om de värdiga linier, efter vilka trädgården närmast slottet en gång an-

Fig. 19. Mariedal.

Foto: E. CEDERPALM 21 juni 1927.

lades av den store arkitekten KARL HÅRLEMAN. Trots senare tidens ingrepp äro de Hårleman'ska linierna ännu alltjämt klara och tydliga; förtjänsten härav tillkommer måhända i första rummet direktör ERIK HJELM — en av deltagarna i exkursionen — som fått sig anförtrodd den pietetsfulla restaureringen av den gamla trädgården.

Vid vår ankomst till Mariedal mottogos vi av ägarinnorna, fröknarna SPARRE, vilka på det vänligaste inbjuda oss samtliga att bese även slottets inre med dess konstnärliga inredning och berömda porträttgalleri. Som sannskyldiga dendrologer och parkvänner ägna vi oss dock snart helt åt de i många avseenden så intressanta trädgårdsanläggningarna. Redan vid framkomsten hade vi från bilarna beundrat de vackra gamla alléaskarna utefter inkörsvägen; den största av dessa håller drygt 425 cm i stamomkrets vid brösthöjd. Ännu en jätteask måste i detta sammanhang särskilt omnämnas, en imponerande hängask med i tvenne våningar

¹ AUGUST HAHR, Mariedal. Svenska slott och herresäten vid 1900-talets början. Västergötland. Stockholm 1910, sid. 19—20.

Fig. 20. 1798 års karta över Mariédal.

utbildade hängrenar och en stamokrets av ända till 220 cm, en för en hängask verkligen anmärkningsvärd stamvidd. Som ett i våra trädgårdar mindre vanligt »hängträd» förtjänar också ett i Mariédals-trädgården förekommande, vackert utbildat exemplar av hängalen sitt särskilda omnämnande. Från samma avdelning av trädgården som de nu nämnda båda hängträden — området S. om gårdsplanen — anteckna vi oss också till minnes tvenne ovanligt välformade och tilltalande exemplar av rödblommig hagtorn av monogyna-typ med symmetriskt rundad krona och även

dessa med vackert hängande grenar. Av dendrologiskt intresse inom denna avdelningen av trädgården äro dessutom bl. a. ett halvt buskformigt, flerstamligt exemplar av valnöt — bladen hade tydligen under våren blivit något frostskadade — samt tvenne välväxta, högstammiga silvergranar, en nordmannssilvergran (*Abies Nordmanniana*) och en balsamsilvergran (*A. balsamea*). Tvenne välformade blodbokar, en på vardera sidan om inkörseln på gården, må även i detta sammanhang omnämnas.

Anläggningen bakom (O. om) slottet domineras fullständigt av de i överensstämmelse med 1798 års karta ännu där befintliga alléerna. Enligt kartan ha dessa ursprungligen bildats av lönnar, vilka dock tydligen redan tidigt blivit delvis ersatta av svartpoppel (*Populus nigra*), som nu antagit betydande dimensioner — den största poppeln mätte vid vårt besök i stamomkrets vid brösthöjd 335 cm. Som fonddekoration i bortre ändan av trädgården märkes här en åldrig solitär-gran (fig. 21) om 300 cm:s stamomkrets, ett träd av bandgrans-typ eller kanske

Fig. 21. Gran med stamlika grenar i Mariedals park.

Foto: CARL T. LUNDBERG
21 juni 1927.

Fig. 22. Detaljbild av den i fig. 21 återgivna Mariedalsgranen.

Foto: CARL T. LUNDBERG 21 juni 1927.

närmast vad ANNA SCHOTTE benämner cedertyp (jmf. ANNA SCHOTTE, En egenomlig bandgran, »Lustgården» 1924, sid. 162); som en alldeles särskild egenomlighet hos granen i fråga är dessutom att anteckna dess stamlikt uppåtväxan-

Fig. 23. Grupp av exkursionsdeltagare i Mariedals trädgård.
Foto: BIRGER DAHL 21 juni 1927.

de grenar: ej mindre än tre stycken av trädets nedre och mäktigaste grenar hade en eller annan meter ut från huvudstammen böjt sig bågformigt uppåt och slutligen antagit ett upprätt, stamliknande växtsätt (jmf. fig. 22).

Fig. 24. Exkursionsdeltagarna släcka törsten i S:t Sigfrids källa i Husaby.
Foto: CARL T. LUNDBERG 21 juni 1927,

Under rundturen i lustgården hade vi fullständigt glömt bort tiden, och då vi efter intagna förfriskningar äntligen förvissade oss om tidens snabba flykt, visade klockan på nära $\frac{1}{2}$ 2; för en halvtimme sedan borde vi nu programenligt hava lämnat Ma-

riedal. Det nog så lockande men alltför tidsödande besöket vid Sörbodalen — för beseende av dess vackra lunddäldsvegetation — ströks nu från eftermiddagens program och i stället för detta besök utökades Mariedalsprogrammet med en mindre tidtagande vandring genom de vackra ek-hagarna söder om trädgårdarna upp till den s. k. Lusthusbacken, varifrån vi en kort stund fingo njuta av den vackra utsikten över Mariedalslandskapet och Kinnekulles imponerande silhuett i bakgrunden. Snart måste vi dock åter bestiga bilarna, och genom Mariedals mäktiga gamla furuskogar, här och där ersatta av vackra och lovande gran- och silvergranskulturer, går färden vidare, nu förbi Lundsbrunns bad- och vattenkuranstalt med Husaby som närmaste mål.

Fig. 25. Blomberg från parksidan.
Foto: E. CEDERPALM 21 juni 1927.

Husaby.

»En andra kulturhistorisk pärla i dessa bygder är Husaby gamla vackra kyrka från början av 1000-talet. Den hyser under sina vackra takmålningar från 1400-talet många rika skatter, bland vilka särskilt må nämnas korskranket med ett däröver hängande kors från 1100-talet, biskopsstolen från samma tid och mycket annat. Nära kyrkan avtecknas skarpt den gamla klosterruin, som ännu finnes kvar av biskopshuset från den tid, Husaby var biskopssäte. Vid S:t Sigfrids källa, där Olof Skötkonung, Sveriges förste kristne konung, döptes (hans grav ligger vid ingången till kyrkan), njöto dendrologerna en välbehövlig stunds vila, släckande sin törst med det klara källvattnet. En naturens stämning-

Fig. 26. Stenerså i Blombergs park.

Foto: E. CEDERPALM 21 juni 1927.

fulla omgivning kring minnesklenoden bidrog till den verkligt goda rekreationen.»¹

Blomberg.

Redan vid Husaby äro vi uppe på det understa, kambriska lagret av Kinnekulle. Sandstensväggarna vid S:t Sigfrids källa utvisa tydligt detta. Från Husaby leder vägen uppåt över alunskiffern med dess kalkugnar och upp mot orthocerkalken. Den första kontakten med denna sistnämnda markeras av vackert utformade raukar i rödstenskleven. Och samtidigt börja vi skymta de första spåren av Kinnekulles rika kalkflora. Uppe på kalkstensplatån möter vacker och växtlig granskog

med i denna idylliskt inbäddade herrgårdstorp. Den blågula flaggan vajar överallt på flaggstängerna — det är Blombergs godsherre, som redan här i utkanten av sin stolta domän så hälsar oss välkommen!

Å gårdsplanen vid Blomberg kommer ägaren, greve GILBERT HAMILTON, oss till mötes och tager nu själv ledningen under den rundtur, vi omedelbart göra genom park och trädgårdar. Bland de mäktiga gamla parkträden närmast corps-de-logiet lägga vi märke till valnötsträd i god växt och bland dessa särskilt ett trestammigt träd av aktningssvärda dimensioner. N.- och O.-ut begränsas de gamla parkplanteringarna av rödstenskleven med dess rika lövskogsvegetation. Naturen har här räckt trädgårdsanläggaren sin mest givmilda hand. Med fin förståelse för vad de naturliga förhållandena kräva, har grevinnan HAMILTON framtröttat en trädgårdsidyll av säregen art. Längs kleven har en trädgårdsgång blivit anlagd; den vackra röststenen har fått tjäna som barriär åt ena

¹ M. S—N i Tidn. för Skaraborgs län d. 28 juni 1927.

Fig. 27. Av syrener och perenner kantad parkgång i Blombergs lustgård.
Foto: C. SKOTTSBERG 21 juni 1927.

Fig. 28. Kring lunchborden å Blomberg.
Foto: E. CEDERPALM 21 juni 1927.

sidan och på och i denna ha färgstarka perenner inplanterats. A ub r i e t i o r i olika färgnyanser, *Iberis sempervirens*, *saxifragor* och *Linaria cymbalaria* äro härvid främst att nämna som mera markanta färginslag i lundfloras mörkare grönska. Bland den naturliga vegetationens mera anmärkningsvärda element märkas murgröna — blommande längre upp på bergsslutningen liksom efter inplantering på corps-de logisväggen¹ — g u e k u s k o (*Cypripedium calceolus*) i flera vackert blommande, naturskyddade exemplar, u n d e r v i o l (*Viola mirabilis*), b i n g e l ö r t (*Mercurialis perennis*) samt otaliga blå- och vitsippor. Här och där ha stenbersåer (fig. 26) blivit utgrävda ur den vackert vittrade kalkstenen och stenbergsplanteringar blivit anlagda. Överallt gå kultur och natur nästan omärkligt över i varandra. — Genom lövängsmarken med dess artrika lövträdsflora — a s k, b j ö r k, e k, f å g e l b ä r s t r ä d, h a s s e l, l ö n n, o x e l, r ö n n och s ä l g — gå vi upp ovan rödstenskleven för att en kort stund njuta av den vackra och vidsträckt utsikten över Kinnevikens och Västgöta-slätten nedanför.

Efter besök i de omfattande fruktträdsanläggningarna V. om parken och beseende av jämväl det inre av Blomberg samlas vi slutligen å planen bakom corps-de-logiet, där en härlig ost- och smörgås-lunch oemotståndligt lockar. Att Blombergsosten var god, det visste nog flertalet av exkursionsdeltagarna på förhand, men att den var så god, som den nu visade sig vara, det hade vi näppeligen anat. »Ingenstädes får man en bättre ostsmörgås», skriver också med all rätt professor SKOTTSBERG i sitt förut citerade resebrev till Göteborgs Handelstidning!

Österplana hed.

Till kl. 4,30 e. m. hade på programmet tiden bestämts för uppbrottet från Blomberg. På programenlig tid sker också vår avresa, och vägen tages nu över Västerplana och Medelplana till Österplana, där en halv timme ägnas åt »promenad över Österplana hed med dess alvar-vegetation och beseende av dess högbuskformation».

För de i exkursionen deltagande botanisterna var det näppeligen okänd mark, vi här beträdde. »Österplana vall» är ju klassisk lokal för åtminstone västgötabotanisten. Tack vare nuvarande professor HERNFRID WITTES gradualavhandling »Till de svenska alvarväxternas ekologi»

¹ Av intresse var att se, hurusom den inplanterade vilda murgrönan i växtkraft och frodig grönska fördelaktigt skilde sig från en vid sidan av densamma planterad kulturform.

och samme författares i samband med nämnda avhandling utgivna arbete om »de svenska alvarväxterna» — båda av år 1906 — är Österplana heds intressanta alvarvegetation väl känd av flertalet svenska botanister. Växtlighetens karak-

Fig. 29. På väg över Österplana alvar.

Foto: CARL T. LUNDBERG 21 juni 1927.

tär av alvarvegetation är också slående, där vi nu vandra fram över kalkheden (fig. 29). Såge vi ej den nedanför liggande västgötaslätten med det blånande Billingen i bakgrunden, kunde vi lika gärna tro oss i ett slag förflyttade till Ölands underbara alvar. Närvaron av den från vissa gotländska alvarområden kända men för Österplana alvar särskilt karakteristiska kalknarven (*Arenaria gothica*) och frånvaron av några av de på de öländska alvarområdena just vid denna tid starkast färgdominerande arterna — främst måhända ölandsvändan (*Helianthemum oelandicum*) — göra oss dock ganska snart hemmastadda på alvarmarken i fråga. Tiden tillåter oss tyvärr ej att taga den nog så lockande alvarfloran i närmare betraktande. Några av de mera anmärkningsvärda alvarväxterna kunna vi dock ej undgå att lägga särskilt märke till, så exempelvis de nu mer eller mindre fullständigt överblommade stenkrassen (*Hutchinsia petraea*) och grusbräckan (*Saxifraga tridactylites*), den just nu rikt och vackert gulblommiga vårmuran (*Potentilla verna*) samt den ännu blott i blomknopp stadda bergknoppen (*Sedum rupestre*). Av särskilt dendrologiskt intresse blir för oss den för alvarbranten — rödstenskleven — utmärkande högbuskformationen. Denna för Kinnekulle säregna formation har av SVEN G:SON BLOMQVIST gjorts till föremål för en ingående undersökning i dennes gradualavhandling: »Till högbuskformationens ekologi» (Svensk Botan. Tidskr. 1911, sid. 1—81). Formationen i fråga utmärkes främst av ett fysiognomiskt tongivande skikt av 3—4 m höga buskar, bland vilka hasseln (*Corylus avellana*) är den dominerande arten. Av övriga ingående buskarter märkas särskilt berberisbusken (*Berberis vulgaris*), benkornell (*Cornus*

sanguinea), oxbär (*Cotoneaster integerrima* och *melanocarpa*), hagtorn (*Cratægus calycina*, *monogyna* och *oxyacantha*), bentry (*Lonicera xylosteum*), slån (*Prunus spinosa*), vägtorn (*Rhamnus catharticus*), nypon (*Rosæ*) och olvon (*Viburnum opulus*). Medan vi en stund stanna inom området för den karakteristiska högbuskformationen, giver oss vår v. ordf., professor C. SKOTTSBERG, i ett kort referat av den BLOMQVIST'ska avhandlingen en god orientering i den märkliga buskformationens mysterier. Och efter denna måste vandringen åter till bilarna omedelbart vidtaga.

Hellekis och Råbäck.

Sista punkten på dagens program gällde de båda förnämliga Kinnekulle-godsen Hellekis och Råbäck. Strax före kl. 6 e. m. kör bilkortegen upp på gårdsplanen vid Hellekis, där friherre WILH. KLINGSBOM med friherrinna stå oss välkomnande till mötes. Ett sakta duggregn — det snart sagt oundvikliga dendrolog-regnet! — hade nu börjat falla, men regnet blev dess bättre ej före natten nämnvärt besvärande. Dagens program kunde utan störande avbrott helt fullföljas. Tack vare friherre KLINGSBOMS sällsport goda ledning fingo vi det bästa utbyte av de ännu återstående aftontimmarna.

Innan rundvandringen i Hellekis-parken begynner, samlas vi kring de nedanför corps-de-logiet i hägn av de där rikt och vackert blommande, stolta gamla hästkastanjerna framdukade kaffeborden. Återigen ett synnerligen tilltalande och välsmakande prov på äkta svensk — för att icke säga västgötsk — gästfrihet.

Hellekis-parken är säkerligen en av de dendrologiskt mest innehållsrika av Västergötlands parker. Bland de gamla parkträden möta flera sannskyldiga jätteträd. Den största stamvidden når asken — maximum 440 cm. Av hästkastanjen äro träd med en stamomkrets vid brösthöjd om 3—4 m och däröver ej sällsynta; en till 430 cm uppmätt dylik stam torde f. n. vara den mäktigaste. En ursprungligen tvåstammig silverpoppel uppvisar en kvarlevande stam om 269 cm:s omkrets vid brösthöjd. Årligen fruktbärande valnötsträd förekomma på olika ställen i parken och nå upp till 2 m:s stamvidd. En ståtlig, tvåstammig naverlönn (*Acer campestre*) mäter i höjd ej mindre än 12 m! En gammal lutande vitpil, mätande 220 cm i stamomkrets, bör också hänföras till jätteträden i parken.

Fig. 30. Hellekis från parksidan.
Foto: CARL T. LUNDBERG 21 juni 1927.

Det största dendrologiska intresset knyter sig dock till Hellekis-parkens talrika, mera exotiska trädrepresentanter. En fullständig artlista över parkens främlingar inom dendrologiens område kan jag tyvärr ej prestera; en axplockning ur mina anteckningar från tvenne korta besök, det ena strax före och det andra under exkursionen, torde dock kunna ge någon föreställning om den förefintliga rikedomen.

Av inplanterade silvergranar synes nordmannssilvergranen (*Abies Nordmanniana*) taga priset; största uppmätta stamomkretsen antecknades till 135 cm. — Den å så nordlig svensk breddgrad sällsynta *Aralia chinensis* (= *Dimorphanthus mandschurica*) företer livskraftiga individ om över 2 m:s höjd. — En äkta kastanje (*Castanea sativa*) frapperade med en stamhöjd om ända till nära 9 m; trädets nordsida föreföll helt oberörd av de senaste stränga vintrarnas kyla, under det att sydsidan syntes ha lidit vintern 1923—24, en frostskada som den emellertid nu tycks ha helt reparerat. — En vacker *Ginkgo biloba* (fig. 31) har nått över 4 m:s höjd. — Ett 4—5 m högt tulpantred (*Liriodendron tulipifera*) har väl motstått de senaste vintrarnas vedervärdigheter. — Så även en 5—6 m hög *Magnolia acuminata*. — Ett vitt mullbärsträd (*Morus alba*) framvisar en stamhöjd om c. 4 m. — Ett vackert exemplar av kaukasisk ek (*Quercus macranthera*) har nått en höjd av 8 m. — Ett välutvecklat exemplar av den flikbladiga formen av storbladig lind (*Tilia platyphylla asplenifolia*) intresserar särskilt genom här och där frappant framträdande återgång till den normalbladiga formen.

Allt detta och mera till gav oss rundturen i Hellekis-parken. För de mera speciellt trädgårdsintresserade blev besöket i »Friherrinnans fyrkant» kanske mest givande. Bårder av blåblommig *Viola cornuta* och gulblommande, högväxt *Doronicum*, lavendel-häckar och massor av ettåriga prydnadsväxter, väl avpassade att giva rik färgglädje under sommarens olika tider — allt i bästa samkomposition — beredde här oss alla en verklig ögonfröjd. Det i fyrkantens mitt placerade stenbordet liksom de å terrassen bakom herrgårdsbyggnaden utposterade sturnorna av Råbäcks-kalksten — såväl grå som röd — vittnade oförtydligt om denna stenarts utomordentliga användbarhet i olika slag av park- och trädgårdsanläggningar.

Innan vi lämna Hellekis, bese vi under friherre KLINGSPORS ledning det strax ovanför landsvägen befintliga stora kalkstensbrottet. På vägen dit passera vi tvenne, båda i sitt slag intressanta minnesstenar, den ena uppsatt av POSSAR på GUSTAF III:s tid till minne av 1772 års statsvälkning, den andra rest av en fröken POSSE — över en hennes älsklingshund.

Från Hellekis går så färden pr bil genom den underbart vackra naturparken fram till Råbäck. Sällan ha väl lövängsmarkerna i Kinnekulles Munkängar tett sig så till sin fördel som just nu. Likt nyfallen snö (fig. 32) täcker den i år rikare än någonsin blommande ramslöken (*Allium ursinum*) över stora ytor marken mellan de åldriga ekarna. Då vi passera över järnvägen, kunna vi ej undgå att lägga märke till, hurusom denna nästan omärkligt slingrar sig fram bland ekjättarna; det är här järnvägen, som fått väja för träden, och ej som i vanliga fall träden, som måst vika för den rakt utstakade järnvägen. En ovanligt tilltalande form för naturskydd!

Besöket å Råbäck blev en stolt avslutning på dagens exkursion. Parken med sina väl beräknade effekter av lövverkets färgspel kom nu till sin fulla rätt. »Där stod ett vördnadsbjudande valnötsträd med en huvudstam på 4 meters omkrets; just nu lövades det i en ton av skimrande brons, tecknat mot en fond av gröna kronor och makalös blodbok, och i rätta ögonblicket stack en nytänd hästkastanj upp sitt huvud som fonddekoration.» Bättre än med denna professor SKOTTSBERGS målade skildring kunna vi näppeligen i ord återgiva de oförglömmeliga intryck, parkscenerierna nu gåvo oss.

Liksom Hellekis är Råbäck — och det i ännu högre grad — beryktat för sina åldriga och mäktiga parkträd. Bäst känd av turisterna är väl den s. k. 1000-åriga ek en (fig. 33), en ihålig gammal ek med en stamomkrets vid brösthöjd om 555 cm, numera tyvärr med allenast en enda liten gren i

Fig. 31. *Ginkgo biloba* i Hellekis park.

Fig. 32. Blommande ramslök likt snö i Hellekis Munkängar.

livet. Av parkens många jätte-askar uppvisar den mäktigaste en stamvidd på omkring 450 cm. Som ett gott exempel på den goda Kinnekullejordmånens drivkraft må även omnämnas en 70-årig, ovanligt vacker blodbok med ej mindre än 230 cm:s stamomkrets vid brösthöjd.

En av Råbäcksparkens mera kända sevärdheter är »apostlagrottan», som vi naturligtvis ej heller försumma att besöka. Sandstenslagret, på vilket vi nu befinna oss, bildar här med sitt översta skikt en trappstegslik avsats, och grottans väggar utgöres å ena sidan av klippmuren och å de övriga av från denna lossnade, väldiga sandstensblock. Golvet består av huggna kalkstenschällar. En rik trädvegetation beskuggar det hela. »Apostlarna» utgöres av 12 stentaburetter med åttkantig fot av huggen sandsten och pålagda täljstensplattor. Uppe på ett av de största blocken invid grottan äro bänkar anbragta kring en gammal alm med egendomlig rotbildning. Ursprungligen skola tolv almstammar ha gått upp från en klippa vid grottan.

Fig. 33. Den »1,000-åriga» eken i Råbäcks park.

ask och rönn m. fl. träarter verkar i sin täthet och yppighet som en sannskyldig trollskog. Som ett anmärkningsvärt element i markfloran i skogsområdet inom denna del av Råbäcks-parken må särskilt nämnas månvioolen (*Lunaria rediviva*), numera i sina sista, fåtaliga individ vederbörligen naturskyddad.

Från naturparken vandra vi så småningom åter in på parkkulturens områden. Övergången mellan natur och kultur förmedlas på ett tilltalande sätt av inplanterade, färgrika perenner. Och då gräsmattorna vidtaga, se vi även i dem ett vackert naturligt inslag i dessas vildväxande tusenskönor. Då vi bakifrån närma oss corps-de-logiet, går vägen fram genom en tät lövgång av fläder med utplanterade röda hortensior som vackert färgkontrasterande underväxt. Väggarna av huvudbyggnaden finna vi här rikt klädda av *Aristolochia siphonifera* och skogskaprifol.

Även en del av morgondagen skulle ägnas åt Råbäcks-området. Då

Från apostlagrottan leder vår utomordentlige ciceron även här, friherre KLINGSPOR, oss hän genom den underbara lövskogsmarken och bort över en inom parken belägen fuktigare ängsmark, som i örtbeståndets yppighet slår alla föregående rekord inom Kinnekulle-området.

Mer än manshöga bestånd av körvel (*Myrrhis odorata*) och rysk vallört (*Symphytum orientale*) täcka här rätt så betydande arealer. Enligt sägnen skall den sistnämnda vara inplanterad av munkar till svinfoder under den tid, då Husaby-munkarna ägde nyttjanderätten till markerna som betesmarker. Det är emellertid ej blott örtvegetationen, som här visar en sådan frappant yppighet.

Blandskogen av al, alm,

tiden redan något överskridit det för middagen å Turisthotellet utsatta klockslaget, måste vi därför nu säga farväl till Råbäcksparken med all dess härlighet. Kl. 9 e. m. samlades vi till något försenad middag. Aptiten var god och stämningen den bästa. Råbäcks hotell hade i sanning — som prof. SKOTTSBERG säger i sitt resebrev — »gjort underverk, då det gällde att med kort varning förpläga och härbärgera hela det stora sällskapet».

Munkängarna—Mörkeklev—Höggkullen.

Onsdagen den 22 juni artade sig i första början allt annat än väl. Storm och smattrande regn väckte oss

gång efter annan under natten. Vid frukostdags har dock regnet saktat av och dagens väderleksutsikter ljusnat så pass mycket, att vi kl. 1/2 9 ej tveka att följa vår Kinnekulle-ciceron jämväl i dag, friherre KLINGSPOK, då han på hotellet nu hämtar sin tacksamma exkursionsskara. Färden går till fots genom de underbara Munkängarna till Mörkeklevs grotta (fig. 34) och den ovanom grottan belägna utsiktspunkten — »Predikstolen» — samt härifrån förbi »Emelie Höggqvists paviljong» tillbaka till utgångspunkten. Ej långt från hotellet passera vi en anslagstavla, som upplyser oss om, att vi här komma in på fridlyst område. Den rika lövblandskogen — av ädla lövträd ek, bok, ask, lind och lönn! — med dess yppiga, nu i sitt vackraste flor stående markvegetation gör på oss alla ett oförgätligt intryck. Ramslöken med sin snölika blomstermatta är den nära nog allestädes dominerande arten. Av andra lövängselement, karakteristiska för den utomordentliga

Fig. 34. Mörkeklevs grotta.

jordmånen, må särskilt framhållas trolldruva (*Actæa spicata*), löktrav (*Alliaria officinalis*), gulsippa (*Anemone ranunculoides*), myskmadra (*Asperula odorata*), hässleklocka (*Campanula latifolia*), storrams (*Convallaria multiflora*), guckusko (*Cypripedium calceolus*), tandrot (*Dentaria bulbifera*), skogsknipperot (*Epipactis helleborine*), springkorn (*Impatiens noli tangere*), brandgul lilja (*Lilium bulbiferum*), krollilja (*L. martagon*), tvåblad (*Listera ovata*), bingelört (*Mercurialis perennis*), nästrot (*Neottia nidis avis*), vårört (*Orobis vernus*), lundstjärnblomma (*Stellaria nemorum*), skogsvicker (*Vicia silvatica*), underviol (*Viola mirabilis*), skogsviol (*V. silvestris*) och dess hybrid med lundviolen (*V. riviniana*) samt av halvgräs och gräs skogsstarr (*Carex silvatica*), strävlost (*Bromus asper*), långsvingel (*Festuca gigantea*) och lundslok (*Melica uniflora*). Vätan och den begränsade tiden tillåta oss tyvärr ej att göra några längre avstickare från färdevägen. Inom fridlysningsområdet gäller det ju också under alla omständigheter att se men inte röra! Vid Mörkeklevs grotta göra vi ett kort uppehåll och läska oss med en dryck av det ur berget framspringande, kristallklara vattnet. Uppe från Predikstolen söka vi — icke utan framgång — få se en skynt av det på andra sidan Kinneviken härifrån synliga Läckö slott; regndiset hindrar oss dock nu att fullt njuta av den vid klart väder vidsträckta utsikten. Sedan vi passerat ned för de 146 trappsteg, vilka förmedla passagen över rödstenskleven, samlas vi en kort stund kring vår ciceron, som ger oss en orienterande överblick över Kinnekulles klassiska geologi och i korthet redogör för den för Kinnekulle-orten så betydelsefulla kalkbränningen och cementfabrikationen. »Kinnekulles cement är, utan skryt sagt, den bästa i världen» — det är ju ord, som varje svensk och alldeles särskilt varje västgöte bör känna sig stolt över! — Ett sista uppehåll göres å den öppna platsen framför Emelie Höggqvists paviljong, där friherre KLINGSPOR i medryckande ordalag gör oss förtrogna med nämnda paviljongs intressanta historia. Paviljongen har verkligen en gång tillhört och begagnats av den sköna och snillrika konstnärinnan; en kabinettskammarherre SILFVERSKIÖLD, en av EMELIE HÖGGQVISTS beundrare, köpte paviljongen och flyttade den hit.

Kl. 10 f. m. avresa vi i bil från turisthotellet till Högkullen. Vi passera genom orthocerkalkens lövängar med deras här och där starkt framträdande inslag av f å g e l b ä r s t r ä d och upp för lerskiffern med dess växtliga b j ö r k- och g r a n-bestånd. Nedanför trappen göra vi halt och färdas så till fots den sista, brantaste biten genom g r a n-skogen upp till

Fig. 35. Från den mindre, virkesrikaste provytan i Ö. Kinneskogen. T. v. om personen å bilden beståndets sannolikt vackraste tall: 52 cm i diam. vid bröst-höjd, 35 m:s höjd och 3 km:s virkesmassa med ett beräknat nettovärde å rot av 106,45 kr.

Foto: E. W. CARSTENS.

Fig. 36. Sveriges måhända virkesrikaste barrskogsbestånd å kronoparken Stenåsen 4 km N. om Lundsbrunns järnvägsstation i Västergötland.

Dröttningssten och det strax ovanför belägna utsiktstornet. Molnen ha nu begynt dela på sig, och skymtande blå himmel inger oss hopp om snar bättring i väderleken. Ännu skymmes väl den vidsträcktaste utsikten, men mellan de framjagande skyarna uppfånga vi dock gång efter annan bilden av Leckö och Källand på andra sidan den vitskummande Kinnevikens viken.

Efter att å utsiktstornet vederbörligen ha försett oss med vykort samt slipade och välpolerade petrifikat — orthoceratiter — äro vi snart redo för definitivt uppbrott från det vackra Kinnekulle. Innan vi ånyo gå ombord å bilarna höja vi ett avskedets och tacksamhetens leve för vår utomordentlige ciceron och hans älskvärda friherrinna, vilka under hela dagen med aldrig svikande intresse följt oss och lett vår färd trots vädrets motigheter. Bättre färdledare hade vi för visso aldrig kunnat önska oss!

Ö. Kinneskogen.

Nedför berget går nu färden vidare förbi Hönsäter och Gössäter, Forshem med dess vackra kyrka — en av rikets äldsta och märkligaste — och Österängs station å järnvägen Kinnekulle—Mariestad. Vi vika här

Fig. 37. Landshövdingeresidenset Marieholm.

av från stora landsvägen åt SO. för att under jägmästare H. SYLVÉNS insiktsfulla ledning avlägga ett kort besök å Ö. Kinneskogens kronopark, som här hyser ett av vårt lands vackraste och virkesrikaste barrblandsbestånd, tävlande med t. o. m. Jönåkerbestånden å Kolmården (om dessa sistnämnda se »Lustgården» 1921, sid. 48 och 50—56 samt 136—137). Då vi passera genom Muggebergs by, lyser solen på de till vår ära allestädes hissade flaggorna, och snart färdas vi i middagssolens glans andäktigt fram genom Ö. Kinneskogens stolta barrträdsbestånd. Drivningsvägarna i skogen ha särskilt påbättrats, så att vi med bilarna kunna nå nästan ända fram till kronoparkens virkesrikaste bestånd (pl. 6, fig. 35) ett blandbestånd av tall och gran med enstaka insprängd björk. Tallen har här vid 125 års ålder nått en medelhöjd av något över 30 m och en medeldiameter vid brösthöjd på 42,4 cm; granen i blandbeståndet är allenast 90 år gammal, dess medelhöjd 20,2 m och dess medeldiameter 20,4 cm. Kubikmassan pr har uppgår inom blandbeståndets vackrast utbildade partier till ej mindre än 1250 m³. Till jämförelse må nämnas, att en mot den sålunda uppskattade Ö. Kinneskogsprovytan närmast svarande provyta i Jönåkerbestånden vid 150 år taxerats till 1538 m³:s kubikmassa. Å något större provyta sjunker naturligtvis kubikmassesiffrorna ej obetydligt. En 0,24 hars provyta i Ö. Kinneskogsbeståndet håller 843 m³, en 0,22 hars yta i Jönåkerbestån-

Fig. 38. Borrud. Huvudbyggnaden, södra flygeln och gårdsplanen.

Foto: OSCAR HALLDIN.

den 1002 m³. Vid omnämmandet av dessa imponerande siffror framhåller emellertid jägmästare SYLVÉN, att det inom hans Västgöta-revir — Kinne revir — finnes en kronopark, som rent av slår det sålunda nämnda Jönåkerrekordet. Å Stenåsens kronopark (fig. 36) i närheten av Lundsbrunn har nämligen år 1927 en 0,25 har stor provyta i barrblandskog med 130-årig tall blivit taxerad till ej mindre än 1070 m³:s kubikmassa pr har. Tallens medelhöjd uppgår här till 33,6 m och granens till 28,3.

Marieholm—Borrud.

Då vi till kl. 2 e. m. av landshövding och fru EKMAN inviterats till lunch å landshövdingeresidenset å Marieholm, måste i dag de å programmet utsatta tiderna noggsamt hållas. På programenlig tid säga vi också farväl åt de underbara Ö. Kinneskogs-bestånden och deras oss till mötes utposterade kronojägare. Förbi Bredsäter, Svaneberg, Björsäter och Leksberg taga vi genaste och bästa vägen direkt till Mariestad—Marieholm, och på utsatt tid köra bilarna fram till landshövdingeresidenset (fig. 37).

Fig. 39. Borrud. Rosengården och loggian.
Foto: OSCAR HALLDIN.

Uppe på residenset taga landshövding och fru EKMAN på det vänligaste emot sina talrika gäster. En charmant lunch serveras, och Herr Landshövdingen uttalar i en skål för Föreningen för Dendrologi och Parkvård sin glädje över, att Föreningens exkursion i år förlagts till den under hans domvärjo hörande delen av Västergötland. Vår ordförande, professor FRIES, uttalar Föreningens och exkursionsdeltagarnas tack till det älskvärda värdfolket och fogar härtill en särskild tacksägelse till Herr Landshövdingen för det stora intresse, varmed han redan från första början omfattat dendrologernas minnesrika Västgöta-färd.

Efter lunchen bli vi i de övre residensgemaken i tillfälle att se och beundra de där samlade konstskatterna, främst de omfattande och dyrbara tavelmålningarna. Vi få här också en god överblick över den utanför residenset å den av Tidans vackert kringflutna holmen stilfullt anlagda och väl underhållna residensträdgården.

Kl. 3,30 e. m. är tiden för uppbrottet inne och för dem, som med dagsnälltåget måste söka sig åter till Stockholm — bland dessa även vårt högt värderade ordförandepar — jämväl tiden för avskedet. För den till nume-

rären sålunda något reducerade exkursionsskaran återstod emellertid ännu en punkt på programmet, besök å Borrud och beseende av dess park och trädgårdar. Godsherren till Borrud, kammarherre E. VON HOFSTEN, som mött upp å Marieholm, tager nu med sin bil ledningen för den ännu alltjämt aktningsvärt långa bilkortegen. I rask fart går färden fram, och kl. 4 e. m. äro vi i programenlig tid på ort och ställe (fig. 38).

Inne i Borruds gästbudssal stå allehanda förfriskningar framdukade, och kammarherre och fru VON HOFSTEN utöva mot oss alla samma stortartade gästfrihet, varmed vi under hela vår Västgöta-färd allestädes så älskvärt blivit bemötta. Medan en kortvarig regnskur gör det mindre angenämt att vistas utomhus, bese vi Borruds vackra och ståtliga inre och njuta av utsikten över de vackra park- och trädgårdsanläggningarna samt den dessa inramande sjön Ymsen. Snart är solen åter framme med förnyad glans, och vi taga nu park och trädgårdar i närmare skärskådande. En av trädgårdsarkitekterna HALLSTRÖM och JANSSON komponerad nyanläggning i omedelbar anslutning till corps-de-logiet (fig. 39) väcker allas livliga intresse. Det är en rektangulär, modern anläggning av det mera intima slaget med gräsmattor, stenplattor, buxbomritningar och roskvarter, allt i nätt och stilfull samkomposition. En i V.—O. gående allé av gamla ärevärdiga askar och lönnar, nu med gräsmatta mellan trädraderna, är en kvarleva från en långt äldre parkanläggning; den största askens stamomkrets på ej mindre än 430 cm vittnar om verkligt förnämlig ålder. Bakom corps-de-logiet har den där befintliga gamla fruktträdgården terrasserats och omvandlats till kombinerad frukt- och lustträdgård. Några verkligt mäktiga sibiriska silvergranar (*Abies sibirica*) flankera på ena sidan fruktträdgården; enstaka yngre individ ha här tydligen uppkommit genom självsådd.

Borrudsbesöket blev en i allo värdig avslutning på vår innehållsrika och givande Västgöta-färd. Vid 5-tiden rulla de sista bilarna bort. Dendrologföreningens exkurerande medlemmar ha ännu ett rikt exkursionsminne att lägga till de många föregående.

Förteckning över 1927 års exkursionsdeltagare.

- Ahlqvist, A., Laborator, Stockholm.
Ahlqvist, A., Fru, Stockholm.
Beijnoff, Emil, Bankkamrer, Uppsala.
Berglund, Allan, Länsarkitekt, Skövde.
Berglund, Clara, Fru, Skövde.
Berglund, Karin, Fröken, Ohs Bruk.
Berglund, Sigrid, Fröken, Ohs Bruk.
Billström, Rud., Hovblomsterhandlare, Stockholm.
Brandberg, Ruth, Fröken, Lidingö.
Carlander, Olof, Godsägare, Blombacka, Källtorp.
Carlander, Louise, Fru, Blombacka, Källtorp.
Cederpalm, Enoch, Direktör, Stockholm.
Dahl, Birger, Kanslisekreterare, Stockholm.
Dahl, Wilh., Konsul, Stockholm.
Fahs, Rob. E., Professor, Stockholm.
Fries, Nanna, Fru, Stockholm.
Hamilton, Gilbert, Greve, Blomberg.
Hartelius, Nils, Disponent, Sandhem.
Hermelin, Birgitta, Fröken, Marieberg, Bettna.
Hermelin, S. A., Trädgårdsarkitekt, Stockholm.
Hjelm, Erik, Direktör, Göteborg.
Hülphers, A., Trädgårdskonsulent, Skövde.
Ihre, Johan, Ryttmästare, Ekebyhov, Stockholm.
Jensen, Holger, Direktör, Ramlösa, Hälsingborg.
Jensen, H., Fru, Ramlösa, Hälsingborg.
Landberg, Albert, Handelsträdgårdsmästare, Hässelby.
Lannér, R., Kyrkoherde, Hassleröf.
Lundberg, Carl T., Disponent, Lidingö.
Lundberg, Emma, Fru, Lidingö.
Magnus, Erik L., Ingeniör, Göteborg.
Magnus, Irene, Fru, Göteborg.
Malmer, Astrid, Fru, Växjö.
Malmer, Maud, Fröken, Malmered, Ulfstorp.
Natt och Dag, Marika, Fru, Svalöf.
Nelson, Margareta, Fröken, Karlstad.
Nissen, Henrik, Kansliråd, Stockholm.
Nissen, Maria Rodhe-, Fru, Stockholm.
Olsson, John, Godsägare, Balderup, Arild.
Prytz, C. R., Grosshandlare, Göteborg.
Renström, V., Kapten, Rånna, Skövde.
Renström, V., Fru, Rånna, Skövde.
Seth, T. G. von, Greve, Bratteborg.
Seth, T. G. von, Grevinna, Bratteborg.
Sjövall, Sigrid Linnér-, Fru, Hälsingborg.
Skottsberg, C., Professor, Göteborg.
Sonesson, Nils, Byrådirektör, Stockholm.
Stahre, Arne, Agronom, Göteborg.
Stahre, A., Fru, Göteborg.
Sylvén, Hjalmar, Jägmästare, Skara.
Sylvén, Märta, Fru, Skara.
Sylvén, Nils, Fil. D.r., Svalöf.
Sylvén, Barbro, Svalöf.
Tamm, Percy H:son, Ingeniör, Stockholm.
Tamm, Stella, Fru, Stockholm.
Tamm, Terese, Fröken, Stockholm.
Wachtmeister, Brita, Grevinna, Hittarpslund.
Wadsjö, Harald, Arkitekt, Stockholm.
Wigstrand, E., Bankkamrer, Stockholm.
Åhgren, E., Bankir, Stockholm.
Åhgren, E., Fru, Stockholm.

Fig. 1. Bohuslinden (*Tilia platyphylla*). Öddö.

Foto: JOHN LINDNER 26 juni 1921.

MÄRKVÄRDIGARE TRÄD I NORRA BOHUSLÄN.

Få trakter i vårt land torde erbjuda så mycket av dendrologiskt intresse som norra Bohusläns kust och öar. Den goda jordmånen, det milda havsklimatet och de långa somrarna skänka åt dessa trakter en växtvärld av sydligare prägel. Där förekomma vildväxande alla svenska trädslag utom avenbok, naverlönn, fältalm och vresalm, varjämte vackra inslag ofta givas av en mångfald blommande buskar t. ex. *Viburnum*, *Crataegus*, *Ligustrum*, *Rosa*, *Lonicera periclymenum* m. fl. samt murgröna.

Fig. 2. Bohuslinden (*Tilia platyphylla*). Dubbelexemplaret å Södra Kosterön.
Foto: JOHN LINDNER juni 1921.

Bohuslän ser ut, som om det vore sammansatt av småbitar från alla rikets övriga landskap. Hur olika äro icke växtsamhällena i de djupt nedskurna dalgångarna, som äro att likna vid drivhus, mot den torftiga vegetationen på bergen, där fjällnatur är rådande.

Förutom sällsynta arter finnas i norra Bohuslän en mängd egendomligt växta eller besynnerligt formade träd, i synnerhet av t a l l. Här nedan skola anföras några exempel.

Det mycket omtalade, uråldriga exemplaret (»den tusenåriga linden») av bohuslinden (*Tilia platyphylla*) på Öddö (fig. 1) mäter icke mindre än 245 centimeter i brösthöjdsdiameter och är därmed Bohusläns grövsta träd, men den är ihålig som en skorsten.

Det andra av de två enda i Skandinavien kända vildväxande exemplaren av denna art är ett dubbelexemplar på södra Kosterön (fig. 2). Dess båda stammar äro vardera inemot 50 cm i brösthöjdsdiameter; dess nötter äro för arten mera typiska än Öddö-exemplarets.

Parklinden (*Tilia vulgaris*) förekommer på Södra Hällsön i ett mindre bestånd, där nötterna äro dels ovala och stora, dels runda och mindre.

Rönnoxeeln (*Sorbus fennica*) finnes i ett litet exemplar på Södra

Fig. 3. Rönnoxel (*Sorbus fennica*). Södra Kosterön.
Foto: JOHN LINDNER juni 1921.

Fig. 4. Vitoxel (*Sorbus aria*). Södra Kosterön.
Foto: JOHN LINDNER juni 1921.

Fig. 5. Jätte-ek vid Norrkärr, N. om Strömstad.

Foto: JOHN LINDNER 14 juni 1926.

Kosterön (fig. 3). Den förr uppgivna förekomsten vid Bojarkilen norr om Strömstad har jag icke kunnat återfinna.

Vitoxeln (*Sorbus aria*) förekommer i de största exemplaren på Södra Kosterön (fig. 4). Smalbladiga former av denna art finnas även på samma ö.

De största ekarna finnas vid Norrkärr norr om Strömstad. Den ena (fig. 5) är 240 cm i brösthöjdsdiameter, den andra är 230 cm vid brösthöjd och 3 meter närmare marken.

Nära Kragenäs' järnvägsstation finnes ett av Bohusläns märkvärdigaste träd, nämligen den s. k. hattfuran. Den utgör egentligen en jättstor häxkvast och har de krokiga grenarna slingrade om varandra och mångenstädes sammanvuxna, så att det hela är en enda trasslig härva. (Fig. 6—11.)

På flera ställen, isynnerhet på exponerade berg, finner man de mest vidunderligt formade tallar, liknande hemska urtida djur, drakar eller ormar; och å ett berg vid Kragenäs finnes ett helt menageri samlat (fig. 12—13).

Utefter marken krypande tallar finnas på flera ställen. Det mest typiska exemplaret, jag påträffat, finnes på Rossö; det ligger platt som en matta på berghällen (fig. 14).

Tuvformade tallar ser man ibland; på Rossö finnas flera stycken (fig. 15).

JOHN LINDNER.

Fig. 6 och 7. Den s. k. hattfuran nära Kragenäs järnvägsstation, Bohuslän.
Foto: JOHN LINDNER 7 febr. 1923.

Fig. 8—11. Detaljbilder av »hattfuran» vid Kragenäs.
Foto: JOHN LINDNER 7 febr. 1923.

Fig. 12 och 13. Vidunderligt formade tallar vid Kragenäs, Bokuslän.
Foto: JOHN LINDNER 7 febr. 1923.

Fig. 14 och 15. Krypande resp. tuvformad tall på Rossö, Bohuslän.
Foto: JOHN LINDNER 3 maj 1921.

Fig. 1 och 2. Stam av hägg, omspunnen av häggspinnmalen *Hyponomeuta evonymellus*. Pileröd, Rödbo s:n på Hisingen. I fig. 2 samma stamparti som i fig. 1, men efter uppsprättning av spinnvävnaden.

Foto: JOHN LINDNER 29 juni 1926.

EN VACKER SLÖJA AV HÄGGSPINNMALEN.

Spinnmalar förekomma ofta i Göteborgs och Bohus län, och man kan ibland se deras vackra, vita slöjor över slånbusksnår etc.

Den 29 juni 1926 fick jag vid Pileröd i Rödbo socken på Hisingen se en högvuxen hägg från roten ut i de finaste kvistspetsarna fullständigt inspunnen i en tät, vit slöja, vävd av larver av häggspinnmalen (*Hyponomeuta evonymellus*). Vidstående bilder (fig. 1 och 2) visa dels ett parti av häggstammen med slöjan, dels samma stamparti efter uppsprättning av slöjan. Vävnaden var vit och len som mjukaste silke samt så tjock och stark, att man nära nog skulle hava kunnat sy skjortor av densamma.

JOHN LINDNER.

Fig. 1. Bestånd av *Rosa rugosa* på Höka flygsandsfält utanför Laholm.

Foto: TORSTEN LAGERBERG 30 maj 1927.

EN OVANLIG FLYGSANDBINDARE.

Vid ett besök på Höka flygsandsfält i Laholms närhet den 30 maj 1927 gjorde jag ett högst oväntat botaniskt fynd, som torde kunna påräkna intresse även i denna årsskrift. På stranddynens fortsättning in mot land, närmare bestämt omedelbart innanför dess gräsbundna rygg och utanför det med bergtall planterade bältet, kunde redan på avstånd iakttagas en låg upphöjning, täckt av ett mörkt bladverk. En närmare undersökning gav vid handen, att här förelåg ett bestånd av *Rosa rugosa*, bildat av omkring ett par decimeter långa skottspetsar, som stucko upp ur sanden, tämligen glest men likformigt fördelade. Det hela utgjordes sannolikt av ett enda individ eller hade åtminstone ursprungligen varit detta; nu hade det emellertid utbredd sig över en yta, som uppskattades till icke mindre än omkring 16 kvadratmeter.

Rosa rugosa är som bekant utrustad med kraftiga underjordiska utlöpare, om vilkas förekomst man ofta nog blir påmint i parker och trädgårdar. Den användes ju allmänt som grundstam vid förädling, men

brukar även som sådan fortsätta med sin egen skottbildning. Särskilt kring lågförädlade rosor, som under en följd av år fått stå orubbade, alstras stundom ett rikligt och alltid ovälkommet *rugosa*-uppslag. Jag har exempelvis sett ett fall, då en hårt trampad sandgång helt oförmodat genombröts av bladiga *rugosa*-skott. De utgjorde, som det senare visade sig, spetsar av meterlånga, underjordiska utlöpare, vilka tillhörde ett »Rödhatt»-exemplar på en närbelägen rabatt. Det ser i själva verket ut, som om den rörliga flygsanden hade kommit *Rosa rugosa* att i särskilt hög grad göra bruk av sin stolonbildande förmåga. Hur som helst är det anmärkningsvärt, att arten kunnat finna sig väl till rätta med de torftiga livsbetingelser, som ett flygsandsfält kan erbjuda; det ser rent av ut, som om vi i densamma hade att se en sandbindare av praktisk betydelse.

Hur förekomsten av *Rosa rugosa* på Höka-fältet skall förklaras är ej så lätt att säga. Kanske leder den sitt ursprung från en grundstam till ett exemplar av ädlare sort, som blivit utkastat, för så vitt icke någon roat sig med att plantera växten på platsen.

TORSTEN LAGERBERG.

L I T T E R A T U R.

Sveriges Natur. Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift. Årg. 19. 1928. 4 + 198 sid. 8 försättsplanscher samt 81 illustrationer och kartor i texten. Pris 7 kr.

1928 års årgång av Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift är en värdig efterföljare till föreningens 18 föregående årsböcker. Även i denna årgång möter mycket av rent dendrologiskt intresse. Av de 8 försättsplanschererna behandla tre stycken rent dendrologiska motiv, den ena en bild av »Kalvön med naturlig granskog, Bokenäs s:n, Bohuslän», den andra en bild av »urskog på 'Höga Åsen', Gottska Sandön» och den tredje en god reproduktion av en vacker fotografi av »den niostammiga granen vid Åsa gravfält på Selaön, Södermanland». Ej mindre än sex stycken av årsskriftens 12 uppsatser innehålla dendrologiskt intressanta uppgifter. I »några bilder från Bohusläns natur» talar JOHN LINDNER om Bohusläns sällsyntare träd och buskar och redogör i samband därmed för skogsträdens fördelning inom landskapet; av särskilt intresse äro härvid förf:s meddelanden om granens och bokens nuvarande naturliga utbredning inom området. I »vegetationsbilder från Peljekaise nationalpark» lämnar TH. ARWIDSSON en redogörelse för nämnda nationalparks jämväl dendrologiska förhållanden. I RUTGER SERNANDERS minnesteckning: »Willy Wöhler och Stora Karlsö» möta en del intressanta meddelanden om Karlsöklubbens lignoskulturer på Stora Karlsö. JOHAN ERIKSSON omnämner i sin uppsats om »Stenshuvud» bl. a. några i vegetationen här ingående mer ovanliga björnhallonsorter, de i lövängsvegetationen ingående träden samt de för området utmärkande *Ulex*-planteringarna. I ERNST HÄYRÉNS skildring av »Finlands naturskyddsområden» ingå även meddelanden om de finska nationalparkernas lignosflora. Av FR. E. ÅHLANDERS redogörelse för »Vetenskapsakademiens naturskyddsärenden år 1927» framgår bl. a., att under nämnda år fridlysning beslutats för fem e k a r och en b o k på Sundtorps gård i Ljungbyholms s:n, Kalmar län, samt för en jätte-e k å torpet Ragvaldsbacke i Ryda s:n, Skaraborgs län. — I årsskriftens »smärre uppsatser och meddelanden» ingå som alltid flera värdefulla dendrologiska notiser, så exempelvis i meddelandena om »Norra Kvills nationalpark», »Rya skog fridlyst som

naturskyddsområde», »Två fridlysta bokar i Västergötland», »Ett provisoriskt skyddat urskogsområde i Helsingland», »Trädstympning», »Sörmländska naturminnen», »Pontatallen», »Ebba Brahes lind vid Ulriksdal», »En större lind i det inre av Gästrikland» och »Två intressanta naturområden vid Alingsås».

Årsskriften rekommenderas nu som alltid i varje svensk naturväs och dendrologi-intresserads hågkomst.

N. SYLVÉN.

Svenska Turistföreningens årskrift. 1928. 8 + 358 sid. 27 försättsplanscher (av dem 4 färgbilder) samt talrika illustrationer i texten.

Svenska turistföreningens årskrift har för vart år som gått blivit en av de mest efterlängtade av våra årligen återkommande publikationer. Sakrika och lättlästa, av utmärkta bilder illustrerade skildringar från svensk natur och svensk bygd måste ju också tilltala ett äkta svenskmannasinne. Även dendrologer och parkvårdare finna i Turistföreningens årskrifter uppsatser, som behandla föremålen för deras speciella intressen. Den senaste årgången utgör härifrån intet undantag. Redan den första vackra färgplanschen: »törnrosorna blomma vid C. J. L. ALMQVISTS stuga i Skillingsfors, Värmland», visar tydligt detta. Av årskriftens uppsatser innehåller MANNE HOFRENS »En herrgårdsresa från Norra Tjust till Södra Møre» en av talrika och instruktiva bilder belyst skildring av nämnda områdets intressantare herrgårdar; särskild uppmärksamhet ägnas härvid åt parker och trädgårdsanläggningar: »ett utomordentligt viktigt inslag i helhetsbilden av ett gammalt herresäte». Av ett alldeles särskilt intresse för våra stenbergsanläggare är TORSTEN LAGERBERGS uppsats »om våra fjällväxter», illustrerad med 12 utsökt vackra färgbilder, oförtydligt visande de föreliggande arternas utomordentligt dekorativa värde. Bland de i slutet av årskriften meddelade nya serierna »svenska bilder», intressera framför andra en del kyrkogårdsbilder samt bilder från svenska slott och herresäten.

N. SYLVÉN.

NILS SONESSON: **Husmoderns Trädgårdsbok.** Åhlén & Åkerlunds förlag. Stockholm 1927. 375. + 11 sid. med 243 illustrationer och 16 planscher samt en karta.

Vi ha många trädgårdsböcker och variationen i omfattning är mycket stor. Hela trädgårdsskötseln beskrives ibland på 25—30 sidor och ibland

på 1,000 sidor, och dessutom ha vi som bekant en hel rad av specialböcker för olika grenar inom detta vittfamnande område av vår odling. När en ny bok kommer till denna samling, vill man ju gärna, att den skall innehålla något nytt utöver det gamla i form eller innehåll. Det är då angenämt att kunna konstatera, att detta i fråga om den bok, det här gäller, verkligen är fallet. Boken har skrivits på uppdrag av tidskriften Husmodern och har som presentbok utdelats av densamma till dess läsekrets. Därmed är också dess allmänna läggning klar: den skall handla om det, som har intresse för den privata trädgården. En svårighet är naturligtvis, att privatträdgården växlar mycket starkt i storlek, och ägarnas ekonomiska möjligheter växla naturligtvis lika starkt. Därigenom måste givetvis åtskilligt tagas med, som ej kan ha intresse för den, som äger en trädgård av det minsta formatet. Detta torde emellertid ej vara till skada, och när man har i sikte att boken skall vara till gagn för ägare av medelstora och större trädgårdar, torde den få anses som till omfattningen synnerligen väl avpassad för sitt ändamål.

Allmänna framställningar av så omfattande ämnen som trädgårds-skötseln måste ju för att vara av värde alltid bliva till stor del referat av de erfarenheter, som andra än författaren själv gjort. Beträffande valet av källor för framställningen visar nästan varje rad i boken, att författaren mer än de allra flesta av våra tidigare populärförfattare på området vetat att använda sig av de mera objektiva och generella kunskaper, som stå att erhålla med hjälp av resultatet från de senare årens planmässiga försöksarbete inom trädgårdsodlingen. Därför blir också boken angenämt vederhäftig i sina sakuppgifter, och de sorter och förfarings-sätt, som av författaren rekommenderas, torde man med bästa samvete kunna följa utan att löpa risk att misslyckas med dem under normala förhållanden.

Författarens gamla kärlek till trädgården och hans entusiasm för denna odlingsgren lyser visserligen igenom, men han ser också mycket nyktert på tingen och vet, att den, som med alltför högt spända förhoppningar tager itu med en trädgård, är predestinerad att få erfara stora besvikelser. Därför kommer kanske en hel del trädgårdshabituéer att sakna något av den poetiska och känslbestämnda entusiasm för trädgården, som man är van att finna i böcker av här ifrågavarande slag. Enligt anmälarens lilla tro är detta emellertid i stället ett stort plus för boken, och dess värde för den, som skall använda den, blir därigenom större, än om den hade följt det vanliga receptet.

Då ändå ingen trädgårdsbok, om än aldrig så utförlig, kan giva alla

detaljer, har förf. varit tämligen sparsam med detaljerna och huvudsakligen ägnat sig åt de stora dragen. Detta är dock ej så att förstå, att de nödvändiga detaljupplysningarna utelämnats, men det har lett till att framställningen vunnit en högst angenäm översiktlighet.

Bildmaterialet i boken förtjänar ett litet kapitel för sig. Den rent typografiska kvaliteten är mycket hög, icke minst tack vare att boken är tryckt på ett gott papper. Man kan således verkligen på bilderna se, vad som skall ses där, vilket som bekant ej alltid är fallet. Dessutom har bilden i mycket stor omfattning tagits i anspråk för framställningen, i det att ej mindre än 265 avbildningar förekomma. Av dessa utgöras ett tjugotal av dels kolorerade, dels i svart och vitt utförda planscher, vilka på samma gång lämna ett utmärkt åskådningsmaterial och visa läsaren, hur vacker en trädgård kan vara. Bilderna i texten äro i det stora hela synnerligen instruktiva och författaren har visat en framstående förmåga att välja bilder, som verkligen visa vad de skola visa. Därför var det också honom möjligt att i stor utsträckning förlita sig till dessa vid klagörandet av mycket, som eljest kan ha sina svårigheter att göra begripligt för den ej alltför trädgårdskunnige.

Boken har gjort ett i allo synnerligen angenämt intryck på anmälaren, och det finns ej någon tvekan om att den lika mycket kommer att göra en sund och effektiv propaganda för hemträdgården, som den kommer att bidra till att leda trädgårdsrörelsen på goda banor och hjälpa trädgårdsägaren vid vården av den egna täppan.

R.

TAGE HJERN: Om rosor på friland. Särtryck ur »Täppan». Lund 1927.
60 sid. med 15 textfigurer. Pris 1 kr.

För småträdgårdsägare och andra amatörer på rosenodlingens område torde ovan nämnda bok kunna göra åtskilliga värdefulla tjänster, icke minst på grund av det billiga priset. Den innehåller såväl en förteckning med korta beskrivningar över de viktigaste sorterna som tvenne avdelningar rörande resp. rosornas användning inom trädgården och deras vård och skötsel. Eftersom rosensorternas tal är stort och många av dem värdefulla, är det naturligt, att beskrivningarna endast kunnat bli mycket kortfattade. Därför ha de kanske också ibland blivit av den traditionella växtbeskrivningstypen, som bäst användes till att uppfriska minnet, om man känner i förväg, vad det rör sig om, men som svårligen kan för den om rosensorter okunnige klagöra den enskilda sortens

egenheter. Likväl har förf. lyckats att på ett mycket förtjänstfullt sätt ge besked om en hel del fysiologiska egenheter hos en del grupper och sorter, såsom mottaglighet för mjöldagg och liknande. I kapitlet om ro-sornas användning lämnas många värdefulla vinkar om hur deras skönhet bäst skall komma till sin rätt, och sista kapitlet utgör en god handledning i rosenplanterings ans och skötsel.

R.

AXEL HOLZHAUSEN: **Lättodlade sommarblommor för var mans trädgård.** Albert Bonniers förlag. Stockholm 1928. 173 sid., med talrika figurer i texten. Pris kr. 3: 75.

Bokens författare är ju sedan länge välkänd för alla trädgårdsintresserade i vårt land genom sina mångfaldiga blomsterböcker. Då emellertid dessa i regel äro stora och fina och ävenledes dyra verk, som ofta överstiga de flesta småträdgårdsägares ekonomiska resurser, har författaren med den ovan nämnda boken velat ge just nämnda kategori av trädgårdsodlare en handledning såväl i valet av blomsterväxter (här taget i betydelsen perenna och ettåriga blomsterväxter) som i deras användning och odling. Författaren har därvid även tänkt på, att inom denna kategori av odlare kunskaperna angående bästa sättet att hantera växterna ofta nog ej äro över sig stora och har därför plockat samman just de bland våra blommor, som höra till de lättare att odla och vårda. Urvalet är gjort med smak och grundlig kännedom om materialet, så att boken bör kunna skydda åtskilliga blomsterodlare mot många av de förtretligheter, som möta dem på grund av bristande kännedom om, vad amatören med utsikt till framgång kan våga sig på, och vad han bör underlåta.

Beskrivningarna äro genomgående goda och tillräckligt målande, för att läsaren även utan att känna något nämnvärt antal av våra blomsterväxter skall kunna göra sig en föreställning om, huru de se ut, trots att detta är en ingalunda lätt konst. Vid beskrivningen har författaren även rikligt använt sig av karakteristiska och i regel mycket goda illustrationer. Genom en lämplig uppdelning av materialet efter tidighet och inom de mera mångformiga arterna efter höjd och färg har boken även gjorts överskådlig. Den skulle emellertid ha vunnit i överskådlighet, om registret även omfattat de latinska namnen och ej blott, som nu är fallet, de svenska.

I ett par inledande kapitel behandlas anläggning av de småträdgårdar, det här är frågan om, och uppdragning och skötsel av blomsterväxter på fritt land. Dessa kapitel ange med all tydlighet, att författaren

vid skrivandet av boken nästan uteslutande haft i tankarna egnahems- och villaträdgårdar i storstädernas närhet, och förf. sysslar även rätt ingående med dylika trädgårdars inordnande i gatubilden. Boken bör emellertid bliva till gagn och glädje även för andra småträdgårdsägare än den grupp, som författaren framför andra haft i tankarna. R.

JENS ØSTERGAARD: **Tegninger och Beskrivelse til Kolonihaveanlæg og Kolonihavers Anlæggelse og Tilplantning.** Kolonihave-Forbundet for Danmark. Köpenhamn 1925. 31 sid. med 31 figurer i texten.

C. NIELSEN: **Kolonihavehuset.** Tegninger med Beskrivelse til Lysthuse for Kolonihaver. Kolonihave-Forbundet for Danmark. Köpenhamn 1926. 64 sid. med 54 planritningar i texten.

Båda dessa böcker höra till det danska Kolonihaveförbundets serie av upplysningsskrifter, vilka utdelas till medlemmarna. Den förstnämnda innehåller ett tiotal planritningar och beskrivningar därtill för koloniträdgårdar från 300—400 kvm:s storlek. Dessutom behandlar författaren koloniområdenas plantering och ger goda råd angående bestämmelser för planteringen på kolonilotterna inom området med hänsyn tagen till områdets uniformering. Utav någon för en utomstående outgrundlig anledning medverka trenne andra herrar med ett par smärre uppsatser och planritningar till koloniträdgårdar. Utom det att detta i viss mån blir en dubbling av vissa saker i boken, har det lett till att ett par av de nyss nämnda planerna presentera bilder, som nära överensstämma med en plan, som huvudförfattaren anför som varnande exempel på hur det ej skall se ut.

»Kolonihavehuset» innehåller icke mindre än 54 planritningar och byggnadsbeskrivningar för kolonihus av olika slag och utgör ett utplock från en pristävlan, varvid 150 förslag inkommo. De tilltänkta husens storlek varierar från det enkla lilla lusthuset, som är avsett för kaffedrickning på söndagseftermiddagen, till de miniatyrvillor, som vi finna i våra permanenta koloniområden i närheten av en del av våra städer och som under sommarmånaderna bjuda familjerna billiga sommarnöjen. Smaken är olika, och därför kan man ej diskutera den, men en hel del av de tilltänkta husen passa avgjort ej för svensk smak, och endast enstaka planer äro av det slag, som vi i allmänhet vilja se i våra koloniområden. Danskarnas smak för praktiska anordningar förnekar sig där emot aldrig, och i avseende på dylika kunna säkerligen även svenska läsare ha en hel del att hämta av denna broschyr. R.

N. KLOUGART: **Gødningslære for Gartneri og Havebrug.** H. Hagerups Forlag. Köpenhamn 1928. 143 sid. med 49 figurer i teksten.

Boken handlar huvudsakligen om gödselmedlen deras framställning och sammansättning. Dessutom finnes ett mindre av T. BACKER skrivet kapitel om »Gødningsforsøg med haveplanter», i vilket lämnas en god och uttömmande revy över de erfarenheter, man med försökets hjälp lyckats skaffa sig rörande gödslingens användning i trädgårdsodlingen.

För dem, som vilja utöka sina kunskaper angående gödselmedlen, samt för undervisningen angående dessa saker, bör boken ha sitt givna intresse, och dess knapphändighet i fråga om upplysningar angående gödselmedlens användning skall ej endast räknas som en nackdel, eftersom den därigenom undgår att leverera en hel del trossatser av tvivelaktigt sanningsvärde, vilka pläga återfinnas i böcker angående gödsel. Den är dessutom rikt illustrerad, kanske t. o. m. en smula för rikt.

R.

KUPHALDT, G.: **Die Praxis der angewandten Dendrologie in Park und Garten.** Pareys Handbücher des praktischen Gartenbaues. Fünfter Band. Berlin. Verlagsbuchhandlung Paul Parey, 1927. 16 + 389 sid., 12 färgplanscher och 142 figurer i teksten. Pris inb. 23 Rm.

Världskriget med dess följder har indirekt varit upphovet till detta arbete, säger förf. i företalet till sin stolta dendrologiska uppslagsbok. Fördriven från en mångårig anställning som direktör för stadsträdgårdarna i Riga, verkade förf. under krigsåren som ställföreträdande ledare av stadsplanteringarna i Berlin-Steglitz och som docent vid trädgårdshögskolan i Dahlem och erhöll efter uppnådd pensionsålder av Berlins stad i uppdrag att dendrologiskt utforska Berlins offentliga och privata trädgårdar. Dessa intressanta arbeten gävo honom en allt djupare inblick i de olika vedväxternas väsensegenheter och levnadsanspråk. Målet för hans strävan blev nu att söka fastställa de allmängiltiga riktlinjerna för skapandet av en harmonisk samverkan av olika vedväxter i parker och trädgårdar. I föreliggande arbete har förf. gjort en sammanställning av sina sålunda gjorda forskningsresultat och vunna erfarenheter.

Förf. vill ej med sitt arbete giva en lärobok i botanik eller dendrologi. Arbetet är närmast avsett att vara en uppslagsbok, innehållande noggranna uppgifter rörande de olika vedväxternas lämpligaste placering

och inbördes samverkan i anläggningar av olika slag och detta med särskild hänsyn tagen till de olika arternas höjd och habitus, bladform och bladfärg, blommor och frukter etc. samt deras anspråk på ljus, läge, jordmån, klimat m. m.

Efter att i en första allmän del hava refererat och kritiskt granskat äldre författares åsikter om träd- och buskars anordning i parker och trädgårdar övergår förf. i den senare speciella delen av arbetet till en i tio skilda kapitel uppdelad redogörelse för de riktlinjer, för vilka han vill göra sig till tolk. De uppställda satserna eller riktlinjerna lyda: 1) Då det gäller att medelst lämplig artsammansättning skapa verkningfulla vegetationsbilder, bör förebilden sökas i erkänt mönstergilla park- och trädgårdsanläggningar samt i naturen. — 2) Allenast en eller några få arter äro bestämmande för en planterings karaktär. — 3) De olika vedväxtarternas trevnad är beroende av deras anspråk på markbeskaffenhet, klimat och läge. — 4) Bestämmande för artsammansättningen i parker och trädgårdar blir harmonien i höjd och utrymmesbehov, i habitus, i färg samt i stammarnas och grenarnas, bladens, blommornas och frukternas storlek och form. — 5) Undvik i möjligaste mån kontrastverkan vid träd- och busksammansättningen och tillåt en rikare sådan allenast i mindre trädgårdsanläggningar. — 6) Alla inhemska och främmande vedväxter äro användbara vid trädgårdsanläggningarna, såvida de lämpa sig för ifrågasvarande klimat och mark samt i enlighet med växtfysiognomikens, växtsociologiens, ekologiens och växtestetikens lagar villigt låta inpassa sig i landskaps- och vegetationsbilden. — 7) Tanklös blandning av de mest olikartade träd- och buskarter är i en var plantering absolut förkastlig. 8) Blandning av löv- och barrträd bör endast undantagsvis förekomma i en och samma plantering. — 9) Träd och buskar, vilka genom bestämd egenart — exempelvis klipp- och hedarter, vintergröna former etc. — sätta en viss särprägel på trädgårdsanläggningen, kunna lämpligen sammanföras i specialplanteringar, som harmoniskt ansluta sig till anläggningen i dess helhet. — 10) En plantering av trädgårdens träd och buskar i systematisk ordning är väl förenlig med rent trädgårdskonstnärliga synpunkter och bör så mycket mera eftersträvas, som därigenom såväl det konstnärliga som det vetenskapliga kommer till sin rätt.

Särskilt värdefulla äro de under de olika kapitlen gjorda sammanställningarna av arter av viss typ med hänsyn till en mängd olika, för anläggningar av olika slag betydelsefulla egenskaper. Sålunda möta under kapitel II sammanställningar av lövträd av olika höjd med resp. rund, lång, spetsig och hängande krona samt av barrträd med resp. bred,

spetsig och pyramidformig dylik. Kapitel III innehåller långa artlistor för resp. lövträd, buskar och barrträd för å ena sidan sandjord, å andra sidan fuktiga jordar. I kap. IV meddelas innehållsrika artlistor för träd och buskar representerande olika stamhöjdsklasser (från 25—40 m till 1 m och därunder), för buskartade vedväxter av olika typ (buskträd; bredbuskiga, höga; bredbuskiga, medelhöga, täta; d:o d:o glesare; upprätta, styva; spärrgrenade törnbuskar; bäggrenade; svagt grenade; nedliggande, krypande; klättrande och slingrande), för träd och buskar med olika bladfärg, för arter med resp. stark höstfärgning och länge på hösten gröna blad samt för träd och buskar med särskilt vackra resp. blommor och frukter. Kap. VII innehåller förteckningar över arter, lämpliga som solitärer, över skuggälskande arter samt över arter, användbara till häckar av olika slag. I kap. IX slutligen möta artrika förteckningar över träd och buskar lämpade såsom stenbergsväxter, över de viktigaste vildrosorna samt över de förnämsta vintergröna arterna av lövträd och lövbuskar.

Det förnämliga arbetets värde förhöjes ytterligare i icke ringa grad av de talrika, instruktiva och utomordentligt vackra textbilderna. Även färgplanscherna äro vackra, men fullt naturtrogna ha de dock icke kunnat bli ens i detta med så mycken omsorg utformade illustrationsverk.

N. SYLVÉN.

ERNST GRAF SILVA TAROUCA und CAMILLO SCHNEIDER: **Kulturhandbücher für Gartenfreunde.** Förlag: Hölder-Pichler-Tempsky A. G., Wien och G. FREYTAG A. G., Leipzig.

Band 1: *Unsere Freilandstauden.* Anzucht, Pflege und Verwendung aller bekannten, in Mitteleuropa im Freien kulturfähigen, ausdauernden krautartigen Gewächse. Vierte vollständig neu bearbeitete Auflage mit 449 Abbildungen im Text und 13 farbigen Abbildungen auf 8 Tafeln, 417 Seiten. 1927. Preis in Ganzleinen gebunden Mk. 20: —.

Band 2: *Unsere Freiland-Laubgehölze.* Gebunden Mk. 20: —.

Band 3: *Unsere Freiland-Nadelhölzer.* Gebunden Mk. 20: —.

Dessa trenne handböcker bilda tillsammans ett verk, som på ett ypperligt sätt lämnar en överblick över samtliga odlade perenna växter samt löv- och barrträd, som förekomma i mellersta Europas trädgårdar och parker.

Med hjälp av en samling framstående medarbetare hava utgivarna nu grundligt omarbetat det första bandet och släppt ut dess fjärde upplaga i handeln.

Arbetets allmänna del innehåller kapitel om de perenna växternas användning i parken och i den arkitektoniska trädgården, om alpväxterna, om de bästa arterna och formerna för allmän odling, de bästa arterna för drivning samt om växter, lämpade att förvilda, och dessutom råd beträffande förökning och kultur.

Den viktigaste och största avdelningen upptager i alfabetisk följd alla i handel eller kultur befintliga släkten samt de viktigaste arterna och formerna med kort beskrivning och kulturanvisningar. Alla mera artrika släkten hava uppställts så, att man liksom i en flora kan examinera sig till, vilken art man har att göra med. Denna avdelning har i den nya upplagan gjorts betydligt mera överskådlig och lättläst genom att sidorna uppdelats i tvenne spalter. Bildmaterialet har gallrats, och många nya bilder ha kommit till.

Bland värdefulla kapitel i den speciella delen må nämnas: planteringstider, snittblommor, urval för olika växtbetingelser, för stenpartier och murar, för olika årstider, urval med hänsyn till färg, bladverk, höjd m. m.

Arbetet, som är uttömmande och mycket användbart både för amatören och fackmannen, borde icke saknas på någon trädgårdsmans bokhylla.

SVEN A. HERMELIN.

FÖRTECKNING ÖVER UNDER ÅR 1927 UTKOMMEN LITTERATUR RÖRANDE DENDROLOGI OCH PARKVÅRD

utarbetad av HELLEN AMÉEN-MALMSTÖM.

I efterföljande förteckning upptages i avd. I a den under föregående år i svenska bokmarknaden utkomna litteraturen rörande dendrologi, trädgårds- och parkvård samt viktigare eller större arbeten från andra länder. Även en del viktigare separat ur utomskandinaviska tidskrifter ha här medtagits.

Uppsatser och meddelanden ur tidskrifter och årsböcker i Sverige, Norge, Danmark och Finland ha upptagits i avd. II. En förteckning över de årsböcker, berättelser och tidskrifter, som genomgått, återfinnes i avd. I b.

Liksom i föregående förteckningar i »Lustgården» ha medtagits beskrivningar om träden (även i skogsbruket) och deras vård, men däremot ej arbeten om deras ekonomiska avkastning och tillgodogörande, vilket måste anses tillhöra den rena skogshushållningen. Arbeten rörande träd och buskar av pomologiskt intresse ha upptagits, men däremot ej uppsatser om frukt och fruktavkastning och dylikt av rent pomologiskt värde.

Tryckåret är 1927, där intet årtal finnes angivet i förteckningen.

I. STÖRRE ELLER VIKTIGARE DENDROLOGISKA ARBETEN, UTGIVNA UNDER ÅR 1927.

a) *Självständiga arbeten eller viktigare separat ur utomskandinaviska tidskrifter.*

Ahlberg, Olof, Rönnbärsmalen, *Argyresthia conjugella* ZELL. En redogörelse för undersökningarna åren 1921—1926. Stockholm. 127 sid. (Medd. fr. Centralanst. f. försöksväsendet på jordbruksområdet. 324. Lantbruksentom. avd. 52.) Pris 0: 25 kr.

d'Alviella, Goblet, Histoire des bois et forêts de Belgique. Vol. 1—3. Paris & Bruxelles. 490, 350, 140 s. Paul Lechevalier. Pris 100 frcs

- Andersen, Knud Hec.*, Aaret i min Have. Aarhus. 154 s. De Unges Forlag.
- Anderson, M. L.*, Sitka spruce in Denmark. (Abstracts of a paper entitled »Douglas Fir and Sitka Spruce», by O. Fabricius, Dansk Skovforen. Tidsskr., 1926. Translated by J. M. Murray.) — *Scott. forest. journ.*, s. 77—91.
- Anrick, Carl Julius*, Våra svenska nationalparker. Stockholm. 151 s. Wahlström & Widstrand. Pris 4:50 kr.
- Arbejdsprøve med Apparater og Maskiner til Overbrusning af Mark- og Havekulturer, Desinfektion m. m. København. 163 s. (Statens Redskapsprøver. 42. Beretning.) Pris 1:— kr.
- Badoux, H.*, Quelques notes sur l'épicéa Omorica (*Picea Omorica* Panc.) — *Journ. forest. suisse*, s. 121—123.
- Bates, Carlos G.*, Better seeds, better trees. — *Journ. of forestry*, s. 130—144.
- Benkovits, K.*, Über das Wachstum unterdrückter Fichten (*Picea excelsa*.) — *Centralbl. f. d. ges. Forstwesen*, s. 293—298.
- Blomstergården, Från. II. Utg. av Blomsterodlingens vänner i Finland. Helsingfors. 92 s. Söderström & Co. Pris 35:— finska Mk.
- Boissaux, H.*, Les bois de Finlande. Paris. 160 s. M. Giard. Pris 20.— frs.
- Bolin, Pehr*, De svenska gräsen, deras botaniska karaktär samt deras praktiska värde och användning. Stockholm. 264 s. Ählén & Åkerlund. Pris 5:50 kr.
- Boyce, J. S.*, Observations on forest pathology in Great Britain and Denmark. — *Phytopathology*, s. 1—18.
- Brett, Walter*, Bulbs and springs flowers. London. 64 s. (How to grow series.) George Newnes, Ltd. Pris 1 s. net.
- Brussoff, A.*, Die Ulmenkrankheit und ihr Übergreifen auf Rotbuchen und andere Baumarten. — *Zeitschr. f. Forst- u. Jagdwesen*, s. 147—152.
- , Über das durch Bakterien verursachte Sterben der Ulmen und anderer Laubbäume. — *Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft*, s. 244—251.
- Busse, [J.]*, Pilzzucht als forstliche Nebennutzung. — *Thar. forstl. Jahrbuch*, s. 33—37.
- Büsgen, M.*, Bau und Leben unserer Waldbäume, 3. Neubearb. u. vermehrt. Aufl. von *E. Münch*. Jena. 426 s. Gustav Fischer. Pris 18:— Rmk.
- Böhlje, G. D.*, Ernte und Aussaat von Waldsamen. — *Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft*, s. 193—197.
- Chassagne, M.*, *Salix hastata* L. var. *Cantolica* endémique nouveau des monts d'Auvergne. — *Bull. de la soc. dendrol. de France*, s. 57—67.
- Chaudey, A.*, Le pin sylvestre des Alpes. — *Revue des eaux et forêts*, s. 467—471.
- , Note sur le cèdre. — *Revue des eaux et forêts*, s. 404—405.
- Cheyney, E. G.*, What tree is that? Illustrated by *G. D. George*. New York a. London. 185 s. D. Appleton & Co. Pris 6 s. net.
- Chipp, T. F.*, The Gold Coast forest; a study in synecology. Oxford. 94 s. (Oxford forestry memoirs. No. 7.) Clarendon Press. Pris 10 s. net.

- Comte, F.*, Le peuplier. — Journ. forest. suisse, s. 179—185. Note de la Rédaction, s. 185—186.
- Cox, E. H. M.*, The evolution of a garden. London. 256 s. Williams & Norgate, Ltd. Pris 2 s. net.
- , The modern English garden. London. 216 s. Williams & Norgate, Ltd. Pris 21 s. net.
- , The selection of exotics for planting in Britain. — Quart. journ. of forestry, s. 203—206.
- Cran, Marion*, The garden of good hope. London 1926. 326 s. Herbert Jenkins, Ltd. Pris 10 s. 6 d. net.
- , The garden of ignorance: the experiences of a woman in a garden. London 1926. 314 s. Herbert Jenkins, Ltd. Pris 7 s. 6 d. net.
- Cummins, Julia H.*, My garden comes of age. New York 1926. 180 s. The Macmillan Co. Pris 12 s. 6 d. net.
- Danvig, Alfred M.*, Plantedrivning. Udg. af Alm. dansk Gartnerforening. 3. omarb. Udg. København. 206 s. N. C. Rom. Pris inbund. 6: 50 kr.
- Davidson, John*, Conifers, junipers and yews: Gymnosperms of British Columbia. London. 90 s. Ernst Benn, Ltd. Pris 21 s. net.
- Davis, Kary Cadmus*, Horticulture. Philadelphia a. Lond. (Farm life text series.) J. B. Lippincott Co. Pris 8 s. 6 d. net.
- Day, W. R.*, The parasitism of *Armillaria mellea* in relation to conifers. — Quart. journ. of forestry, s. 9—21.
- Dieterich, V.*, Ueber den Einbau des Nadelholzes in Laubholzgebieten. — Silva, s. 285—291, 295—297, 303—308, 317, 323, 325—328.
- Dode, L.-A.*, Observations dendrologiques en 1927, faites en Bourbonnais. — Bull. de la soc. dendrol. de France, s. 70—77.
- D'Ombraïn, H. H.*, Roses for amateurs. 5. ed., enlarged by *Walter Easlea*. London. 139 s. Bazaar, Exchange & Mart. Pris 2 s. 6 d. net.
- Dybeck, W.*, Kort handledning vid folkskolebarnens undervisning i skogs-sådd, skogspplantering och enkel plantskoleskötsel. Omarb. uppl. Falun. 8 s. Svenska Skogsvårdsföreningen. Pris 0: 15 kr.
- Döring, von*, Neuere Erfahrungen über den Anbau fremländischer Forst-arten. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 341—363.
- Eckard, W. R. und Hauck, E.*, Deutschlands Holzgewächse. Leipzig. (Samml. »Der Naturforscher«.) Verlag Theodor Thomas. Pris inbund. 5: 40 Rmk.
- Edgerton, P.*, The forest. A handbook for teachers. Washington. (U. S. departm. of agriculture. Misc. cir. 98.)
- Edholm, H.*, Den elektriska drivbänken. För handelsträdgård och villahushåll. Stockholm. 119 s. Bonnier. Pris 3: 50 kr. (Även Tekn. medd. från K. Vattenfallsstyrelsen. Ser. E. Nr. 13.)
- Eriksson, Jakob*, Die Pilzkrankheiten der landwirtschaftlichen Kultur-gewächse. T. 1. 2. vollst. neu bearb. Aufl. Stuttgart 1926. 300 s. Francksche Verlagsbuchhandl. Pris häft. 8: — Rmk., inbund. 10: — Rmk.

- Escherich, K.*, Neuzzeitliche Bekämpfung tierischer Schädlinge. Berlin. 32 s. Julius Springer. Pris 1:80 Rmk.
- Fabricius*, Die Tsugen des Grafrather forstlichen Versuchsgartens. — Forstwiss. Centralbl., s. 322—326.
- Fankhauser, Franz*, Beiträge zur Kenntnis der Bergkiefer. Lausanne 1926. (Sonderabdr. aus der Denkschrift zum 50. jähr. Bestehen d. eidg. Inspektion für Forstwesen, Jagd u. Fischerei 1876—1926.) Imprimerie Vaudoise.
- Farthing, F. H.*, Saturday in my garden. London 1926. 484 s. Grant Richards, Ltd. Pris 7 s. 6 d. net.
- Fiori, Adr.*, Osservazione sulla riproduzione dei pioppi. — L'alpe, s. 236—241.
- , *Pinus Hamiltonii* Ten. — L'alpe, s. 129—131.
- Fothergill, John*, The gardener's colour book. New York a. London. Alfred A. Knopf. Pris 5 s. net.
- Gams, H.*, Von den Follatères zur Dent de Morcles. Vegetationsmonographie aus dem Wallis. Bern. 760 s. (Pflanzengeogr. Kommission d. Schweiz. Beitr. z. geobot. Landesaufnahme. 15.)
- Gierløff, Chr.*, Skogen for de unge. Oslo. Gyldendahl. Pris 2:— kr.
- Gram, Ernst*, Bekæmpelse af Haveplanternes Sygdomme. Kortfattede praktiske Anvisninger, udg. af alm. dansk Gartnerforening. 6. forøg. o. gennems. Udg. København. 136 s. Roms forlag. Pris 1:50.
- , og *Thomsen, Mathias*, Oversigt over Sygdomme hos Landbrugets og Havebrugets Kulturplanter i 1927. With a summary in English. (Særtr. af Tidsskr. f. Planteavl. Bd. 33.) København. 66 s. Gyldendahls Forlag. Pris 1:— kr.
- Groth, Otto*, Die Wurzelbildung der Douglasie und ihr Einfluss auf die Sturm- und Schneefestigkeit dieser Holzart. — Allg. Forst- u. Jagdzeitung, s. 186—205, 217—231, 268—285.
- Hallbaum, Franz*, Der Landschaftsgarten: sein Entstehen und seine Einführung in Deutschland durch Friedrich Ludwig von Sekell, 1750—1823. München. 272 s. Hugo Schmidt. Pris häft. 19.— Rmk., inbund. 23:— Rmk.
- Halsham, John*, Every man his own gardener. London. 249 s. Hodder & Stoughton. Pris 3 s. 6 d. net.
- Hannig, Georg*, Kultur und Kunst im Gartenbau. Stettin. 27 s. General-Anzeiger-Bucherei. Pris 0:40 Rmk.
- Hansen, Hardy*, Frugthaven og Køkkenhaven. København. 70 s. H. Hagerup. Pris 2:50 kr.
- Hanssen, Olof*, Frå blomelivet. Nokre småstykke um norske blommar. Bjørgvin. 78 s. Gula tidend. Pris häft. 3:— kr., kart. 4:— kr.
- Harlow, William M.*, The effects of site on the structure and growth of white cedar, *Thuya occidentalis* L. — Ecology, s. 453—470.
- Harrer, Fr.*, Tsuga. — Forstwiss. Centralbl., s. 265—270, 308—322.
- Hausendorff, Erhard*, Deutsche Waldwirtschaft. Berlin. 90 s. Julius Springer. Pris 4:80 Rmk.

- Henslow, T. and Geoffrey, W.*, Garden architecture. London. 240 s. Dean & Sons, Ltd. Pris 10 s. net.
- Hickel, R.*, La légende du *Quercus appenina* de Lamarck. — Bull. de la soc. dendrol. de France, s. 7—14.
- , Au paye des cèdres et des arganiers. — Bull. de la soc. dendrol. de France, s. 7—14, 42—55.
- , Le pin de Genève. — Revue des eaux et forêts, s. 566—568.
- Hilf, H. H.*, Wurzelstudien an Waldbäumen. Hannover. 121 s. Verlag Schaper. Pris 5:40 Rmk.
- Hilf, R. B.*, Wie wirken Erntezeit, Alter des Mutterbaumes und Höhenlage auf die Gute des Fichtensaatguts? — Zeitschr. f. Forst- u. Jagdwesen, s. 65—87.
- Hill, Arthur W.*, The redwoods of California and methods of afforestation. — Empire forestry journ., s. 21—24.
- Hjern, Tage*, Om rosor på friland. Malmö. 60 s. Tappans förlag. (Särtr. ur Tappan.) Pris 1:— kr.
- Holzhausen, Axel*, Boken om liljor. Skönblommade liljeväxter, deras beskrivning, skötsel och användning. Stockholm. 227 s. Bonnier. Pris 12:50 häft., 16:— kr. inbund.
- Hooper, E. W. M.*, The Arboretum of Tervueren. — Scott. forest. journ., s. 154—156.
- Huber, Bruno*, Aus der Biologie der Baumkrone. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 60—64.
- Høeg, Ove*, Blomster og insekter. Oslo. 15 s. (Fagbiblioteket »Fri lesning». Nr. 37.) Pris 0:45 kr.
- Jackson, A. Bruce*, Catalogue of trees and shrubs at Holford House, Westonbirt. London. 206 s. Oxford univ. press. Pris 84 s. net.
- Janouch, Karl L.*, Effect of spacing and root pruning on the development of transplants. — Journ. of forestry, s. 62—67.
- Jekyll, Gertrude and Hussey, Christopher*, Garden ornament. London. 438 s. Country Life, Ltd. Pris 63 s. net.
- Joad, Doreen*, Gardening in town and suburb. London. 96 s. Labour publishing Co., Ltd. Pris 2 s. 6 d. net.
- Johnson, A. T.*, A garden in Wales. London. Edward Arnold & Co. Pris 16 s. net.
- Kanngiesser, Friederich*, Dendrologische Toxicologie. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 67—76.
- King, Frances*, The beginner's garden. New York & London. 125 s. Charles Scribner's Sons. Pris 7 s. 6 d. net.
- Kirk, J. W. C.*, A British garden flora. London. 584 s. Edward Arnold & Co. Pris £ 2. 2 s. net.
- Koch, Franz*, Das Pflanzenparadies Sibolangit in Sumatra, ein neuer tropischer Pflanzengarten. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 174—181.
- Kolster*, Bekämpfung des Kiefernspanners in der Oberförsterei Hersfeld-Ost vom Flugzeug aus. — Zeitschr. f. Forst- u. Jagdwesen, s. 237—251.

- Kriechbaum, Wilh.*, Zieräpfel, Kirschen und Pflaumen. — Ill. Flora, s. 189—190, 217—218.
- Kruedener, Arthur von*, Waldtypen. Klassifikation und ihre volkswirtschaftliche Bedeutung. Bd. 1. Neudamm. 122 s. J. Neumann. Pris 9: — Rmk.
- Kulturhandbücher für Gartenfreunde. Hrsg. von *Ernst Silva Tarouca* und *Camillo Schneider*. Bd. 1. Unsere Freilandstauden. 4 vollst. neu bearb. Aufl. Leipzig. 417 s. G. Freytag. Pris inbund. 20: — Rmk.
- Kuphaldt, G.*, Die Praxis der angewandten Dendrologie in Park und Garten. Berlin. 389 s. P. Parey. Pris 18: — Rmk.
- Larsen, J. A.*, Relation of leaf structure of conifers to light and moisture. — Ecology, s. 371—377.
- Lautenbach, Fritz*, Rückgang der Buche und ihr Verschwinden im Mischwald. — Allg. Forst- u. Jagdzeitung, s. 285—296.
- Lefebvre, Georges*, Plantations, parcs et jardins publics. 2. éd. Paris. 422 s. (Bibliothèque de l'ingénieur des travaux publics.) Libr. Dunod. Pris 50: — frs.
- Lidingön och dess natur. Stockholm. 176 s. P. A. Norstedt & Söner. Pris 5: — kr.
- Lindner, John*, Skogsskötsel. Göteborg. 124 s. Förf. förlag. Pris 2: — kr.
- Lindquist, Hugo*, Amatörträdgårdsmästaren. Västervik. Västerviks-Postens tryckeri A.-B. Pris inbund. kr. 1: 25.
- Lorge*, Bekämpfung des Eichenwicklers (*Tortrix viridana*) durch Bestäubung vom Flugzeug aus in der preussischen Oberförsterei Haste. — Zeitschr. f. Forst- u. Jagdwesen, s. 168—178.
- Luneau, G.*, Le pin sylvestre de race noble en Alsace. — Revue des eaux et forêts, s. 629—632.
- Maasz, Harry*, Das Grün in Stadt und Land. Dresden. 179 s. O. Laube. Pris 8: — Rmk.
- Mammen, Franz von* und *Bruhm, Arthur*, Heimatschutz im Walde und Waldschönheitspflege. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 82—92.
- Manshard, E.*, Krankheiten und Schädlinge im Saatbeet der forstlich wichtigsten Holzarten. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 198—229.
- Martin, Hubert*, Die Anlage eines Alpengartens. — Ill. Flora, s. 70, 94—95.
- Mattfeld, Joh.*, Aus Wald und Macchie in Griechenland. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 106—151.
- Mentz, A. og Ostenfeld C. H.*, Billeder af Nordens Flora. Kjøbenhavn. 519 pl. G. E. C. Gads Forlag.
- Moen, A. H., Bremer, C. Jacobsen*, Om elektrisitetens utnyttning til opvarmning av drivbenker. Oslo. 60 s. Grondahl & Søn. Pris 1: 50 kr.
- Morton, J. W.*, The new dictionary of gardening. London. 155 s. W. Foulsham & Co., Ltd. Pris 2 s. net.

- Nordhagen, R.*, Die Vegetation und Flora des Sylenegebietes. Eine pflanzensoziologische Monographie. Bd. 1. Oslo. 277 s. (Skrifter utg. av Det norske Vid.-Akad. I. Math.-naturw. Klasse. 1927.)
- Novák, Fr.*, Zum fünfzigjährigen Entdeckung der *Picea omorika*. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 47—56.
- Orde-Powlett, N. A.*, The choice of species. — Quart. Journ. of Forestry, s. 254—264.
- Pallotta, F.*, Il genere *Quercus* nell'agricoltura appenninica meridionale. — L'alpe, s. 161—172.
- Palmér, J. E.*, Bohusläns flora. Förteckning över Göteborgs och Bohusläns fanerogamer och kärlkryptogamer. Göteborg. 146 s. (Tr. i Uddevalla.) N. J. Gumpert. Pris 4:50 kr.
- Parker, R. N.*, The Himalayan silver firs and spruces. Indian forester, s. 683—693.
- Pavari, A.*, Le pinete delle brughiere lombarde. — L'alpe, s. 172—184.
- Pflanzenareale, Die. Sammlung kartographischer Darstellungen und Verbreitungsbezirke der lebenden und fossilen Pflanzen-Familien, -Gattungen und Arten, hrsg. von *E. Hannig* und *H. Winkler*, unter Mitwirkung von *L. Diels* und *G. Samuelsson*. Reihe. I: H. 3—7. Jena, s. 35—82, kart. 21—69. Pris 7:50 Rmk. pr häfte.
- Plassman, E.*, Untersuchungen über den Lärchenkrebs. Neudamm. 88 s. J. Neumann. Pris 7:— Mk.
- Rehder, Alfred*, Manual of cultivated trees and shrubs hardy in North America, exclusive of the subtropical and warmer temperate regions. New York. 930 s. The Macmillan Co. Pris 42 s. net.
- , Neuere und seltene Gehölze. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 34—47.
- Reinau, Erich*, Praktische Kohensäuredüngung in Gärtnerei und Landwirtschaft. Berlin. 203 s. Julius Springer. Pris 13:50 Rmk.
- Rimann, Carl*, Die Praxis der Gartentechnik. Berlin. 495 s. (Pareys Handbücher des praktischen Gartenbaues. Bd. 3.) Pris 33:— Rmk.
- Rockwell, F. F.*, The book of bulbs. New York. 264 s. The Macmillan Co. Pris 12 s. 6 d. net.
- Resvoll-Holmsen, Hanna*, Svalbards flora. Med endel om dens plantevekst i nutid og forntid. Oslo. 56 s. J. W. Cappelen. Pris 3:— kr.
- Rousset, Henri*, Pour le jardinier-amateur: recettes, formules, méthodes, procédés, »truces» et tours de main des praticiens. Paris. 252 s. Libr. Dunod. Pris 14:— fres.
- Rubner, [K.]*, Die forstlich-pflanzengeographischen Verhältnisse des nördlichen Fennoskandiens. — Forstwiss. Centralbl., s. 185—211, 225—245.
- , Bedeckungstiefe und Keimung des Fichtensamens. — Forstwiss. Centralbl., s. 168—183.
- Salvador, J.*, A propos des pins laricios. — Revue des eaux et forêts, s. 524—529.

- Sanders, T. W.*, Amateur gardening month by month. London. 132 s. Amateur Gardening. Pris 2 s. net.
- , The alphabet of gardening. London. 203 s. W. H. and L. Collingridge. Pris 5 s. net.
- Schmidt, H.*, Immergrüne Pflanzen. Ihre Bedeutung für Forst- und Landwirtschaft. Neudamm. 68 s. J. Neumann. Pris 2:— Mk.
- Schneiderhan, F. J.*, The black walnut (*Juglans nigra* L.) as a cause of the death of apple trees. — Phytopathology, s. 529—540.
- Schulz, H.*, Kalk im Garten. Berlin. 31 s. Kalkverlag, G. m. b. H., Berlin W. 62. Pris 1:25 Rmk.
- Seitz, W.*, Edelrassen des Waldes. Ein Wegweiser zur Zuchtwahl für Forstmänner und Jäger. Ein Führer zur Walderkenntnis für Naturfreunde. Berlin. 64 s. Julius Springer. Pris 14:— Rmk.
- Seton, Lady*, My town garden. London. 223 s. Nisbet & Co., Ltd. Pris 6 s. net.
- Shepherd, J. C.*, and *Jellice, G. A.*, Gardens and design. London. 248 s. Ernest Benn, Ltd. Pris 63 s. net.
- Siehe, Walter*, Dendrologische Wanderungen in Cilicien. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 152—158.
- Skadeinsekter, Om, og plantesykdommer på frukttrær og bærvekster og hvorledes de bekjempes. Oslo. 24 s. J. W. Cappelen. Pris 0:60 kr.
- Skard, O. M.*, Hagebok. Stell av kolonihager og andre småhager. Oslo. 79 s. Grøndahl & Søn. Pris 1:20 kr.
- Skene, Mac Gregor*, Trees. London & New York. 256 s. (Home univ. library of modern knowledge.) Williams & Norgate, Ltd. Pris 2 s. net.
- Skinningmoen, Knut A.*, Løvskogens betydning. Prisbelønnet og utg. av Det norske Skogselskap. Oslo. 104 s. Pris 1:— kr. Grøndahl & Søn.
- Somerville, William*, How a tree grows. London. 212 s. Oxford univ. press. Pris 10 s. net.
- Sonesson, Nils*, Husmoderns trädgårdsbok. Stockholm. 375 s. Åhlén & Åkerlund. Pris inbund. 8:50 kr.
- Sudell, R.*, The town gardening handbook. London. 90 s. Country Life, Ltd. Pris 2 s. 6 d. net.
- Sudworth, G. B.*, Check list of the forest trees of the United States, their names and ranges. Washington. (U. S. departm. of agriculture Misc. cir. 82.)
- Suringar, Valckenier*, Die Anwendung der internationalen botanischen Nomenklaturregeln. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 293—333.
- Sörlin, A.*, Växtvärlden och människan. Stockholm. 346 s. (Himmel, hav och jord. 5.) L. Hökerberg. Pris inbund. 11:— kr.
- Taylor, G. C.*, and *Knight, F. P.*, The propagation of hardy trees and shrubs. London. 120 s. Dulau & Co., Ltd. Pris 5 s. net.
- Tholle, Johannes*, Danske Gartnere, en Række Typer og Tidsbilleder. København. 143 s. J. H. Schultz' Forlag.

- Thomas, H. H.*, Popular gardening annual. London. 134 s. Amalgamated press, Ltd. Pris 2 s. 6 d. net.
- , An easy guide to gardening. London. 183 s. Casell & Co., Ltd. Pris 2 s. 6 d. net.
- , Pruning made easy: how to prune rose trees, fruit trees, and ornamental trees and shrubs. London. 184 s. Cassell & Co., Ltd. Pris 2 s. 6 d. net.
- , Rock gardening for beginners. London. 184 s. Cassell & Co., Ltd. Pris 2 s. 6 d. net.
- Thomsen, William*, Rosen i have og stue. Frederikshald. 108 s. E. Sem. Pris häft. 3: 25, kart. 4: — kr.
- Tiesenhausen, F. von*, Die natürliche Verjüngung der Fichte im Kunstwalde. Bonn. 20 s. Förf. förlag. Koblenzerstr. 155. Bonn. Pris 2: — Rmk.
- Tobler, Friedrich*, Die Gartenformen der Gattung Hedera. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 1—33.
- Townsend, Frank*, The labour-saving garden: a book for the spare time gardener. London. 248 s. Sidgwick & Jackson, Ltd. Pris 2 s. 6 d. net.
- Trouvelot et Willaume*, Manuel-guide des traitements insecticides et fongicides des arbres fruitiers. 2. ed. Paris. 179 s. Paul Lechevalier.
- Trädplanscher, utg. genom Kungl. Domänstyrelsen. Tecknade och målade av *Th.* och *S. Ekblom* samt *Margareth Sylvén*. Stockholm. 6 pl. Generalstab. litogr. anstalt. Pris 38: 25.
- Trägårdh, Ivar*, Våra vanligaste skogsinsekter. Uppsala. 154 s. Lindblad. Pris häft. 4: 50, inbund. 5: 50 kr.
- Tubeuf [Carl] von*, Pinus Peuce als Ersatz der Weymouths-Kiefer. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 241—244.
- Tullgren, Alb.*, Azaleamalen (*Gracilaria azaleella*, Brants.). Ett observandum för våra azaleaimportörer. (Centralanstalten för jordbruksförsök. Flygbl. N:o 118.) Stockholm. 7 s.
- Tutenberg*, Der Wald bei der Grosstadt und seine Gestaltung. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft, s. 274—280.
- Tärnlund, Carl Albert*, Tropikernas urskogar. Stockholm. 160 s. (Natur och kultur. 73.) Pris häft. 2: 26, inbund. 3: — kr.
- Uphof, J. C. Th.*, Dendrologische Notizen aus dem Staate Florida. — Mitteil. d. deutsch. dendrol. Gesellschaft; s. 158—173.
- Vidron, F.*, Le pin sylvestre de race noble de Hanau. — Revue des eaux et forêts. Suppl. 1927. 46 s.
- Voss, Andreas*, Botanisches Hilfs- und Wörterbuch für Gärtner, Gartenfreunde und Pflanzenliebhaber. 7. vermehr. u. verbess. Aufl. Berlin. 256 s. Pris 4: 80 Rmk.
- Ward, Lock & Co.*, All about gardening: garden making and maintenance. London. 384 s. Pris 6 s. net.
- Waugh, Frank A.*, Formal design in landscape architecture. New York a. London. 191 s. Orange Judd Publ. Co., New York. Pris 3: 50 doll.

- Wehrhahn, H. R.*, Taschenbuch der botanischen Pflanzennamen für Gärtner. Nordhausen. 196 s. Verlag Killinger. Pris 3:50 Rmk.
- Wilde, Julius*, Die Kiefer in der Pfalz. — Forstwiss. Centralbl., s. 409—425.
- Wolff, Max*, Der deutsche Wald. Berlin. 133 s. (Wege zum Wissen. Bd. 65.) Verlag Ullstein. Pris 0:85 Rmk.
- Wollin, Nils G.*, Drottningholms lustträdgård och park. Diss. Stockholm. 370 s. Bröderna Lagerströms förlag. Pris 7:50 kr.
- Wright, W. P.*, Roses and rose gardens. 3. ed. London. 264 s. George Allen and Unwin, Ltd. Pris 12 s. 6 d. net.
- Ziergehölze und Stauden. Hrsg. von der dendrologischen Gesellschaft in Prag. Klosterneuburg. 76 s. O. Höfels. Pris 3:— Rmk.

b) *Årsböcker, berättelser m. m. samt tidskrifter.*

- Aarvog for Gartneri. Udg. af Alm. Dansk Gartnerforening. Aarg. 9 (1927). København.
- Acta Horti Gothoburgensis. Meddelande från Göteborgs botaniska trädgård. Vol. 3. Göteborg. 170 s.
- Allgemeine Forst- und Jagdzeitung. Hrsg. von *H. Weber* und *Chr. Wagner*. Jahrg. 103 (1927). Frankf. a. M. 456 s.
- Anzeiger für Schädlingskunde, zugleich Nachrichtenblatt der deutschen Gesellschaft für angewandte Entomologie e. V. Für Zoologen, Landwirte, Gärtnerei und Mühlenbetriebe. Jahrg. 3 (1927). Berlin. 146 s.
- Arkiv för botanik. Utg. av K. Svenska Vetenskapsakademien. Bd. 21: H. 1—3. Uppsala.
- Blekinge hembygdsförbunds årsbok. Årg. 5 (1927): 1—2. Karlskrona. 186 + 85 s.
- Botaniska notiser. Utg. av Lunds botaniska förening. 1927. Lund. 382 s.
- Botanisk Tidsskrift. Udg. av Dansk botanisk Forening. Bd. 39: H. 6. København. s. 401—504.
- Bulletin de la société dendrologique de France. No. 61—64. Paris. 88 s.
- Centralblatt für das gesamte Forstwesen. Zugleich Organ der staatl. Versuchsanstalt in Mariabrunn. Jahrg. 53 (1927). Wien. 384 s.
- Dansk Skovforenings Tidsskrift. Udg. af Dansk Skovforening. Aarg. 12 (1927). København. 436 s.
- Department of lands and agriculture. Vol. 26: No. 4. Dublin. s. 279—388.
- Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark. Bd. 9: H. 3. København. s. 221—324.
- Ecology. Official publication of the Ecological society of America, continuing the Plant world. Vol. 6 (1927). Lancaster, Pa. a. Broklyn, N. Y. 496 s.
- Empire forestry journal. Vol. 6 (1927). London. 327 s.
- Fauna och Flora. Årg. 22 (1927). Uppsala och Stockholm. 288 s.
- Flora og Fauna. Udg. af Naturhistorisk Forening for Jylland. 1927. Aarhus. 160 s.

- Forstlig tidskrift. Organ för Finska Forstföreningen, Privatforstmästareföreningen, Finlands Flottareförening, Föreningen för Forstkultur. Årg. 44 (1927). Helsingfors. 124 s.
- Forstwissenschaftliches Centralblatt. Zugleich Zeitschrift für Veröffentlichungen aus dem forstl. Versuchswesens Bayerns. Jahrg. 49 (1927). Berlin. 924 s.
- Fra Skoven og Træmarkedet. Udg. af Dansk Skovforening. Aarg. 9 (1927). København. 284 s.
- Gartenkunst. Monatsschrift für Gartenkunst u. verwandte Gebiete. Hrsg. von Deutsche Gesellschaft für Gartenkunst. Jahrg. 40 (1927). Frankfurt a. M. 12 Nr. von c:a 16 s.
- Gartenschönheit. Zeitschrift mit Bildern für Garten und Blumenfreund, für Liebhaber und Fachmann. Hrsg. von *Oskar Kühn* in Gemeinschaft mit *Karl Foerster* und *Camillo Schneider*. Jahrg. 7 (1927). Berlin-Westend. 12 H. von c:a 20 s.
- Gartner-Tidende. Aarg. 43 (1927). København. 690 s.
- Havekunst. Aarg. 6 (1927). Flensburg.
- Haven. Medlemsblad for Det kgl. danske Haveselskab, Det jydsk Haveselskab, Østifternes Haveselskab. Aarg. 27 (1927). København. 188 s.
- Hedeselskabets Tidsskrift. Udg. af det Danske Hedeselskab. 1927. Viborg. 428 s.
- Illustrierte Flora. Fachzeitschrift für den gesamten Gartenbau. Jahrg. 51 (1927). Wien. 292 s.
- Illustrierte volkswirtschaftliche Gartenzeitung für Siedlungswesen, für Baum- und Pflanzenschutz, Kleintierzucht und Schädlingsbekämpfung. Jahrg. 3 (1927). Berlin. 24 Nr. von c:a 24 s.
- Journal forestier suisse. Organe de la société forestière suisse. Année 78 (1927). Bern. 296 s.
- Journal of the Arnold Arboretum. Vol. 8 (1927). Lancaster, Pa.
- Journal of forestry. Publ. by the Society of American Foresters. Vol. 25 (1927). Washington. 1050 s.
- Kungl. Landbruksakademiens handlingar och tidskrift. Årg. 66 (1927). Stockholm. 850 s.
- L'Alpe. Rivista forestale italiana. Année 14 (1927). Firenze. 384 s.
- Landbrukstidskrift för Dalarna. 1927. Falun. 256 s.
- Landtmanen. Tidskrift för landtmän. Årg. 10 (1927). Stockholm. 1084 s.
- Lommebog for Gartnere. Udg. af *J. Jenssen*. Aarg. 18 (1928). København (tr. 1927). 278 s.
- Lustgården. Årsskrift för Föreningen för Dendrologi och Parkvård. Red. av *Nils Sylvén*. Årg. 8 (1927). Stockholm. 344 s.
- Meddelanden från Statens Skogsförsöksanstalt. H. 23 (1926—27). Stockholm. 639 s.
- Meddelelser fra det norske skogforsøksvæsen. H. 8—9. Oslo. 89. 147 s.
- Meldinger fra Norges Landbrukshøiskole. Bd. 7 (1927). Oslo. 682 s.

- Mitteilungen der deutschen dendrologischen Gesellschaft. 1927. Langensalza. 474 s.
- Naturen. Illustrert maanedsskrift for populær naturvidenskab, utg. av Bergens museum. Aarg. 51 (1927). Bergen. 384 s.
- Naturens Verden. Red. av *O. Paulsen*. Aarg. 11 (1927). København. 480 s.
- Nordisk Jordbrugsforskning. Aarg. 8—9 (1926—27). København. 480 + 90 s.
- Norrlands Skogsvårdsförbunds tidskrift. 1927. Stockholm. 427 s.
- Norsk Gartnerforenings tidsskrift. Aarg. 17 (1927). Oslo. 278 s.
- Norsk Havetidende. Årg. 43 (1927). Oslo. 230 s.
- Nyt magasin for naturvidenskaberne. Bd. 65. Oslo. 367 s.
- Odalmannen. Årg. 8 (1927). Lovaisa. 286 s.
- Phytopathology. Official organ of the American phytopathological society. Vol. 17 (1927). Lancaster, Pa. 836 s.
- Quarterly journal of forestry. Vol. 21 (1927). London. 334 s.
- Revue des eaux et forêts. Tome. 65. (1927). Paris. 680 s.
- Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen. Jahrg. 78 (1927). Bern. 432 s.
- Selskabet Havedyrkningens Venners Medlemsskrift. Aarg. 5 (1927). Oslo. 128 s.
- Silva. Forstliche Wochenschrift. Jahrg. 15 (1927). Tübingen. 412 s.
- Skogbrukeren. Organ for skognæringen. Aarg. 2 (1927). Oslo. 324 s.
- Skogeieren. Organ for norsk Skogeierforbund. Aarg. 14 (1927). Oslo. 284 s.
- Skogen. Organ för Svenska Skogsvårdsföreningen. Årg. 14 (1927). Stockholm. 562 s.
- Skogsvännan. Utg. av Norrlands Skogsvårdsförbund. 1927. Stockholm. 111 s.
- Skogsägaren. Organ för södra Sveriges Skogsägareföreningar. Årg. 3 (1927). Jönköping. 284 s.
- Skogvaktaren. Tidskrift för skogshushållning och jaktvård. 37 (1927). Stockholm. 368 s.
- Svensk botanisk tidskrift. Utg. av Svenska botaniska föreningen. Bd. 21 (1927). Uppsala. 500 s.
- Svensk trädgårdstidning. Tidskrift för trädgårdsskötsel. Utg. av Föreningen Konditionerande Trädgårdsmästare i Sverige u. p. a. Årg. 8 (1927).
- Svenska betes- och vallföreningens årsskrift. Årg. 9 (1927). Uppsala. 267 s.
- Svenska mosskulturföreningens årsskrift. Årg. 41 (1927). Jönköping. 412 s.
- Svenska skogsvårdsföreningens tidskrift. Årg. 25 (1927). Stockholm. 739 s.
- Svenska turistföreningens årsskrift. 1927. Stockholm. 351 s.
- Svenskt land. Illustrerad tidskrift för jordbruket och dess binärningar. Årg. 11 (1927). Stockholm. 586 s.

- Sveriges natur. Svenska naturskyddsföreningens årsskrift. Årg. 18 (1927). Stockholm. 220 s.
- Sveriges pomologiska förenings årsskrift. Årg. 28 (1927). Stockholm.
- Sveriges trädgårdsodling. Årsbok 1927. Utg. av *N. Sonesson*. Stockholm.
- Sveriges utsädesförenings tidskrift. Årg. 37 (1927). Malmö. 360 s.
- Tepio. 1927. Helsinki. 424 s.
- Tectona. Boschbouwkundig Tijdschrift. D. 20 (1927). Buitenzorg. 1056 s.
- Tharandter forstliches Jahrbuch. Hrsg. von *J. Busse*. Bd. 78 (1927). Berlin. 383 s.
- The gardeners' chronicle. A weekly illustrated journal of horticulture and allied subjects. Vol. 81 (1927). 3. ser. London. 454 s.
- The Indian forester. Ed. at Dehra Dun, U. P. Vol. 53 (1927). Allahabad. 745 + CXI s.
- The Scottish forestry journal being the transactions of the Royal Scottish arboricultural society. Vol. 41 (1927). Edingburgh. 236 + 48 s.
- Tidskrift för Finlands svenska lantmän. 1927. Lovisa. 342 s.
- Tidsskrift for skogbruk. Utg. av Det norske skogselskab. Aarg. 35 (1927). Oslo. 566 s.
- Trädgårdsbladet. Red. och utg. av *Th. Stalheim*. Årg. 18 (1927). Uddevalla. 12 h. årl.
- Trädgårdsodlaren. Organ för Nylands svenska trädgårdssällskap och Sällskapet Aura trädgårdsvänner. Årg. 21 (1927). Helsingfors. 292 s.
- Trävaruindustrien. Årg. 12 (1927). Stockholm. 52 nr årl. (vanl. om 16 s.).
- Täppan. Skånska trädgårdsföreningens tidskrift. Årg. 51 (1927). Lund. 212 s.
- Viola. Annonsblad för trädgården. Utg. av *Henning Halldor*. 1927. Stockholm. 52 nr årl.
- Västmanlands läns trädgårdsförenings årsbok. 1927. Red. av *Anders Follmer*. Västerås. 115 s.
- Zeitschrift für Forst- und Jagdwesen. Zugleich Organ für forstliches Versuchswesen. Jahrg. 59 (1927). Berlin. 768 s.
- Åker och äng (konstgödsel i Norden). Årg. 8 (1927). Göteborg. 192 s.

II. UR DEN SKANDINAVISKA TIDSKRIFTSLITTERATUREN 1927.

a) I svenska tidskrifter:

- Almqvist, Emil*, Förekomsten av *Taxus baccata* L. å Hvalön i Fjällbacka skärgård, Kville s:n, Bohuslän. — *Acta Horti Goth.*, 3, s. 25—32.
- Amilon, J. A.*, Spettplantering. — *Skogen*, s. 545—547.
- Arnell, Axel*, Periodiska företeelser inom växt- och djurvärlden vid Härnösand åren 1874—1926. — *Arkiv f. bot.* Bd. 21. N:o 8, s. 1—10.
- Arwidsson, Th.*, Växtgeografiska notiser från Norrland. I. — *Bot. not.*, s. 337—351.

- Bergström, Bele*, Genom Finlands vackraste skogar. — Skogen, s. 475—479.
- Blom, Carl*, Bidrag till kännedomen om Sveriges adventivflora. — Acta Horti Goth., 3, s. 143—156.
- Boierth, Pehr*, Sambucus canadensis L. — Sv. trädgårdstidn., s. 6—7.
- Borgvall, Torsten*, Anmärkningsvärda växtlokaler från Göteborgstrakten. — Bot. not., s. 65—68.
- , Några växtlokaler från Göteborgstrakten samt från Lerums och Skallsjö socknar i Älvsborgs län. — Acta Horti Goth., 3, s. 157—162.
- Carbonnier, H.*, Kulturgranen i Skåne. — Skogen, s. 379—381, 395—398. Genmäle till jägm. C. von Schönberg, s. 499.
- Christoffersson, Olof*, Något om trädgårdshägnader i Skytts härad. — Tappan, s. 81—82.
- , Om gamla träd och trädgårdar. — Tappan, s. 179—182.
- Claesson, Hilding*, Några vårblommade buskväxter. — Tappan, s. 23—24.
- Dahl, Carl G.*, Trädgården vid Svenstorp. — Lustgården, s. 1—10.
- , Ett förslag till en svensk skogsbotanisk trädgård. Meddelande hållet vid ordinarie årsmöte med Föreningen för dendrologi och parkvård i Stockholm den 21 mars 1927. — Lustgården, s. 51—61.
- , Huru hindra sönderfläkning av gamla träd? — Tappan, s. 137 (efter »Lustgården»).
- , Några anteckningar om Husmoderäpplets historia och synonymik. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 254—257.
- Dahl, Else*, Torup. — Lustgården, s. 19—28.
- Ekman, A. Ragnar*, Ovanlig läkning av gnagskador. — Tappan, s. 50—51.
- Falk, Alma*, Idegranen i Blekinge och på Öland. — Sv. natur., s. 64—79.
- Florin, E. H.*, Pollinering och fruktsättning hos plommonsorтер. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 73—129.
- Florin, Rudolf*, Gymnospermae. (Plantae sinenses a Dre H. Smith annis 1921—22 lectae. 17.) — Acta Horti Goth., 3, s. 1—10.
- , Preliminary descriptions of some palaeozoic genera of Coniferae. — Arkiv f. bot., Bd. 21: N:o 13, s. 1—7.
- Fries, Harald*, Bidrag till kännedomen om floran i Göteborgs och Bohus län. 3. Acta Horti Goth., s. 73—98.
- Geete, E.*, Ett 200-årsminne. [Gudvarelovtallen i Särna socken.] — Sv. natur, s. 142—144.
- , Skogsodling i det inre Norrland. — Skogsvännen, s. 93—100.
- Gertz, Otto*, Hortus Celsianus i Uppsala. En botanisk trädgård på 1730-talet. — Lustgården, s. 62—80.
- , Kring några Linnéanska träd. — Sv. natur, s. 80—91.
- , Cecidogen ascidiebildning hos Tilia europaea. — Bot. not., s. 352—356.
- , Fluorescens hos barken av Rhamnus-arter. — Bot. not., s. 366—372.
- Gréen, Joh.*, Viktiga fruktodlingsfrågor. — Åker och äng, s. 45—47.
- , Stamträd eller dvärgträd. — Åker och äng, s. 45—47.
- , Plantering. — Åker och äng, s. 54—56.
- , Fruktträdgården i sommartid. — Åker och äng, s. 109—111.

- Gréen, Joh.*, Odlingvärda plommonsor. — Åker och äng, s. 156—157.
 —, Invintring av rosor. — Åker och äng, s. 174—175.
 —, Trädgårdsarbete i december. — Åker och äng, s. 187—188.
- Grenander, T.*, Kan som regel naturlig föryngring erhållas i Norrland och kulturer bli undantag? — Skogen, s. 350—352.
- [*Hallander, A.*], En förnöjsam tall. — Skogsägaren, s. 275—276.
- Hasslow, O. J.*, En jätterönn. — Sv. natur, s. 164.
- Hedeby, R.*, Älgens skadegörelse å ungtall. — Skogsvännen, s. 81—92.
- Hedemann-Gade, E.*, Undersökningar angående lämpligaste tiden för sådd av barrträdsfrö. — Skogsv. tidskr., s. 5—50.
- Hermelin, Sven A.*, Vasaeken vid Räfsnäs kungsgård. — Lustgården, s. 267—271.
 —, Ett medel att utestänga trädrötter. — Tappan, s. 165.
 —, Fruktdodlingen i Gripsholms slottsträdgård. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 31—37.
 —, Tvenne sjukdomar på hallonskotten — en gammal och en ny. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 258—260.
 —, Skydda barrträden mot snötryck. — Sv. land, s. 18.
 —, Bespruta fruktträden med karbolineum. — Sv. land, s. 171.
 —, Varför beskära fruktträden? — Sv. land, s. 171.
 —, Beskärning av rosor. — Sv. land, s. 220.
 —, Naturlig gödning av parker och gräsplaner. — Sv. land, s. 354.
 —, Några ord om träden. — Sv. trädgårdstidn., s. 68—69.
 —, Fruktträdens pincering. — Sv. trädgårdstidn., s. 88—90.
- Hesselman, Henrik och Melin, Elias*, Studier över barrträdsplantans utveckling i råhumus. I—II. — Medd. fr. St. Skogsförsöksanst., H. 23, s. 337—494.
- Hjern, Tage*, Rosa-arter och rosensorter. — Tappan, s. 41—47.
 —, Rosornas användning i trädgård och täppa. — Tappan, s. 64—68.
 —, Rosors plantering och skötsel. — Tappan, s. 83—87.
- Holzhausen, Axel*, »Liljorna på marken» i sång och saga och i våra tider. — Sv. trädgårdstidn., s. 28—30, 41—42, 55.
- Humble, O. Hj.*, Sådd med skogskulturplog. — Trävaruindustr., N:o 17, s. 8—9.
- Hülphers, A.*, Buskar och träd med granna frukter. — Tappan, s. 193—197.
 —, Stenfruktsodling. — Landtbruksveckans handl., s. 40—48. Sv. pomol. fören. årsskr., s. 130—138.
- Hård af Segerstad, F.*, Sydsvenska växtlokaler. I. Sv. bot. tidskr., s. 285—304.
- Jagd, T.*, Kulturgranen i Skåne. En replik. — Skogen, s. 548.
- Jacobsson, Edvard*, Hur kan jag modernisera min trädgård. — Sv. trädgårdstidn., s. 8—10.
 —, Något om kyrkogårdars anläggning och vård. — Sv. trädgårdstidn., s. 52—55.

- Johansson, Emil*, Blombiologiska försök med hassel vid Alnarp 1924—1926. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 3—20.
- , Uppgifter om fruktsorter i Södermanland. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 189—215.
- , Halten av kväve och kolhydrater hos i utveckling stadda blommor och unga frukter av äppleträd. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 264—267.
- , Amerikanska besprutningsförsök mot äppleskorv. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 48—51.
- , Försök med olika sorters frostfjällim vid Alnarp. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 149—159.
- , Besprutningsförsök mot skorv på äpple- och päronträd vid Alnarp. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 233—246.
- , Ur fruktodlingens historia under 1700-talet. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 247—253.
- J[ohansso]n, F.*, En tragedi i växtvärlden. — Skogen, s. 315—317.
- Johansson K.*, Calendarium florae Gotlandicae. Blomning och lövsprickning i Visbytrakten. — Sv. bot. tidskr., s. 423—477.
- Johnsson, Pehr*, Gammal trädgårdskultur i Göinge. — Tjappan, s. 99—101.
- J[ohansson]n, Pehr*, En trädgårdsanläggning i Göteborg under 1700-talet. — Sv. trädgårdstidn., s. 19—20, 31.
- , De nordskånska skogarna under 1850-talet. — Trävaruindustr., No. 27, s. 8—11.
- , Vesslarps kronopark. En storskog i Norra Skåne. — Trävaruindustr., No. 32, s. 8—9, 33, s. 7—8.
- Juhlin-Dannfelt, M.*, Ogräset i plantskolorna. — Skogen, s. 227—230.
- Kaijser, Chr.*, Tall av nordsvensk typ på norra Sjöland. — Skogen, s. 547.
- Karlsson, G. M.*, Nedbringa kulturkostnaderna. — Skogvaktaren, s. 239.
- [*Kristofferson, Viktoria*], En dvärgvuxen klotgran från Värmland. — Sv. natur, s. 169.
- Lagerberg, T., Lundberg, G., Melin, E.*, Biological and practical researches into blueing in pine and spruce. Med svensk resumé. — Skogsv. tidskr., s. 145—272, 561—739.
- Landergren, Gustaf*, För fruktträden skadliga svampar. — Sv. trädgårdstidn., s. 32—33.
- , Palmer. — Sv. trädgårdstidn., s. 65—66.
- , En titt i sörländska trädgårdar. — Sv. trädgårdstidn., s. 113—114.
- Lange, Th.*, Några anteckningar rörande Kristianstadstraktens flora. — Sv. bot. tidskr., s. 33—44.
- Lind, Gustaf*, Redogörelse från Kungl. Landtbruksakademiens trädgårdsskola läsåret 1925—1926. — Landtbruksakad. handl. och tidskr., s. 144—150.
- Lindberg, E. J.*, Trädgårdsodlingens historia i Dalarna från 1500-talet till och med 1700-talet. — Landtbrukstidskr. f. Dalarna, s. 117—120.
- Lindfors, Th.*, Pungsjuka hos plommon. — Landtmannen, s. 611.
- Lindgren, S.*, En småländsk jättefura. — Sv. natur, s. 170.

- Ljungquist, J. E.*, Vegetationsbilder från Mästermyr. II. — Sv. bot. tidskr., s. 314—343.
- L[othigius], W.*, Produktion av lövträdsvirke. I. Asken. II. Eken. — Skogsägaren, s. 227—228, 273—275.
- Lunderqvist, Th.*, Val av trädslag vid skogsförnygringar i Södra Sverige. — Trävaruindustr., No. 31, s. 4—6.
- Malme, Gust. O. A:n*, Bidrag till Trosatraktens flora. — Sv. bot. tidskr., s. 305—313.
- Nyquist, John E.*, Kullebacks-enen i västra Värmland. — Sv. natur, s. 165.
- Ohlsén, Ragnar*, Bidrag till kännedom om kärlväxtfloran i Sörbygdens Härad, Bohuslän. II. — Acta Horti Goth., s. 33—42.
- Olsen, Axel*, Odling av Rhododendron. — Täckpan, s. 13—14.
- , Rhododendronarter. — Täckpan, s. 69—72, 122—123, 206—207.
- Post, Adolf von*, Litet om rotäktade stenfrukter. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 25—30.
- Ramel, Charlotte*, Öveds Klosters trädgård. — Lustgården, s. 11—18.
- Reimer, Ch.*, Hur kringgnagda fruktträd kunna räddas. — Täckpan, s. 28—29.
- , Förslag till en skolträdgård. — Täckpan, s. 53—56.
- , Vackrare och mera lättskötta trädgårdar. — Täckpan, s. 141—148.
- Samuelsson, Gunnar*, Växtlokaler från Ångermanland och Åsele lappmark. — Sv. bot. tidskr., s. 123—138.
- Schönberg, C. von*, Kulturgranen i Skåne. Ett genmäle [till jägm. H. Carbonnier]. — Skogen, s. 442—444, 548—549.
- Segerström, Arvid L.*, Gråalens (*Alnus incana* Moench) förekomst i nordvästra Östergötland och i Södertörn. — Sv. bot. tidskr., s. 162—170.
- Segerström, Ivar*, Hur kan man lappa ihop fruktträd. — Täckpan, s. 164—165.
- Skottsberg, C.*, Naturskydd i Japan. — Sv. natur, s. 123—131.
- Skårman, J. A. O.*, Floran på Källandsö och i angränsande delar av Kålland. — Sv. bot. tidskr., s. 171—241.
- S[onesson], Nils*, Häckar. — Sv. land, s. 244.
- Svenska trädgårdar. — Sv. trädgårdstidn.
- Skokloster, av *Eric J. A:son Hofsjö*. — s. 1—2.
- Marielund, av *Eric J. A:son Hofsjö*. — s. 13—15.
- Andersens plantskolor, av *O. Håkansson*. — s. 25—27.
- Tyresö, av *J. A:son Hofsjö*. — s. 37—38.
- Sandemar, av *Karl Ahlin*. — s. 49—51.
- Solberga, av *A. K. L.* — s. 62—63.
- Åkerby, av *E. H.* — s. 73—74.
- Ekudden, av *Eric J. A:son Hofsjö*. — s. 85—86.
- Danbyholm, av *Gustaf Långergren*. — s. 97—98.
- Lillsved, av *Eric J. A:son Hofsjö*. — s. 109—111.
- Hedensberg, av *A. K. L.* — s. 121—122.
- Ett besök i Stockholms stads trädskola, av *E. Lundström*. — s. 134—136.

- Sylvén, A.*, Björkens betydelse för övre Norrland. — Skogsvännen, s. 113—122.
- Sylvén, Nils*, En egendomlig »flygoxel». — Lustgården, s. 264.
- , Stam- och grensamväxningar hos bok. — Lustgården, s. 265—266.
- Sörlin, Anton*, Södermanlands natur. — Sv. turistfören. årsskr., s. 7—33.
- Thorssell, J. E.*, Om rosor och rosenlegender. — Sv. trädgårdstidn., s. 4—5.
- [—], Vattenskott på fruktträden. — Sv. trädgårdstidn., s. 13.
- Thott, Otto*, Skabersjö. — Lustgården, s. 29—32.
- Tullgren, Alb.*, Ett och annat om gräsmarkernas arvförande »gräsmasken». — Sv. betes- o. vallfören. årsskr., s. 76—82.
- Wadsjö, Harald*, Kyrkogårdskultur. Föredrag över vårt lands äldre och modernare kyrkogårdsanläggningar, hållet vid Föreningens årsmöte den 21 mars 1927. — Lustgården, s. 33—50.
- Welin, Sanfrid*, Skara stads högsta träd. — Sv. natur, s. 151—153.
- Wibeck, Edvard*, Skydda märkliga träd och smärre representativa urskogs-partier. — Skogen, s. 167—169.
- , Vår- eller höstsädd. — Medd. fr. St. skogsförsöksanst. H. 23, s. 217—294.
- Wollin, Nils G.*, Drottningholms lustträdgård och park. II. — Lustgården, s. 81—262.
- Åslander, Alf*, Amerikansk äppleodling. — Sv. pomol. fören. årsskr., s. 38—41.
- Östergren, Olof*, Några fynd och iakttagelser på det »centralsvenska högfjällsområdet». — Sv. bot. tidskr., s. 18—32.

Anonyma uppgifter om märkliga träd och buskar.

- Agave Americana. Av Hortus. — Täckpan, s. 162—163.
- »Bismarcksgrenen» har fallit. — Skogen, s. 240.
- Gran med kottbärande toppskott. Av N. S. — Lustgården, s. 266.
- Tallar, Två märkliga, i Bjurfors, Västmanland. — Sv. natur, s. 167—168.
- Vårdträd. Av Areld. — Skogsägaren, s. 102—103.

Övriga anonyma smånotiser.

- Frostfjärilslim, Nytt. — Sv. land, s. 441.
- Fruktträd, Bör ett ungt, planteras efter ett gammalt som upprotats? — Täckpan, s. 94—95.
- Förbud mot import av alm till Storbritannien. — Skogen, s. 240.
- Försöksanstalten, Forstvetenskapliga, anlägger dendrologisk försökspark. — Skogen, s. 280.
- Föryngring, Bokskogarnas, hotas av gnagare. — Trävaruindustr., No. 16, s. 18—19.
- Gotska Sandön nationalpark — en »ekonomisk» fråga? — Sv. natur, s. 146.
- Granskott, Ett, på 1,31 meter. — Sv. land, s. 11.
- Hallonsorter, Två nya. — Sv. land, s. 220.

Intresset för skogsodling i Skåne. — Skogen, s. 240.
 Klätterros, En, av rang. — Tjappan, s. 57.
 Klätterväxter, Några ettåriga, för kalljord. Av L. E. — Sv. trädgårds-
 tidn., s. 100—103.
 Lövet bland träden. Av E. L. — Tjappan, s. 15.
 Minnes- och vårdträden skola skyddas. — Trävaruindustr., No. 28, s. 4.
 Minnesvård, Gunnar Schottes. — Lustgården, s. 263.
 Nationalpark, Vår trettonde, naturskogen i Rumsquilla. — Sv. natur,
 s. 142.
 Naturpark i Skaraborgs län? — Sv. natur, s. 142.
 Naturskyddsområden, Nya, på Gotland. — Sv. natur, s. 162.
 Omympning. — Tjappan, s. 16.
 Park, Naturlig, på Årsta mark söder om Stockholm. — Sv. natur,
 s. 153—154.
 Planteringarna, Gallra, i tid. Av B. M. — Tjappan, s. 21—23.
 Poppelplantering i Italien. — Skogen, s. 218.
 Silvergranen på Visingsö. Svårt härjad av insekt. — Sv. Land, s. 177.
 Skogsplanteringar, Stora, i Skåne. — Trävaruindustr., No. 18, s. 7.
 Skogsplanteringarna, De norska. — Trävaruindustr. No. 28, s. 11.
 »Trädläkaren», ett amerikanskt yrke. — Tjappan, s. 14—15.
 Vattendrivning av blomsterbuskar. Av E. — Tjappan, s. 16.
 Vårgrönskan, Skona! — Sv. natur, s. 162—163.

Biografier.

- † *M. P. Andersen*, 17/4 1850—8/12 1926. Av Carl G. Dahl. — Lust-
 gården, s. 275—276.
 —. Känd trädgårdsman avliden. Av N. S[onesson]. — Sv. land, s. 21.
 —. Av Hilding Claesson — Tjappan, s. 18.
 † *Knut Bovin*, 15/10 1853—8/8 1926. Av Nils Sonesson. — Lustgården,
 s. 277—278.
 † *Luther Burbank*. — Tjappan, s. 74—75.
 † *Paul Hellström*. Av H. Juhlin-Dannfelt. — Landtbr. akad. handl. o.
 tidskr., s. 535—541.
Eric J. A:son Hofsjö. — Sv. trädgårdstidn., s. 127.
 † *Axel Pihl*. Av Gustaf Lind. — Landtbruksakad. handl. o. tidskr.,
 s. 23—25.
 —. 12/5 1838—11/1 1927. — Lustgården, s. 279—280.
 —. Av L. — Tjappan, s. 37.
 —. Av J. A. Thulin. — Sv. trädgårdstidn., s. 3.
 † *Charles Sprague Sargent*, 24/4 1841—22/3 1927. Av C. S—g. — Lust-
 gården, s. 273—274.
 † *Gunnar Schotte*, 9/3 1874—28/8 1925. Av Torsten Lagerberg. — Sv.
 bot. tidskr., s. 112—115.
 † *Axel Fredrik Tigerstedt*, 20/11 1860—27/11 1926. — Lustgården,
 s. 272.

b) *I danska, finländska och norska tidskrifter.*

- Aamot, Mikael*, *Pyrus baccata* som grunnstamme for epletrær. — Norsk gartnerforen. tidsskr., s. 67.
- Aas, Nils*, Grunnstammespørsmålet. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 152—153.
- Amlie, Kristian E.*, »Granformer». — Skogeieren, s. 14—15.
- Bang, J.*, Gamle Ege paa Oreby og Berritzgaards Skovdistrikt. — Dansk Gartnerforen. Tidsskr., s. 16—35.
- Bech, P.*, Nyere Roser. — Gartn.-Tidn., s. 606—609.
- Bendixen, Christian*, Af mine Erindringer om Frugttrædyrkning og Frugtavl. — Gartn.-Tid., s. 618—621, 631—633.
- Brandt, Chr.*, Askefrøet. — Fra Skov. og Træmark., s. 1—3.
- Bredo Stabell, Adolf*, Fra en skogtur i Les Landes. Strandfuruen. — Tidsskr. f. skogbrug, s. 335—339.
- Bryne, Th.*, Grunnstammespørsmålet. — Selsk. havedyrkn. venners medl.-skr., s. 44—51, Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 63—67.
- , *Pyrus baccata* som grunnstamme. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 266—268.
- Bryne, Thoralf*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 9—14.
- Carlsen, C. A.*, Sprøjtning af Frugttræer. — Gartn. Tid., s. 228—229.
- Dahl, Carl G.*, Huru hindrar man sönderfläkning av gamla träd? — Trädgårdsodl., s. 262—263.
- Dalgas, Chr.*, Lidt om Rødgrane og Skovfyrns Anvendelse her i Landet. — Hedeselsk. Tidsskr., s. 297—300.
- Danvig, Alfred M.*, Skurv paa Æble og Pære. — Hedeselsk. Tidsskr., s. 374—377.
- , Lovfæstede Bestemmelser vedrørende Bekæmpelse af Plantesygdomme og Skadedyr. — Aarbog for Gartneri, s. 97—104.
- , Gartneriet i Danmark. — Aarbog for Gartneri, s. 105—111.
- Doblaug, Tora*, Fra en vakker og interessant staudehave på Oplandene. — Norsk havetid., s. 27—29.
- Eide, Erling*, Granens skygetaalsomhet. — Skogbrukeren, s. 5.
- Elfving, K. O.*, I forstliga museer och forstbotaniska trädgårdar. — Forstl. tidsskr., s. 101—107.
- Errboe, Birger*, Kultiverer vi vore Roser paa rette Maade? — Haven, s. 52—56.
- Erstad-Jørgensen, E.*, Anlæggsgartnerundervisning. — Garnt.-Tid., s. 31—34.
- Flensborg, C. E.*, Forsøg med forskellige Fyrrearter paa Djursland og i Midtjylland. — Hedeselsk. Tidsskr., s. 323—361.
- Flod, Karl*, Slyngrosene. — Norsk havetid., s. 177.
- Florin, Rudolf*, Sambandet mellan pollinering och fruktsättning hos fruktträdsorter. — Trädgårdsodl., s. 6—10, 35—41, 57—63, 102—105.
- Friis, G. P.*, Ædelgranlusens Udbredelse. — Fra Skov. og Træmark., s. 14—15.
- Gløersen, Finn*, Skogen her sør. — Tidsskr. f. skogbrug, s. 364—375.

- Gram, Ernst*, Sprøjtning med Olie. — Gartn.-Tidn., s. 546—547.
- , *Jørgensen, C. A.* og *Rostrup, Sofie*, Oversigt over Sygdomme hos Landbrugets og Havebrugets Kulturplanter i 1926. — Tidsskr. f. Planteavl., s. 781—845.
- Gram, Hans*, Haven i Januar, Februar, Marts. — Haven, s. 12—15, 25—27, 41—43.
- , Om Krydsbefrugtning af Frugttræer. — Haven, s. 90.
- Gram, Michael*, Planteskoleartikler paa Jubilæums-Udstillingen. — Gartn.-Tid., s. 509—513.
- Gripenberg, R.*, Om ormgranen. — Trädgårdsodl., s. 27—29.
- Grobstok, E.*, Sprette trekk fra rosernes leir. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 119.
- Halvorsen, T. F.*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 49—52.
- Hansen, Valdemar*, Havekunst og Anlægsgartneri. — Gartn.-Tid., s. 557—560.
- Hansen, Victor*, Planter og Biller. 4. Naaaletræer. — Flora og Fauna, s. 129—141.
- Hanssen, Olof*, Einervoksteren i Hardanger. — Naturen, s. 92—94.
- , Um voksterlivet på Færøyarne i gamall tid og no. — Naturen, s. 112—121.
- Haslund, Ove*, Overskygning en viktig faktor for ungskogens høidevekst. — Skogbrukeren, s. 50—51.
- Haugberg, Arne*, Granens skyggetaalsomhet. — Skogbrukeren, s. 40.
- Helgesen, J. Ad.*, Granforekomsten i Graatadalen. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 266—271.
- [*Hermelin, Sven A.*] Ett medel mot trädrötter. — Trädgårdsodl., s. 262 (efter »Täppan»).
- , Naturlig gödsling av parker och gräsplaner. — Trädgårdsodl., s. 282—283 (efter »Svenskt Land»).
- Herring, P.*, Bidrag till de danske Rosers Historie. I. — Bot. Tidsskr., s. 446—462.
- Hildén, Ilmari*, Om skogarna och skogsbruket på Bornholm. — Forstl. tidskr., s. 68—75.
- Hiltsøe, A.*, Spredte Notitser om Gartnerier i Land og Omegn. — Gartn.-Tid., s. 283—285.
- Hindhamar, H.*, Skolehagens uttrykksform. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 6—9.
- Hjern, Tage*, Rosen-arter og rosen-sorter. — Selsk. havedyrkn. venners medl. skr., s. 71—82 (efter »Täppan»).
- Holmboe, Jens*, Nogen problemer i Vestlandets plantegeografi. — Naturen, s. 211—229.
- , »Moes pil» i universitetets botaniske have. — Naturen, s. 355—358.
- , To meksikanske planter i Tøienhaven. [Dasylium acrotrichum och Agave filifera.] — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 216—218.
- Holten, Just*, Prøveflader i Lærk. — Det forstl. Forsøgsv. i Danmark. Bd. 9:3, s. 269—324.
- , Skovmus som Koglegnavere. — Fra Skov. og Træmark., s. 141—144.

- Horneman, [A.]*, Vendsyssels Bøge- og Egekrat. — Hedeselsk. Tidsskr., s. 24—27.
- , Elmen som Skovtræ. — Hedeselsk. Tidsskr., s. 317—318, 392. [Genmäle] av X., s. 392.
- Hove K. M.*, Kontrollering af Frugttræers Ydeevne, Sundhetstilstand etc. — Gartn.-Tid., s. 349—353.
- Hukkinen, Urjö*, *Notocelia Rosaecolana* Dbld., en till landet införd ny skadeinsekt på rosor. — Trädgårdsodl., s. 148—150.
- Jensen, N. P.*, Havebrug paa Heden. — Haven, s. 161—166.
- Jørgensen, C. A.*, Pletskurv hos Hindbær. — Gartn.-Tid., s. 571—572.
- Jørstad, Ivar*, Sprøiteforsøk mot Stikkelsbærdreper i 1925 og 1926. — Selsk. have dyrkn. venners medl. skr., s. 35—40.
- Kierulf, Thv.*, Nogen indtryk fra Danmark. I. Fra en skogutfærd på Lolland og Falster. 2. Jylland. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 388—398.
- , Fremmede træslag — Arboreter. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 408—418.
- , Pleien av de jydskte klitplantager. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 619—621.
- Klem, Gustav G.*, *Eucalyptus*, fremtidens træ. — Skogbruken, s. 204—207.
- Klüver, A.*, Elmen. — Dansk Skovforen. Tidsskr., s. 418—420.
- Kornmann, J. K.*, Några erinringar från besök i studiesyfte i de förnämsta stadsplanteringarna i Sverige och Köpenhamn. — Trädgårdsodl., s. 249—254, 276—282.
- Kristensen, K.*, Æblet Bramley Seedling. Vardeæblet. — Hedeselsk. Tidsskr., s. 74—78.
- Køster, Fridlev*, Frugttræernes Befrugtning. — Haven, s. 98—100.
- , 1. Beretning om Iagttagelsesplantingerne af Frugtsorter paa Lolland-Falster. Fra Anlægsaaret 1918—1925. — Haven, s. 177—181.
- og *Andersen Kjær, A.*, Danske Krydsbefrugtningsforsøg med Frugtsorter. — Haven, s. 134—136, Gartn.-Tid., s. 373—374, 383—384.
- Laggnäs, Saga*, Hemträdgården. — Odal mannen, s. 99—100.
- Lange, Axel*, Haver i det gamle Meksiko. — Gartn.-Tid., s. 274—276.
- Løngerak, Tomas*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 65—67.
- Lauridsen, J. P.*, Hvorfor mislykkes Sitkagranen som Læplante i Vestjylland? — Hedeselsk. Tidsskr., s. 420 [Med anmärkn.] av *Chr. Dalgas*, s. 420—421.
- Lauritsen, L. P.*, Botaniske Kausierier. X, XI, XII. — Flora og Fauna, s. 7—9, 33—39, 111—116.
- Laursen, J. Th.*, Sprøjtning af Frugttræer. — Gartn.-Tid., s. 203—205.
- Lie, Haakon*, Litt om granens utbredelse i Norge. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 171—183.
- Lillebø, S.*, Tiltrekning av nye roser ved krysningsbefrugtning. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 25—26.
- Lindfors, Jarl*, Vår inhemska fröförsörjning. — Forstl. tidskr., s. 88—94. [*Linkola, Kaarlo*], En dendrologisk trädgård skall anläggas på Solböle i Bromarv. — Trädgårdsodl., s. 85—86.
- Lorenzen, Andr.*, Hortensier. — Gartn.-Tid., s. 263.
- Lund, K.*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 53

- Misvær, H*, Landbrukshøiskolens frukthave gennem 26 aar. — Meld. fra Norges Landbrukshøiskole, s. 553—594.
- , *Pyrus baccata* som grunnstamme for epletrær. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 130—131.
- Moen, Olav*, Om gjødsling i planteskolen. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 104—107.
- , Omkring plantetetthet og gjødsling i planteskolen. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 120—122, 126—127.
- Moen, Olav L.*, Borregård hovedgårds hage og park. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 115—119.
- , En kirkegårdsplan. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 177—178.
- Mork, Elias*, Granskogens foryngelsesforhold i Namdalstraktene. En undersøkelse av vegetasjonens og jordbunntilstandens betydning for efterveksten. — Medd. fra det norske skogforsøksv., H. 8, s. 40—69.
- Nielsen, Otto*, Æblebladhespen. Nye Sprøjtedeforsøg i »Gulborghave» og deres overraskende Virkning. — Gartn.-Tid., s. 399—400. Diskussion: C. Sass-Nielsen, s. 317. Otto Nielsen, s. 407.
- Nygaard, Julius*, Ekornskade paa skog. — Skogbrukeren, s. 33.
- , Avhugne stubber vokser. — Skogbrukeren, s. 130.
- Olsen, Aksel*, Några vackra liljor. — Trädgårdsodl., s. 75—81.
- , Alperoser (*Rhododendron*). — Selsk. havedyrkn. venners medlemskr., s. 53—64, 87—91.
- , Nogle smukke Liljer. — Haven, s. 1—7.
- , Plantning af Alperoser. — Haven, s. 166—167.
- Opheim, N.*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 67—69.
- Oppermann, A.*, 1. Naturlig Fyrreskov i Jylland. 2. Den syge Fyrreskov. 3. Fyrrefrø. 4. Skovfyrrens Tilbagegang i Jylland. — Hedeselsk. Tidsskr., s. 293—297, 312—313, 382—390, 395—403.
- Paludan, Hother*, Amerikanske Millionærhaver. — Gartn.-Tid., s. 307—311.
- Pedersen, A.*, Grundstammer for Roser. — Gartn.-Tid., s. 405—414.
- Poulsen, Svend*, Hvilke Roser skal vi plante? — Haven, s. 56—58.
- Rainio, A. J.*, Kräfta på fruktträd (*Nectria galligena* Bres.). — Statens lantbr. försöks. verk. medd. No. 1, s. 1—4.
- Rancken, T.*, Asken på Åland. — Forstl. tidsskr., s. 76—83.
- Renqvist, Henrik*, Soluret i trädgården. — Trädgårdsodl., s. 105—108.
- Resvoll-Holmsen, Hanna*, *Cotoneaster tomentosa*. — Naturen, s. 127—128.
- , Overskygning en viktig faktor for ungskogens høidevekst. — Skogbrukeren, s. 17—18, 30—31, 66.
- Rygaard, Oscar*, Nogle fænologiske Iagttagelser fra Häckeberga Gods i Skaane. — Flora og Fauna, s. 9—15.
- Silva Tarouca, Ernst*, Stauder i landskapsmessige anlegg i parker. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 179—183.
- Skard, O. M.*, Signe Tillisch. — Selsk. havedyrkn. venners medl. skr., s. 16—19.
- , Reine-Claude d'Oullins. — Selsk. havedyrkn. venners medl. skr., s. 33—35.

- Skard, O. M.*, Våre havebruksforeninger, deres organisasjon og arbeidsoppgaver. — Norsk havetid., s. 59—63, 91—95.
- , Gjødsling i frukthagen. Nogen praktiske erfaringer. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 88—91.
- Skard, Torfinn*, Tuntre. — Norsk havetid., s. 221—225.
- Skinneemoen, Knut*, Fra fjellskogene i Engadin. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 583—592.
- Skjøt-Pedersen, A.*, Plantevæksten i Vejlbysogn ved Aarhus. Et Forsøg paa botanisk Hjemstavnsbeskrivelse. — Flora og Fauna, s. 47—56.
- Skurdal, Ole*, Skogkultur. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 328—335.
- Smith, Johannes*, Vårt havebruks stilling. — Norsk havetid., s. 29—31.
- Stedje, P.*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 35—38.
- , Eplesorten Eithun. — Norsk havetid., s. 164—165.
- , Jefferson. — Selsk. havedyrkn. venners medl. skr., s. 2—4.
- , Clara Frijs. — Selsk. havedyrkn. venners medl. skr., s. 65—67.
- , Amanlis. — Selsk. havedyrkn. venners medl. skr., s. 85—87.
- Stening, Klas*, Ormgranar och hänggranar. — Trädgårdodl., s. 136—141.
- Sverdrup, H. U.*, Våre fruktsorter. — Norsk havetid., s. 110—113.
- Søholm, K.*, »Bjergfyrr har vi nok af». — Hedeselsk. Tidsskr., s. 29.
- Sørensen, C. Th.*, Parcelhavens Form. — Haven, s. 113—116.
- , Bassiner af Tagpap. — Haven, s. 129—131.
- Sørensen, M.*, Sprøjtning af Frugttræer. — Gartn.-Tid., s. 597—598.
- Sørensen, S.*, Et Udvalg af Sirbuske. — Haven, s. 88—90.
- Thesen, J.*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 39—40.
- Tholle, Johannes*, Anvendelse af Sten i Haver. — Haven, s. 81—87.
- , Clausholm Have. — Gartn.-Tid., s. 69—72.
- , Nykøbing Slotshave og dens Gartnere. — Gartn.-Tid., s. 354—357, 363—367.
- , Alm. dansk Gartnerforening gennem fyrretyve Aar. — Gartn.-Tid., s. 422—436.
- Thoresen, Just.*, Vore eplesorter. — Norsk havetid., s. 22—24, 81—83.
- Tigerstedt, C. G.*, Pinus Murrayana. — Forstl. tidsskr., s. 31—48.
- Traaholt, Abr.*, Våre eplesorter. — Norsk havetid., s. 63—65.
- Troelsen, Kr.*, Vore Frugttræsprøjter. — Gartn.-Tid., s. 92.
- Viddal, Olav*, Forkultivering og gjødsling av græssplener. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 103—104.
- Vogt, Ragna*, Litt av hvert fra en større staudeplanteskole i Danmark. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 233—234.
- Weber, Anna*, Lövträdens kräftsvamp. — Trädgårdso. s. 52—55 (Efter »Haven»).
- , Kärnfruktträdens skorvsjukdom. — Trädgårdso. s. 127—132.
- , Frugthavens Svampesygdomme. — Haven s. 7—10, 17—19, 34—36.
- , Rosernes Fjender. — Haven, s. 67—70.
- , Syge Azalea. — Gartn.-Tid., s. 381—382. Gensvar av R. C. Andersen, s. 414.
- Weis, Fr.*, Nogle Undersøgelser over Askens Krav til Jordbunden. — Dansk Skovforen. Tidsskr., s. 282—355.

- Winstedt, Knud*, En Græsplæneflora i Herregaardsparken. — Flora og Fauna, s. 44—47.
Øines, William, Litt om løvtrefrø's behandling i planteskoler. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 10—12, 13—16.

Anonyma uppgifter om märkliga träd och buskar.

- Buskfuru ved Gjende. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 459.
 Gran, En vældig. — Skogbrukeren, s. 235.
 Granstubber som vokser. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 239—241.
 Pil, Den gamle, i Tøienhaven. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 128—129.
 Prunus serrulata. Av H. K. P. — Haven, s. 70—71.
 Sequoya gigantea. — Skogbrukeren, s. 218.
 Sorbus fennica. Av J. K. J. — Haven, s. 97.
 Sumpeypres. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 560—561.
 Syringa reflexa. Av O. L. — Trädgårdsodl., s. 51—52.

Övriga anonyma smånotiser

- Aeroplaner til hjælp ved bekjæmpelse av skogens skadeinsekter. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 32—35.
 »Almedøden». — Tidsskr. f. skogbruk, s. 242—243.
 Azalea. Huru man får en azalea att ett följande år blomma i boningsrum. — Trädgårdsodl., s. 141.
 Azaleamalen (Gracilaria azaleella Brants.) — Trädgårdsodl., s. 173—177.
 Bergfuru, Den franske, forsøkes tilfjelds. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 237.
 Eplesorter, Våre. — Norsk havetid., s. 127—129.
 Frukttreharv, En ny. — Norsk havetid., s. 97—99.
 Frukttresprøiter. Trengs der kontroll med våre frukttresprøiter. — Norsk havetid., s. 126.
 Fruktträden, Skydda, mot harar, sorkar och fåglar. — Odalmannen, s. 70—71.
 Fruktträden, Bespruta, med fruktträdkarbolineum. Av O. L. — Trädgårdsodl., s. 68.
 Fruktträdssprutor, Huru är det med våra; behöva de eftersyn och kontroll? — Trädgårdsodl., s. 162—163.
 Frø av sibirisk lerce. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 350.
 Frø av den pyrenæiske bergfuru. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 155.
 Följderna av en otillfredsställande jordbearbetning förrän fruktträden planteras. — Trädgårdsodl., s. 283—284.
 Gödselvatten till äldre fruktträd. Av O. L. — Trädgårdsodl., s. 163.
 Havestige, En ny praktisk. — Norsk havetid., s. 48—49.
 Hortensien som Frilandsbusk. — Haven, s. 87—88.
 Jordbearbetningsredskap, Styrbara, för fruktträdgården. Av O. L. — Trädgårdsodl., s. 82—84.
 Klassificering, Rosernes. H. K. P. — Haven, s. 51—52.

- Medel, Ett, mot harens skadegørelse på fruktträd. — Trädgårdsodl., s. 68—69.
- Park omkring den tekniske Høiskole i Trondhjem. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 161—163.
- Plantningene ved de norske statsbaner. — Norsk havetid., s. 56—58, 78—79.
- Rhododendron. Når man fått en rhododendron som present. — Trädgårdsodl., s. 117.
- Roser, De vilde. Av N. P. J. — Haven, s. 66—67.
- Skog, Plant. — Tidsskr. f. skogbruk, s. 95—96.
- Traktor, Ny, for havebruket. — Norsk havetid., s. 148—149.
- Trær. Hvor gamle blir trær og dyr? — Tidsskr. f. skogbruk, s. 623—625.
- Vann i have og park. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 225—228.
- Äppelbladloppan. — Trädgårdsodl., s. 187.

Biografier.

- † *M. P. Andersen*. Av O. L. — Trädgårdsodl., s. 21—22.
- † Konsulent *Hans Gram*. Av A. Pedersen. — Gartn. Tid., s. 123—124.
—, — Haven, s. 49—50.
- Lærer *Erik Moen*. Av Gustav Olstad. — Norsk havetid., s. 15—18.
- † Trädgårdsdirektören *Axel Pihl*. — Trädgårdsodl., s. 22.
- † Direktör *Axel Pihl* er død. — Norsk gartn. foren. tidsskr., s. 23—24.
- Eric von Rettig*. 60 år. — Trädgårdsodl. s. 19—20.
- † *Fredrik Ulriksen*. Av Carl G. Dahl. — Selsk. havedyrkn. venners medl. skr., s. 1—2.

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD.

Styrelseberättelse.

Föreningens för Dendrologi och Parkvård ordinarie årsmöte avhölls i Stockholm å Restaurant Gillets stora sal den 21 mars 1927. Föreningens v. ordf., professor ROBERT FRIES, öppnade årsmötet och hälsade dagens gäster, särskilt de närvarande representanterna för huvudstadens och grannstiftens prästerskap, vilka inbjudits att åhöra dagens föredrag om »kyrkogårdskultur», välkomna. Åt minnet av föreningens bortgångne, oförliknelige ordförande, universitetskansler CARL SWARTZ, ägnade v. ordf. några vördnadens och tacksamhetens ord och erinrade i anslutning härtill om de ytterligare förluster, föreningen under år 1926 lidit genom hedersledamotens, verkliga statsrådet A. F. TIGERSTEDT, och styrelseledamotens, direktör M. P. ANDERSEN, bortgång.

Styrelsens berättelse för år 1926 lades till handlingarna. Revisionsberättelsen upplästes och beviljades i överensstämmelse med revisorernas förslag ansvarsfrihet åt styrelsen och skattmästaren för 1926 års förvaltning. Av i tur avgående styrelseledamöter omvaldes herrar C. G. DAHL, M. HAMMARBERG, S. LINDERS och M. RHEDIN samt nyvaldes efter universitetskansler C. SWARTZ friherrinnan HENRIETTE COYET. Till ledamot i styrelsen efter direktör M. P. ANDERSEN utsågs direktör E. CEDERPALM. Till föreningens ordförande valdes professor ROBERT FRIES. Av i tur avgående styrelsesuppleanter omvaldes fru E. LINDSTRÖM och herr R. HJORTH; till styrelsesuppleant efter direktör E. CEDERPALM utsågs professor H. HESSELMAN. Till revisorer omvaldes hovblomsterhandlare R. BILLSTRÖM och telegrafkontrollör G. LIDMAN samt till deras suppleant fil. doktor H. WITTE. — Arkitekt H. WADSJÖ höll ett av talrika skioptikonbilder belyst föredrag om »kyrkogårdskultur». I enlighet med ett av domänintendenten S. LINDERS väckt förslag uppdrog föreningen åt arbetsutskottet att närmare utreda frågan om kyrkogårdarnas bättre vård och en fastare organisation beträffande kyrkogårdsskötseln, och skulle arbetsutskottet därvid äga rätt att med sig adjungera särskilt sakkunniga personer. — Direktör C. G. DAHL framlade under förevisande av skioptikon-

bilder »ett förslag till en svensk skogsbotanisk trädgård». Med anledning härav beslöt föreningen på förslag av byrådirektör N. SONESSON att för frågans närmare utredning tillsätta en kommitté, i vilken invaldes professor ROBERT FRIES (sammanställande), byråchefen F. AMINOFF, överjägmästare C. BJÖRKBOM, direktör C. G. DAHL, greve JAKOB DE LA GARDIE, professor H. HESSELMAN, professor T. LAGERBERG, domänintendent S. LINDERS, friherre H. O. RAMEL, professor C. SKOTTSBERG och doktor N. SYLVÉN. — Professor C. SKOTTSBERG höll ett med skioptikonbilder belyst föredrag om »japanska trädgårdar».

I samband med årsmötet höll styrelsen sammanträde för behandling av diverse löpande ärenden. Årets exkursion beslöts förläggas till Västergötland (Billingen och Kinnekulle) under senare hälften av juni månad. Till styrelsens v. ordf. efter professor ROBERT FRIES valdes professor C. SKOTTSBERG. Till ledamot i arbetsutskottet omvaldes direktör C. G. DAHL.

Arbetsutskottet har under året sammanträtt trenne gånger. Första sammanträdet hölls i Stockholm den 20 mars 1927. Förutom frågan om »Lustgårdens» ekonomi — årg. 1926 och 1927 — upptogs härvid till förberedande behandling frågan om föreningens medverkan i arbetet för kyrkogårdarnas bättre vård och en fastare organisation beträffande kyrkogårdsskötseln ävensom frågan om ett blivande svenskt arboretum. — Den 22 mars ägde nytt arbetsutskottssammanträde rum i Stockholm. För närmare utredande av kyrkogårdsfrågan tillsattes en kommitté, bestående av direktör C. G. DAHL, fru ELSE DAHL och doktor N. SYLVÉN med arkitekt H. WADSJÖ och byggnadsrådet R. HJORTH som speciellt sakkunniga adjungerade ledamöter. Andra vid sammanträdet dryftade frågor voro arboretumfrågan, frågan om föreningens ekonomi samt 1927 års årgång av »Lustgården». — Den 21 juni sammanträdde arbetsutskottet i samband med den då pågående Västgöta-exkursionen i och för behandling av frågor rörande årsskriften 1928 och 1928 års sommarexkursion.

Föreningens exkursion ägde rum den 20—22 juni pr bil med Skövde som utgångspunkt. Måndagen den 20 juni ägnades huvudsakligast åt Billingen med besök vid Rånna, Ingasäter, Öglunda och Varnhem; som sista programpunkt den första exkursionsdagen stod besök i Blombacka park och trädgårdar. Tisdagen den 21 juni besågs under f. m. Skara förnämsta sevärdheter, särskilt seminarieträdgården med dess rika botaniska anläggningar; under e. m. gick färden över Mariedal och Husaby till Kinnekulle, där uppehåll gjordes å Blomberg, Österplana hed, Hellekis och Råbäck. Onsdagen den 22 juni besöktes Råbäcks »munkängar» och Högkullen, och gick härifrån färden vidare över Ö. Kinneskogens krono-

park och Mariestad till Borrud, där exkursionen upplöstes. En utförlig skildring av exkursionen kommer att lämnas i 1928 års årsskrift.

»Lustgården» 1927, som utkom i början av oktober 1927, räknar 4 + 344 sidor; ej mindre än 182 sidor upptagas härvid av andra delen av doktor NILS G. WOLLINS gradualavhandling, »Drottningholms lustträdgård och park», vilken värdefulla avhandling till största delen bekostats med författarens egna medel. Av statsmedel har föreningen för årsskriftens utgivande 1927 liksom föregående år erhållit ett bidrag på femhundra kronor.

Föreningens medlemsantal utgjorde den 31 december 1927 570, därav 8 hedersledamöter, 5 stödjande och 30 ständiga ledamöter. — Rörande föreningens ekonomiska ställning den 31 december 1927 hänvisas till den i revisionsberättelsen lämnade räkenskapsöversikten.

Stockholm mars 1928.

Föreningen för Dendrologi och Parkvård, dess styrelse.

ROB. E. FRIES.

Nils Sylvén.

Revisionsberättelse för år 1927.

Undertecknade av Föreningen för Dendrologi och Parkvård utsedda revisorer av år 1927 års förvaltning och räkenskaper, få härmed efter fullgjort uppdrag avgiva följande revisionsberättelse.

För revisionen ha varit tillgängliga 1927 års kassabok jämte verifikationer, vederbörligen attesterade, samt föreningens och styrelsens protokoll för samma år.

Föreningens ekonomiska ställning den 31 december 1927 framgår av följande sammandrag.

Ingående behållning:

Kontant i kassan	232: 99	
Å postgirokonto 1607	33: 24	
I bank innestående	1,110: 10	1,376: 33

Inkomster:

Årsavgifter av betalande ledamöter	4,900: —	
» » stödande ledamöter	100: —	
Räntor	579: 62	
Försålda årsskrifter m. m.	2,256: 03	
Utdebiterat porto	151: 15	
Annonser	881: —	
Statsbidrag	500: —	9,367: 80
		Kronor 10,744: 13

Utgifter:

Årsskriftens tryckning	6,596: 26	
Honorar för uppsatser	265: 62	
Sammanträden	156: 60	
Exkursionen	119: 10	
Porto, telefon och telegram	634: 59	
Arvoden	1,100: —	
Skrivmaterialier m. m.	172: 10	
Annonsprovision	155: 62	
Diverse	441: 82	9,641: 71

Utgående behållning:

Kontant i kassan	323: 66	
Å postgirokonto 1607	84: 14	
I bank innestående	694: 62	1,102: 42
		<hr/>
	Kronor	10,744: 13

Tillgångar och skulder den 31 december 1927.

Tillgångar:

Lager av Lustgården	2,000: —	
Fordran å statsbidrag	500: —	
Kontant i kassan	323: 66	
Innestående å postgirokonto 1607	84: 14	
I bank innestående	694: 62	3,602: 42
		<hr/>

Ständiga ledamöters fond:

Göteborgs stads 7 % obligationer av år 1921	4,000: —	
Svenska stadshypotekskassans 5 % obligationer av år 1915	1,000: —	
Svenska statens 5 % obligationer av år 1914	1,000: —	
I bank innestående	1,600: —	7,600: —
		<hr/>
	Kronor	11,202: 42

Skulder:

Obetalda räkningar till:

Nya Tryckeribolaget	2,088: 12	
Grohmann & Eichelberg	983: 68	3,071: 80
Tillgångar utöver skulder		8,130: 62
		<hr/>
	Kronor	11,202: 42

Intyg från Svenska Handelsbanken har erhållits om förvaring där av ovanstående obligationer, och sparkasseböcker i samma bank ha företetts med innestående ovan angivna belopp.

Då revisionen icke givit anledning till anmärkning mot räkenskaper eller förvaltning, få vi tillstyrka, att styrelsen och kassaförvaltaren beviljas full och tacksam ansvarsfrihet för år 1927.

Lidingö den 16 mars 1928.

Rud. Billström.

Gösta Lidman.

FÖRENINGENS FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD STYRELSE 1928.

FRIES, ROB. E., Professor, Stockholm, *ordf.*
SKOTTSBERG, C., Professor, Göteborg, *v. ordf.*
SYLVÉN, N., Fil. D:r, Svalöv, *sekreterare* och *redaktör* för årskriften.
CEDERPALM, E., Direktör, Stockholm.
COYET, HENRIETTE, Friherrinna, Torup, Bara.
DAHL, C. G., Direktör, Alnarp, Åkarp.
HAGBERG, K. A., Redaktör, Stockholm.
HAMMARBERG, M., Stadsträdgårdsmästare, Stockholm.
LINDERS, SVEN, Domänintendent, Staffanstorp.
RHEDIN, M. W., Bruksägare, Göteborg.
SEDERHOLM, G., Landshövding, Nyköping.
SERNANDER, R., Professor, Uppsala.
SONESSON, N., Byrådirektör, Stockholm.
TIGERSCHIÖLD, H., Kansliråd, Stockholm.
WACHTMEISTER, HARRIET, Grevinna, Kulla-Gunnarstorp.

Suppleanter:

ANDERSSON, ERNST, Skogschef, Ockelbo.
HESSELMAN, H., Professor, Djursholm.
HJELM, E., Direktör, Göteborg.
HJORT, R., Byggnadsråd, Stockholm.
HÜLPHERS, A., Trädgårdskonsulent, Skövde.
LAGERBERG, T., Professor, Mörby.
LINDSTRÖM, ELLEN, Fru, Djursholm.

Arbetsutskott:

FRIES, ROB. E., Professor, Stockholm, *ordf.*
DAHL, C. G., Direktör, Alnarp, Åkarp.
SKOTTSBERG, C., Professor, Göteborg.
SONESSON, N., Byrådirektör, Stockholm, *skattmästare*.
SYLVÉN, N., Fil. D:r, Svalöv, *sekreterare* och *redaktör* för årskriften.

Revisorer:

Hovblomsterhandlaren R. BILLSTRÖM, Lidingö, och telegrafkontrollören
G. LIDMAN, Lidingö.
Suppleant: Professor H. WITTE, Stocksund.

ARTFÖRTECKNING.

Nedanstående förteckning upptager allenast i det föregående omnämnda träd och buskar. * vid angiven sida betecknar, att avbildning förekommer.

- Abies-arter 75, 76.
 Abies alba 38, 76.
 Abies arizonica 38.
 Abies balsamea 38, 76, 97.
 Abies cephalonica 38.
 Abies concolor 38, 40*, 41*, 76.
 Abies grandis 38, 40*.
 Abies nobilis 38.
 Abies Nordmanniana 38, 97, 105.
 Abies pectinata = A. alba.
 Abies sibirica (sibirisk silvergran) 32, 35*, 38, 76, 116.
 Abies subalpina 38, 76.
 Abies Veitchii 38, 40*, 76.
 Acer campestre (naverlönn) 44, 73, 78, 104, 118.
 Acer dasycarpum (= A. saccharinum L.) 40*, 44, 73, 78.
 Acer japonicum 44.
 Acer negundo 40*, 44.
 Acer platanoides (lönn; vanlig lönn) 4, 6, 31, 44, 50, 68, 78, 82, 84, 97, 102, 109, 116.
 Acer pseudoplatanus (sykomorlönn) 44, 73, 78.
 Acer saccharum (= saccharinum WANGH.) 44.
 Acer spicatum 44.
 Acer tataricum 78.
 Æsculus hippocastanum (hästkastanj; kastanj) 4, 9, 10, 19, 28*, 44, 74, 93, 104, 106.
 Æsculus hippocastanum × pavia 74, 78.
 Æsculus rubicunda = Æ. hippocastanum × pavia.
 Alnus glutinosa (al; klibbal) 40, 51—52, 71*, 72, 108.
 Alnus glutinosa quercifolia 72.
 Alnus glutinosa × incana 52.
 Alnus incana (gråal) 40, 51, 52.
 Alnus incana pendula (hängal) 96.
 Amelanchier botryapium 44.
 Amorpha fruticosa 44.
 Ampelopsis quinquefolia (vildvin) 44.
 Ampelopsis Veitchii 37, 44.
 Andromeda polifolia 58.
 Aprikos 31.
 Aralia chinensis 105.
 Arctostaphylos uva ursi (mjölon) 58.
 Aristolochia macrophylla 40, 108.
 Aristolochia siphon = A. macrophylla.
 Artemisia abrotanum 46.
 Barrträd, våra vanliga 72.
 Berberis buxifolia 41.
 Berberis Thunbergii 41.
 Berberis vulgaris (berberisbuske; surtorn) 41, 54, 103.
 Berberis vulgaris atropurpurea 41.
 Betula alba L. 40.
 Betula lutea 40*.
 Betula nana (dvärgbjörk) 40, 51.
 Betula nigra 74, 78.

- Betula papyrifera* 40*.
Betula pubescens (glasbjörk) 40, 51.
Betula verrucosa (masurbjörk) 51, 69*, 70*, 72.
Björk 22, 31, 51, 72, 82, 92, 102, 110, 113.
Björnhallon 129.
Buxus sempervirens (buxbom) 8, 31, 44, 116.
Calluna vulgaris (ljung) 45.
Caragana arborescens 44.
Caragana pubescens 44.
Caragana pygmæa 44.
Carpinus betulus (avenbok) 40, 118.
Castanea sativa (äktakastanj) 40, 74, 105.
Castanea vesca = *C. sativa*.
Ceanothus americanus 44.
Celastrus scandens 44.
Cercidiphyllum japonicum 44.
Chamæcyparis Lawsoniana 38, 76.
Chamæcyparis pisifera 38.
Chenomeles japonica 43.
Chenomeles japonica fl. pleno 43.
Chionanthus virginica 46.
Cladrastis chinensis 74.
Clematis integrifolia 40.
Clematis patens 37, 45.
Clematis vitalba 40.
Clematis viticella 40.
Cornus alba 45.
Cornus amomum 45.
Cornus femina 45.
Cornus mas 45.
Cornus sanguinea (benkornell) 45, 54, 103.
Cornus sericea = *C. amomum*.
Cornus sibirica 45.
Corylus avellana (hassel) 40, 54, 102, 103.
Corylus maxima 40.
Corylus maxima atropurpurea 40.
Corylus tubulosa = *C. maxima*.
Cotoneaster integerrima 54, 104.
Cotoneaster melanocarpa 54, 104.
Cotoneaster vulgaris = *C. integerrima*.
Cratægus 118.
Cratægus calycina 54, 82, 104.
Cratægus coccinea 44, 78.
Cratægus curvisepala 54, 82.
Cratægus monogyna 54, 82, 104.
Cratægus monogyna × *oxyacantha* 44.
Cratægus nigra 44.
Cratægus oxyacantha 44, 54, 82, 104.
Cratægus Palmstruchii 54, 82.
Cydonia japonica = *Chenomeles japonica*.
Cydonia oblonga 43.
Cydonia vulgaris = *C. oblonga*.
Cytisus elongatus 44.
Cytisus hirsutus 44.
Cytisus laburnum = *Laburnum vulgare*.
Cytisus purpureus 44.
Daphe mezereum (tibast) 45, 54.
Deutzia gracilis 41.
Deutzia Lemoinei 41.
Deutzia scabra S. & Z. = *D. Sieboldiana*.
Deutzia Sieboldiana 41.
Diervilla florida 46.
Dimorphanthus mandschurica = *Aralia chinensis*.
Dryas octopetala 42.
Elæagnus angustifolia 45.
Elæagnus argentea 45.
Elæagnus longipes = *E. multiflora*.
Elæagnus multiflora 45.
Empetrum nigrum (kråkris) 58.
Erica tetralix (klockljung) 45, 58.
Evonymus europæa (benved) 44.
Evonymus nana 44.
Fagus silvatica (bok): pl. 2*, 40, 49, 50*, 51*, 67*, 68, 84, 85*, 86, 92, 109, 129, 130.
Fagus silvatica atropurpurea (blodbok) 40, 74, 97, 106, 107.
Forsythia suspensa 46.

- Forsythia viridissima 46.
 Fraxinus americana 46.
 Fraxinus excelsior (ask) 4, 19, 31, 32, 46, 49, 50, 51—52, 79, 95, 102, 104, 107, 108, 109, 116.
 Fraxinus excelsior f. 67, 80*, 81*, 83—84.
 Fraxinus excelsior aurea 46.
 Fraxinus excelsior pendula (hängask) 46, 95—96.
 Fraxinus ornus 43*, 46.
 Genista tinctoria (ginst) 44, 45.
 Genista tinctoria latifolia 44.
 Ginkgo biloba 38, 76, 105, 107*.
 Hagtorn 6, 82, 96—97.
 Hedera helix (murgröna) 45, 55, 102, 118.
 Hedysarum multijugum 44.
 Helianthemum chamæcistus = H. nummularium.
 Helianthemum grandiflorum 45.
 Helianthemum nummularium 45, 58.
 Helianthemum nummularium f. polifolium 45.
 Helianthemum oelandicum 103.
 Helianthemum roseum 45.
 Helianthemum vulgare = H. nummularium.
 Holodiscus discolor 42.
 Hortensior 108.
 Hyssopus officinalis (isop) 46.
 Iberis sempervirens 41, 102.
 Ilex aquifolium 44.
 Juglans cinerea 40*.
 Juglans regia (valnöt; valnötsträd) 40, 74, 97, 100, 104, 106.
 Juniperus communis (en; enbuske) 38, 73, 75*.
 Kerria japonica 42.
 Krsbärsbuskar 32.
 Laburnum alpinum 79.
 Laburnum vulgare 44.
 Larix decidua (lärk; europeisk lärk) 38, 76.
 Larix europæa = L. decidua.
 Larix leptolepis (japansk lärk) 38.
 Lavandula spica (lavendel) 46, 106.
 Ledum palustre 45, 58.
 Leyeesteria formosa 46.
 Ligustrum japonicum 46.
 Ligustrum vulgare (liguster) 46, 92, 118.
 Lind 4, 49, 62, 63*, 64, 130.
 Linnæa borealis (linnéa) 46.
 Liriodendron tulipifera 74, 105.
 Lonicera alpigena 46.
 Lonicera caprifolium 46.
 Lonicera coerulea 46.
 Lonicera flavescens = L. involucrata.
 Lonicera involucrata 46.
 Lonicera Ledebouri 46.
 Lonicera nigra 46.
 Lonicera notha = L. tatarica × Ruprechtiana.
 Lonicera orientalis 46.
 Lonicera periclymenum (skogskaprifol) 46, 55, 108, 118.
 Lonicera spinosa Alberti 46.
 Lonicera Standishii 46.
 Lonicera tatarica 46.
 Lonicera tatarica × Ruprechtiana 46.
 Lonicera xylosteum (bentry) 46, 55, 82, 104.
 Lycium europæum 46.
 Magnolia acuminata 74, 105.
 Malus baccata 43.
 Malus silvestris (vildapel) 43, 54, 69, 72.
 Malus silvestris f. mitis (= Pyrus malus f. mitis) 43.
 Mespilus germanica 79.
 Mespilus sp. × Cratægus sp. ? 44.
 Morus alba 74, 105.
 Myrica gale 40, 58.
 Myricaria germanica 45.
 Nypon 82, 104.
 Pelargonior, häng- 31.
 Phellodendron amurense 44.

- Philadelphus inodorus 41.
 Philadelphus microphyllus 41.
 Philadelphus microphyllus $\times$ coronarius (= Ph. Lemoinei) 41.
 Philadelphus pallidus (= coronarius) 41.
 Philadelphus pubescens 41.
 Physocarpus opulifolia 42.
 Picea-arter 75, 76.
 Picea abies (gran) 38, 73, 82, 87, 88, 97*—98, 99, 110, 111*, 112*, 113, 114, 129.
 Picea alba = P. canadensis.
 Picea canadensis 38, 76.
 Picea Engelmannii 38, 41*.
 Picea excelsa = P. abies.
 Picea Mariana 38, 41, 76.
 Picea nigra = P. Mariana.
 Picea obovata 38.
 Picea omorica 76.
 Picea orientalis 38, 40*, 76.
 Picea pungens 38, 40*, 76.
 Picea pungens argentea 38, 41*.
 Picea pungens glauca 38.
 Picea sitchensis 38—39.
 Pinus-arter 75.
 Pinus cembra (cembratall) 39, 41*, 76.
 Pinus contorta 39.
 Pinus contorta var. Murrayana 39.
 Pinus laricio (svarttall) 39, 40*, 76.
 Pinus laricio austriaca 76.
 Pinus montana (bergtall) 39, 76, 127.
 Pinus pinaster 39, 41*, 43*.
 Pinus silvestris (tall; fura) 39, 99, 111*, 112*, 113, 114, 119, 121, 122*, 123*, 124*, 125*, 130.
 Pinus strobus (weymouthstall) 39, 41*, 76, 79.
 Polygonum baldschuanicum 37.
 Poppel 4.
 Populus alba (silverpoppel) 39, 74, 104.
 Populus balsamifera (balsampoppel) 39, 52, 74.
 Populus canadensis 39.
 Populus laurifolia (lagerpoppel) 39.
 Populus monilifera 39.
 Populus nigra (svartpoppel) 39, 74, 97.
 Populus nigra italica (pyramidpoppel) 74.
 Populus tremula (asp) 39, 52.
 Populus tremula erecta (pyramidasp; pelarasp) 52, 53*, 92.
 Populus tremula villosa 52.
 Potentilla davurica $\times$ fruticosa 42.
 Potentilla Friedrichsenii = P. davurica $\times$ fruticosa.
 Potentilla fruticosa 42.
 Prunus avium (fågelkårs; fågelbärsträd) 43, 52, 69, 82, 83, 84, 88, 102, 110.
 Prunus avium flore pleno 80.
 Prunus cerasus 43.
 Prunus domestica (plommon) 43.
 Prunus mahaleb 43, 74.
 Prunus padus (hägg) 43, 52, 126*.
 Prunus serotina 43.
 Prunus spinosa (slån; slånbuske) 43, 52, 104, 126.
 Prunus triloba 43.
 Prunus virginiana 43.
 Psedera tricuspidata = Ampelopsis Veitchii.
 Pseudotsuga Douglasii 39.
 Ptelea trifoliata 44.
 Pterocarya fraxinifolia 75.
 Pyrus baccata = Malus baccata.
 Pyrus communis (päron; päronträäd) 43, 54, 69.
 Pyrus communis f. pyrastrer 43.
 Pyrus malus = Malus silvestris.
 Päron, Bonne Louise 32.
 Päron, Clara Frijs, 32.
 Päron, Doyenne du Comice 31.
 Päron, Esperens, 32.
 Päron, Greve Moltke, 32.

Päron, Le lectier, 31.
Päron, Olivier de Serres,
31.
Quercus cerris 40, 43*.
Quercus macranthera 75, 105.
Quercus palustris 75, 80.
Quercus robur (ek; sommarek;
stjälkek) 40, 45, 49*, 56*,
57*, 58, 59*, 60, 61*, 62, 81, 87,
99, 102, 106, 108*, 109, 121*, 129.
Quercus robur f. 60*, 61.
Quercus rubra 40.
Quercus sessiliflora (vinterek)
49.
Rhamnus catharticus (getapel;
vägtorn) 44, 55, 104.
Rhamnus frangula (brakved)
44, 55.
Rhamnus grandifolius 44.
Rhododendron 24.
Rhododendron catawbiense 45.
Rhododendron ferrugineum 45.
Rhododendron flavum 80.
Rhododendron hirsutum 45.
Rhododendron molle 80.
Rhodotypus kerrioides 42.
Ribes alpinum (måbär; må-
bärsbuske) 42, 47, 48, 55, 82.
Ribes alpinum f.: pl. 8*, 42, 47—48.
Ribes americanum = R. floridum.
Ribes aureum 41.
Ribes aureum × sanguineum 41.
Ribes floridum 42.
Ribes Gordonianum = R. aureum
× sanguineum.
Ribes grossularia (krusbär) 41,
55.
Ribes lacustre 41.
Ribes nigrum (svartavinbär)
55.
Ribes nigrum aconitifolium 42.
Ribes oxycanthoides 41.
Ribes petraeum 41.
Ribes rubrum (rödavinbär)
55.
Ribes sanguineum 41—42.

Robinia pseudacacia (akacia;
robinia) 44.
Ros, Rödhätte, 8, 128.
Rosa 118.
Rosa alba (= R. dumetorum ×
gallica) 42.
Rosa alpina 42.
Rosa canina 42, 55.
Rosa canina × gallica 42.
Rosa cinnamomea 42.
Rosa cinnamomea foecundissima 42.
Rosa gallica 42, 43.
Rosa glauca 55.
Rosa Jundzillii 42.
Rosa lucida 42.
Rosa lutea 43.
Rosa lutea bicolor 43.
Rosa pimpinellifolia 43.
Rosa rubiginosa 42.
Rosa rubrifolia 42.
Rosa rugosa 42—43, 127*—128.
Rosa Wichuraiana 43.
Rosa villosa 42.
Rosor 14, 32, 55, 115*, 116, 128,
130, 132—133.
Rosor, polyantha-, 31.
Rubus ambifarius 55, 58.
Rubus armeniacus 42.
Rubus caesius 42, 55, 58.
Rubus caesius × idæus 58.
Rubus fruticosus 42.
Rubus idæus (hallon) 55.
Rubus idæus anomalus 55, 58.
Rubus idæus chlorocarpus 55.
Rubus idæus simplicior 58.
Rubus idæus × fruticosus 42.
Rubus laciniatus 42.
Rubus nutkanus = R. parviflorus.
Rubus odoratus 42.
Rubus parviflorus 42.
Rubus plicatus 55, 58.
Rubus spectabilis 42.
Rubus suberectus 55, 58.
Rubus Wahlbergii 42.
Ruta graveolens 44.
Salix-arter 52.
Salix acutifolia 39.

- Salix alba* (vitpil) 39, 104.
Salix alba vitellina 39.
Salix amygdalina 39.
Salix aurita 40.
Salix bicolor 39.
Salix caprea (säl g) 40, 52, 102.
Salix cinerea 39.
Salix daphnoides 39.
Salix dasyclados 39.
Salix fragilis (knäkepil;
skörpil) 39, 52.
Salix hastata 39, 53.
Salix lapponum 53.
Salix lucida FORB. = *pentandra*.
Salix lucida MÜHLB. 39.
Salix pentandra (jolster) 39.
Salix phylicifolia 53.
Salix purpurea 40.
Salix purpurea helix 40.
Salix repens 40.
Salix rosmarinifolia GOUAN. 40.
Salix silesiaca 39.
Salix viminalis 39.
Salvia officinalis 46.
Sambucus canadensis 46.
Sambucus nigra (fläder; flä-
derbuske) 46, 58, 108.
Sambucus nigra fol. aureis marg.
46.
Sambucus nigra laciniata 46.
Sambucus racemosa (druvflä-
der) 46, 58.
Sarothamnus scoparius 44.
Silvergranar 99, 105.
Skogsrisen, devanliga, 58.
Solanum dulcamara 46, 58.
Sorbaria sorbifolia 42.
Sorbaria sorbifolia var. *dubia* 42.
Sorbus americana 80.
Sorbus aria (vitoxel) 44, 75, 80,
120*, 121.
Sorbus aucuparia (rönn) 43, 53,
102, 108.
Sorbus aucuparia glabrata 43.
Sorbus aucuparia × *scandica* =
S. a. × *suecica*.
Sorbus aucuparia × *suecica* 44, 53,
54.
Sorbus aucuparia × *suecica* f.
subaucuparia 53.
Sorbus aucuparia × *suecica* f. *sub-*
suecica 53—54.
Sorbus fennica (rönnoxel) 44,
119, 120*, 121.
Sorbus scandica = *S. suecica*.
Sorbus suecica (oxel) 44, 53, 68*,
69, 102.
Spiræa alba 42.
Spiræa albiflora 42.
Spiræa arguta = *S. Thunbergii* ×
multiflora.
Spiræa arifolia = *Holodiscus dis-*
color.
Spiræa bella 42.
Spiræa Billiardii = *S. salicifolia*
× *Douglasii*.
Spiræa Billiardii × *corymbosa* 42.
Spiræa cana × *Thunbergii* 42.
Spiræa cantoniensis × *trilobata* 42.
Spiræa chamædryfolia = *S. media*
f. *oblongifolia*.
Spiræa Henryi 42.
Spiræa japonica 42.
Spiræa japonica atrosanguinea 42.
Spiræa japonica lævigata 42.
Spiræa japonica typica 42.
Spiræa media f. *oblonga* 42.
Spiræa opulifolia = *Physocarpus*
opulifolia.
Spiræa salicifolia 42.
Spiræa salicifolia grandiflora 42.
Spiræa salicifolia × *Douglasii* 42.
Spiræa sorbifolia = *Sorbaria sorbi-*
folia.
Spiræa Thunbergii × *multiflora* 42.
Spiræa trilobata 42.
Spiræa ulmifolia 42.
Spiræa van Houttei = *S. cantoni-*
ensis × *trilobata*.
Staphylea colchica 44.
Staphylea pinnata 44.
Staphylea trifolia 44.
Stephanandra incisa 42.

- Symphoricarpus orbiculatus* 46.
Syren 80, 101*.
Syringa chinensis 46.
Syringa emodi 46.
Syringa japonica 46.
Syringa josikæa 46.
Syringa rothomagensis = *S. chinensis*.
Syringa villosa 46.
Syringa vulgaris (*syrén*) 46.
Tall, paraply-, 72, 73*.
Tamarix gallica 45.
Taxus baccata (*idegran*) 31, 39, 41*.
Taxus canadensis 39.
Taxus cuspidata 39.
Teucrium chamædrydrys 45—46.
Teucrium hyssopifolium 46.
Thuja gigantea 39, 76.
Thuja occidentalis 39, 76.
Thuja occidentalis fastigiata 8.
Thymus chamædrydrys 58.
Thymus serpyllum 46, 58.
Thymus vulgaris (*timjan*) 46.
Tilia americana 75.
Tilia cordata (*lind*) 45, 50, 62, 64, 65*, 82, 109.
Tilia intermedia = *T. vulgaris*.
Tilia ochroleuca 45.
Tilia parvifolia = *T. cordata*.
Tilia platyphylla (*bohuslind*; *storbladig lind*) 64, 118*, 119*.
Tilia platyphylla asplenifolia 105.
Tilia tomentosa 75, 80.
Tilia vulgaris (*parklind*) 45, 64, 119.
Tsuga canadensis 39.
Ulex europæus 44, 129.
Ulmus campestris = *U. foliacea*.
Ulmus foliacea (*fältalm*; *lundalm*) 40, 75, 80.
Ulmus foliacea suberosa (= *U. campestris suberosa*) 40.
Ulmus glabra (*alm*; *vanlig alm*; *skogsalm*) 40, 45, 51, 64, 79*, 81, 83, 84, 92, 107, 108.
Ulmus glabra horizontalis 75.
Ulmus lævis (*vresalm*) 75, 118.
Ulmus montana = *U. glabra*.
Vaccinium myrtillus (*blåbär*) 45.
Vaccinium uliginosum (*odon*) 45.
Vaccinium vitis idæa (*lingon*) 45.
Weigela amabilis = *Diervilla florida*.
Vesicaria utriculata 41.
Viburnum dentatum 46.
Viburnum lantana 46.
Viburnum opulus (*olvon*; *olvonbuske*) 46, 58, 104, 118.
Viburnum opulus sterile 46.
Viburnum prunifolium 46.
Vinea minor 46.
Vindruvor 27.
Wistaria chinensis 47.
Vitis vinifera 44.
Äpple, Cox's Orange, 31.
Äpple, Filippa, 32.
Äpple, Gravensteiner, 31.
Äpple, Hampus, 32.
Äpple, Maglemer, 31.
Äpple, Ribston, 31.
Äpple, Signe Tillisch, 32.
Äpple, Åkerö, 31.

**FÖRBÄTTRAD JORD
ÖKAD AVKASTNING**

LUCKRA UPP JORDEN

kring de gamla träden, så att dessa
få bättre näring. — Skaffa undan
stubbar och tag upp planteringsgro-
par vid nyplantering med tillhjälp av

**SÄKERHETSSPRÄNGÄMNET
NITROLIT**

ELLER

STUBB=BOMBER

LÄTTHANTERLIGT — OFARLIGT

BILLIGT

FÅR SÄNDAS SASOM VANLIGT GODS

REKVIRERA VÅR HANDBOK,
SOM ERHÅLLES GRATIS OCH FRANCO

Trädgården

lämnar tyvärr icke alltid den avkastning, som man skulle önska. Orsakerna härtill kunna vara många, men säkert är, att

gödslingen

onekligen spelar en mycket stor roll. Kreatursgödsel (naturligtvis helst ogräsfri) kan rekommenderas, men en lämplig allsidig konstgödsling i samband med kreatursgödsling är det enda riktiga för att få en hög avkastning och ett gott ekonomiskt resultat.

Pröva i år att som kvävegödsel tillföra olika trädgårdsväxter, fruktträd, bärbuskar, gräsmattor m. fl.

KALKSALPETER

15,5 % kväve. 28 % kalk.

JOFUROL-PREPARATEN

APHICID, NICOTOXIN, JOFUROL, JOFUROLBLAD, JOFUROLPAPPER,
JOFUROLRÖKPULVER

äro de bästa och billigaste medlen mot skadeinsekter på växter.

Om bekämpande av svårartat uppträdande av barrlöss på ädelgranar skriver direktör Carl G. Dahl i Svenskt Land bl. a. följande:

"Då de nämnda skadedjuren säkerligen uppträda på många håll inom landet och en var trädgårdsvän väl bör vara angelägen om att skydda sina vackra ädelgranar mot följderna av barrlössens angrepp, bör meddelas, att ett så vitt man kan finna både ofarligt och på samma gång mycket effektivt medel finnes, som i jämförelsevis större skala kommit till användning inom Alnarps trädgårdars plantskolor, nämligen det nikotinhaltiga preparatet **nikotoxin**."

Bruksanvisning och prislista sändes på begäran.

Extrapris vid behov av större kvantitet, då offert torde infordras direkt från fabriken.

Tekniska Fabriken JOFUR.

Namnanrop:
WILHELM BECKER

Postbox 227

STOCKHOLM

Dr Goodwins

Kamerabilder

i de rikt illustrerade, av Albert Bonnier förlagda trädgårdsböckerna

Täppan som sommarnöje ..... Kr. 9: 50

Dr. Goodwins Lilla katekes för den som kring

sitt hem vill odla blommor ..... Kr. 3: 50

ha av nordiska och utländska fackmän ansetts förebildliga. De äro kända genom växtkataloger, illustrerade tidskrifter och Dendrologföreningens trädgårdskonstutställning i London 1928. — Honorar kr. 20 per motiv, inberäknad en 24 x 30-bild; rabatt vid större uppdrag, som torde lämnas i mycket god tid för att under den lämpliga årstiden hinnas med, skriftligt till adress Saltsjöbaden, i telefon till Stockholm Norr 33 37

Marmorn

ingår som en nödvändig beståndsdel i den klassiska trädgården.

Ät den moderna trädgården förlämnar den en gedigenhet och en elegans, som ej uppnås med något annat material. Tack vare vår marmors prisbillighet kan efter 200 års bortovaro marmorn återinträda i sin rätta miljö — trädgården. Råa, oregelbundna plattor för gångar m. m. samt bearbetade plattor för avtäckning av murar och balustrader etc., ävensom konstnärligt behandlade pjäser av allehanda slag i de förnämliga materialen:

Grön Gropptorpsmarmor

Vit Ekebergsmarmor

från

Gropptorps Marmor A.-B.

KATRINEHOLM.

EHRENFRID ÅHGREN

MEDLEM AV STOCKHOLMS FONDBÖRS

6 WAHRENDORFFSGATAN 6

STOCKHOLM

AKTIER, BANKLOTTER,

SVENSKA & UTLÄNDSKA

OBLIGATIONER

Tel.: 14313, 14314, 14315, 302 15 (ankn. börsen), 10811 (Börsen direkt).

GRAVVÅRDAR

Vackra former i ädelt material

Kalkstens- och Skifferplattor

för muravtäckningar och trädgårdsgångar

Infordra offert från

E. HEBBEL A.-B. – Stockholm

Engelbrektsgatan 3

Professor C. A. M. Lindmans

VI OCH VÅRA BLOMMOR

En bok om våra prydnadsväxter ute och inne.

Andra väsentligt omarbetade upplagan med 80 planscher i färgtryck och över 400 sidor utkommer i 22 häften à 3 kr.

"Vi och våra blommor" är ingen torrt uppräknande trädgårdsbok. Lindman var något mer än en vanlig florist. Han var något av diktare och konstnär. Därför läser man hans bok som ett litterärt nöje och får samtidigt en mängd råd och anvisningar beträffande blommornas skötsel, estetiska färgverkan, trädgårdens anläggning och mycket annat, som roar odlaren.

Provsidor erhållas gratis i varje bokhandel eller från förlaget

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND.

Kontrollerat och Analyserat

Frö

för Trädgård och Lantbruk

*Blomsterlökar, Sättpotatis, Rosor
m. fl. växter.*

*Trädgårdsredskap, Gödselämnen,
Växtohyremedel m. m.*

Återförsäljare rabatt. Katalog franko.

A.-B. Nordiska Fröhandeln

Mästersamuelsgatan 45,

Stockholm C.

Telef.: Norr 14220, Norr 14435

A-B. C. F. LANDSBERG

PÅARP

rekommenderar sina specialodlingar av perenna
blomsterväxter.

Begär katalog.

ALNARPS TRÄDGÅRDAR

ALNARP

ÅKARP

Förutom alla slags vanliga plantskoleartiklar tillhandahållas nyare, mindre
vanliga träd, buskar och perenna växter.

ERIK LÄCK

RÖNNINGE

Fleråriga (perenna) blomsterväxter i rikt sortiment från mina
omfattande specialodlingar. Rosor, park- och prydnadsbuskar,
fruktträd och bärbuskar.

Katalog på begäran gratis. Tel. Rönninge 130.

ADELSNÄS TRÄDGÅRDAR

ÅTVIDABERG

Rekommenderar sina välkända odlingar av trädskolealster och perenna växter.
Stora förråd av barrväxter.

Priskurant sändes på begäran.

STENSBORGS TRÄDSKOLOR
KARLSTAD

Massodling av fruktträd i för norra och mellersta Sverige lämpliga sorter.
Begär vår illustr. katalog!

SVEN A. HERMELIN

KONSULTERANDE TRÄDGÅRDSARKITEKT

Vanadievägen 43

Tel.: 844 33

MOD. PRISER

STOCKHOLM

M. H. Andersen Jönköping.

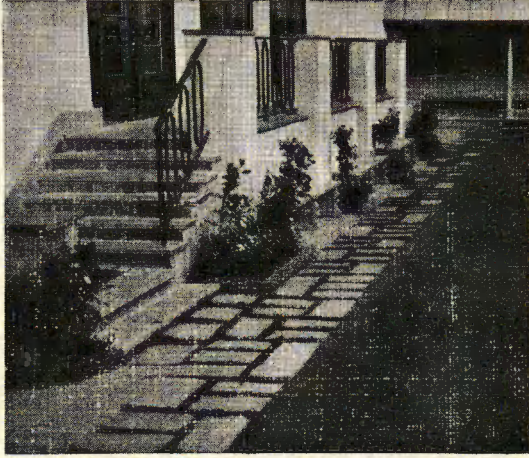
Alla slag av plantskoleartiklar samt fjällväxter.

Begär katalog.

OGRÄS UTROTAS

med KLOREX

på Vägar, Gårdsplaner och Dikeskanter

**TERRASSER
MURAVTÄCKNING
TRAPPSTEG
GÅNGAR**
av
**SKIFFER-
HÄLLAR**

A.-B. Grythytte Skifferverk,

Tel. nr 1.

Grythyttehed.

Ramlösa Plantskola

HÄLSINGBORG

Affären grundad 1839

Areal 110 tunnland

Stora förråd och rikhaltiga sortiment av frukt-
träd, bärbuskar, park- och alléträd, prydnadsbuskar,
rosor, häckväxter, perenna växter m. m.

Katalog sändes på begäran

Pris 12 kronor